

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO-TELEVİZYON ANABİLİM DALI**

**ÇOCUK TELEVİZYONUNUN EĞİTME VE
EĞLENDİRME ÖZELLİKLERİNİN ÇOCUĞUN
GELİŞİMİNE ETKİSİ
DİGİTÜRK BABY TV ÖRNEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Danışman
Yrd. Doç Dr. Hasret AKTAŞ**

**Hazırlayan
Saniye ÖZTEKİN
064223001010**

Konya, 2008

GİRİŞ

Problem.....	3
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi.....	5
Araştırmanın Yöntemi	5
Varsayımlar (Sayıtlar)	6
Sınırlılıklar	7

BİRİNCİ BÖLÜM

1.TELEVİZYON VE ÇOCUK

1.1.Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyon.....	8
1.2.Televizyonun Çocuk İzleyiciye Etkileri	15
1.3.Televizyonda Yer Alan Çizgi Filmler ve Çocuk.....	19
1.4. Televizyon Reklâmları ve Çocuk.....	21
1.5. Televizyondan Yansıyan Şiddet Görüntüleri ve Çocuk	24

İKİNCİ BÖLÜM

2.ÇOCUĞUN GELİŞİM SÜRECİ VE İLETİŞİMSEL KONUMU

2.1.Çocuğun Gelişimi.....	28
2.1.1.Çocuğun Gelişim Dönemleri	31

2.1.2.Çocuğun Gelişimi Dönemleri Açısından Televizyon Ve Çocuk.....	32
2.1.2.1.(0-3) Yaş Döneminde Çocuklar ve TV	33
2.1.2.2.(4-7) Yaş Çocuklar ve TV	34
2.1.2.3.(7-12) Yaş Arası Çocukların Durumu	35
2.1.3.Çocuğun Kişilik Gelişimi ve Televizyon.....	37
2.2.Çocuğun İletişimsel Konumu	39
2.2.1.Çocuk ve Aile İletişimi	39
2.2.2.Çocuk ve Arkadaş İletişimi	44
2.2.3.Çocuk ve Okul İletişimi	45
2.3.Çocuk, Televizyon ve Eğitim.....	47
2.3.1. Eğitim Sürecinde Kitle İletişim Araçlarından Yararlanma.....	49
2.3.2. Kitle İletişim Araçları Arasında Televizyonun Yeri	51
2.3.3.Bir Eğitim Aracı Olarak Televizyon ve Etkileri	54
2.3.4.Televizyonun Çocuğun Gelişim ve Öğrenme Sürecine Etkisi	57
2.3.5.Televizyon ve Çocuk Yüzlü Eğitim.....	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TELEVİZYON ÇOCUK KANALLARI

3.1.Televizyon Çocuk Kanalları	64
3.1.1.Türkiye'deki Çocuk Televizyonları	65
3.1.1.1.Digitürk Çocuk Televizyon Kanalları	65

3.1.1.2.D-Smart Çocuk Televizyon Kanalları.....	67
3.1.1.3. TRT Çocuk Televizyonu.....	68
3.2.Çocuk Televizyon Kanallarının Eğitim Ve Eğlendirme Özelliklerinin Çocuğun Gelişimine Etkisi	70
3.3.Çocuk Televizyon Kanalları İçin Yapılan Yasal Uygulamalar	72

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ÇOCUKLARA ÖZEL BİR TELEVİZYON KANALI “ DİGİTURK BABY TV ÖRNEĞİ”

4.1.Bulgular ve Yorum	75
4.1.1.Çocuklara Özel Bir Televizyon Kanalı	77
4.1.1.1Müzik ve Eğlence Olgusunu Vurgulayan Yapımlar	81
4.1.1.2.Arkadaşlık Olgusunu Vurgulayan Yapımlar	85
4.1.1.3.Belgesel Nitelikli Yapımlar	86
4.1.1.4.Eğitici ve Bilgilendirici Kavramlar.....	88
4.1.1.5. Aile ile Birlikte Yapılan Çeşitli Aktivite ve Tahmin Oyunları	91
4.1.2.Baby Tv'nin Yayıncılık Anlayışı	95
4.1.3.Baby Tv'nin Çocuklar Üzerindeki Etkisi	96
4.1.4.Baby Tv Yayınları Eğitim ve Eğlendirme Özelliklerinin Çocuk Gelişimine Etkisi	97
4.1.5.Baby Tv'nin Çocukların Dil Eğitimine Etkisi	99

4.1.6.Baby TV Çocukların Hayal Dünyasına Etkisi.....	100
SONUÇ ve ÖNERİLER	102
KAYNAKÇA	105
ÖZGEÇMİŞ	115

ÖNSÖZ

Günümüzde kitle iletişim araçları büyük önem kazanmıştır. Bu araçlar içinde ise televizyon, en geniş ve en etkin olması nedeniyle ön plana çıkmıştır. Son yıllarda da çeşitli yollarla izlenebilen kanal sayısı ve dolayısıyla program sayısında hızlı bir artış gözlemlenmektedir. Bu derece etkin hale gelen bir aracın insan hayatı özellikle de çocuklar üzerindeki etkileri, üzerinde durulan önemli bir konudur. Buradan hareketle araştırmanın amacı, çocuk televizyon kanallarının eğitime ve eğlendirme özelliklerinin çocuğun gelişimine etkisini ortaya koymaktır.

Bu araştırma boyunca birçok kişinin yardım ve desteği olmuştur. Başta araştırmanın her aşamasında katkıları olan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Hasret AKTAŞ'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca her anlamda bizden desteğini esirgemeyen ve sonsuz katkıları olan değerli hocam Doç. Dr. Aytakin CAN'a teşekkür ederim. Tüm araştırma boyunca manevi desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen aileme teşekkür ederim.

Saniye ÖZTEKİN

Konya, Aralık-2008

ÖZET

Çocuk Televizyonunun Eğitime Ve Eğlendirme Özelliklerinin Çocuğun Gelişimine Etkisi (Digiturk Baby Tv Örneği)

Saniye Öztekin

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Radyo Televizyon Anabilim Dalı

Kitle iletişim araçları çevremizi, toplumu ve hatta dünyayı birçok konuda şekillendiren, yol gösteren bir özelliğe sahiptir. Kitle iletişim araçlarıyla verilen iletilerden en çok yararlanan gruplardan biri çocuklardır. Bu araçlar içerisinde ise en aktif rolü oynayan ise televizyondur. Çocuklara yönelik televizyon programlarının yanı sıra artık çocuk televizyon kanallarının yayın hayatına başladığını görmekteyiz.

Bu çalışmada ilk olarak televizyon ve çocuk ilişkisi üzerinde durulacaktır. İkinci olarak ise çocuğun gelişim süreci ve iletişimsel konumuna değinilecektir. Çocuk televizyon kanallarının eğitime ve eğlendirme özelliklerinin de sorgulandığı çalışma kapsamında televizyonun eğitimde kullanılabilecek bir araç olup olmadığı sorusuna cevap aranacaktır. Çalışma sonunda ise Baby TV'nin yayını bir hafta süreyle izlenecek, önceden belirlenen kriterler doğrultusunda yayın içeriği analiz edilecektir.

ABSTRACT

The effect of Educative and Entertaining Features of Children’s TV Channels on the Development of Children (Digiturk Baby Tv case)

Saniye Öztekin

Institute of Social Sciences

Radio-Television Major Field of Science

Mass media have the characteristic to shape our environment, society and even the world, paving the way for them. One of the groups that make the most use of the messages transmitted via mass media is children. Among these media, the most active role is played by television. We see that, apart from television programs directed towards children, television channels exclusively for children are launched.

At this stage, first the relation between television and the child will be examined. Secondly, the developmental process of the child and his/her communicational status will be dealt with. Within the context in which the educative and entertaining characteristics of television channels for children are also inquired, we will seek the answer to the question whether television is a tool to be used in educating the child. In the final stage of the survey, the broadcast of Baby TV channel will be watched for a week and the content of the broadcast will be analyzed according to the pre-determined criteria.

GİRİŞ

Kitle iletişim araçlarının, bireyin çevresinde ve dünyada yaşanan gelişmeleri öğrenmesi ve buna bağlı olarak bir bakış açısı kazanması ve toplumsallaşması sürecinde rol oynayan önemli araçlar olduğu bilinen bir gerçektir.

Sosyal bir varlık olan insanın diğer bireylerle ve doğayla iletişim kurmak istemesi onu diğer canlılardan ayıran düşünme ve konuşma edimlerinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda bir birey ve insan olarak çocuk da doğumundan itibaren çevresiyle iletişim kurma çabası göstermektedir. Çocuğun dış dünyayı algılamak için kullandığı en gelişmiş duyu organı gözüdür. Zira çocuk dış dünyadaki olayları ağırlıklı olarak görme duyusu ile algılamaya çalışmaktadır. Bu noktada televizyonun hem göze hem de kulağa hitap eden bir iletişim aracı olması nedeniyle özel bir yeri bulunmaktadır.

Televizyon izleme, her ne kadar insanın görme işitme duyularına çok yönlü etki yaparak iyi bir öğrenme ortamı yaratabilse de, bireyler arasında sözlü iletişimi azaltmak yönünden olumsuz bir rol oynamaktadır. Özellikle yetişkinin hiçbir katkısı, açıklaması ve beraberliği olmadan yalnız başına televizyon izlemek durumunda kalan çocuklarda bu durumu gözlemek mümkündür. Çocuk, izlediği programlar yoluyla pek çok yeni kavram ve sözcükle karşılaşmaktadır. İzlediği programlar hakkında çocukla konuşmak, çocuğa konularda açıklamalar yapmak ve ona işittiği çok çeşitli sözcükleri kullanabilme fırsatını vermek, televizyon aracılığı ile iyi bir öğrenme gerçekleştirebilmek yönünden önemlidir. Ancak çocuklarla karşılıklı konuşma yapılmadan bu kavramların ne kadarını anlayabildiğini kestirmek mümkün değildir. Aynı şekilde yetişkin, çocuğun duyduğu çok sayıda kelimeyi aktif olarak kullanabilmeye teşvik etmiyorsa çocukla sözlü iletişim kurmak oldukça sınırlıdır(Şirin, 1998: 26).

Bu durumda çocuk tarafından izlenen programın, onun gelişimine ne ölçüde yardımcı olabildiğini bilmek son derece güçtür. Anne, baba ve çocukla ilişkileri iyi

olan yetişkinlerin zaman zaman bazı programları çocukla birlikte seyredebilmeleri, ona sorular sorup, onun sorularına cevap vererek, gelen mesajları iyi bir biçimde anlamasına yardım etmeleri bu açıdan son derece gereklidir(Öztürk, 2002: 68).

Çocuğun tüm programları değil, kendine uygun olan programları belirli sürelerde izlemesi, gelişimi için gerekli olan diğer etkinliklere de yeterince katılabilmesi yönünden önem taşımaktadır. Gelişim sürecindeki çocuğun öğrenmesini gerçekleştirirken, doğrudan deneyime ve yaşlılarıyla sosyal ilişki kurabilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda çocuk, sağlıklı beden gelişimine ulaşmak için hareket olanağına ihtiyaç duymaktadır. Oysa gerek televizyon, gerekse diğer iletişim araçları çocuğun bu deneyimlerine imkan sağlayamamaktadır(Özerkan, 2008: 47).

Bu nedenle çocuğun eğitiminde iletişim araçlarına ağırlık vererek onun kendi kendine gerçekleştirebileceği birçok faaliyet için fırsat sağlamamak, son derece hatalı bir yaklaşım olmaktadır. Bütün bunlara ek olarak anne babaların çocukların seyredebilecekleri programlar konusunda aile içinde uygun denetimi gerçekleştirebilmeleri; çocukların her yayını değil, gelişim düzeylerine uygun olanları izleyebilmelerine özen göstermeleri dikkatle üzerinde durulması gereken bir noktadır.

Günümüzde çocuğun gelişme ortamı artık yavaş yavaş ortadan kalkmaktadır. Bildik tanıdık eğitim araçlarının yerini yeni enformasyon araçları alırken bütün dünyada yeni bir çocukluk tasarlanmaktadır. Hem de doğum öncesi başlayan, çocukluğa geçişle kullanacağı her şey hazır hale getirilmiş yapay bir çocukluk oluşturulmaktadır. Bu değişim yiyeceğinden, giyeceğine; şarkısından çizgi filmine; kullanacağı eğitim araç ve gereçlerine kadar hissedilmektedir. Bu da ister istemez onun eğitimine de yansımaktadır(Pembecioğlu, 2006: 260-271).

Eğitim ile eğlencenin birbirinden ayrılamayacağı fikrinin modernite ile ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Yine modern eğitim literatürünün en önemli noktası, çocuklara bir şeyler öğretmenin en iyi yöntemi, öğrenilen şeylerle çocuğun ilgilenmesini sağlamak olarak değerlendirilmektedir(Işık, 2007: 93).

Çocuk eğitimi çocuğa verilen değerle orantılı olarak biçimlenmektedir. Değişen çocuklukla birlikte eğitimin bütün aşamalarında bu değişimin ne yönde olduğunun göstergelere dönüştürülmesi gerekmektedir. Gelişim sürecindeki çocuk eğitimi bu nedenle önemlidir.

Çaplı(1996: 1334), televizyonun çocuk üzerine etkisini içerik ve izlenme süresi olmak üzere iki unsura bağlamaktadır. İzlenme süresiyle içerik arasında doğru orantılı bir ilişki mevcuttur. Yani izleme süresi arttıkça etkilenmenin oranı da artmaktadır. Bu tespitten yola çıkarak kablolu ve uydu üzerinden yayın yapan çocuk kanallarının etki gücünün oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Çocuk kanalları 17-24 saat süreyle yayın yapmaktadır ve içerikleri çocukların ilgisini çezebedecek ve sürekli canlı tutabilecek niteliktedir. Çocuklar kanal tercihi konusunda aileleri üzerinde baskındır ve gün boyunca çocuk kanallarından yayılan içeriğe maruz kalmaktadırlar.

Çocuklara yönelik televizyon programlarının konu ve işleyiş yönünden çocukların rahatlıkla algılayıp, anlayabilecekleri türden olması gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle programlar çocuğun yaşına ve öğrenme düzeyine uygun olmalıdır. Çocuklar için hazırlanmış televizyon programlarından ziyade artık çocuklara yönelik televizyon kanalları yer almaktadır. Çocuk televizyon programlarının içeriklerinin incelenmesi bu açıdan önem taşımaktadır.

Çalışma kapsamında ilk olarak televizyon ve çocuk başlığı altında, televizyon yayınlarının çocuklar üzerindeki etkisi genel hatlarıyla irdelenecektir. İkinci olarak ise çocuğun gelişim dönemleri, iletişim süreci ve televizyonun eğitim işlevi ele alınacaktır. Son olarak ise çocuklara yönelik televizyon kanalının eğitim ve eğlendirme özelliklerinin çocuğun gelişimine etkisi ortaya koymak için elde edilen bulgulara yer verilecektir.

Problem

İletişim araçlarının etkisi düşünüldüğünde akla hemen çocuklar gelmektedir. Çünkü çocuklar televizyonun en iyi tüketicisidir. (Yavuzer, 2003: 221). Son yıllarda evlerdeki televizyon sayısının arttığı ve izlenebilir kanal sayısının da ilerleyen

teknoloji sayesinde fazlalaştığı gözlemlenmektedir. Bu artışla birlikte çocuklara yönelik yayınlar da artışlar ortaya çıkmıştır. Hatta televizyonlar sadece çocuk programlarının içerik ve süreleri arttırılmakla kalmamış ayrıca son yıllarda sadece çocuklara yönelik televizyon çocuk kanalları da oluşturulmuştur. Sadece çocuklara yönelik 24 saat çizgi film yayınlayan kanalların ortaya çıkması, kanal sayısının artması, program içeriklerinin renkli, animasyonlu ve albenili hale gelmesi, çocuk televizyon ilişkisinin bağlarını giderek sağlamlaştırmıştır.

Buradan hareketle, çocuklar için hazırlanmış televizyon programlarının bilgilendirmenin ötesinde sadece eğlendirme mi, yoksa eğitime işlevini de yerine getirdiği araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada çocuk televizyonlarının eğitime ve eğlendirme özelliklerinin çocuğun gelişimine etkisi Digiturk Baby TV örneği incelenerek araştırılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Günümüzde çocuk televizyon kanalları yeni yeni yayın sisteminde yerini almaktadır. Bu televizyon kanallarındaki çocuk programlarının içeriklerinin incelenmesi bu açıdan önem taşımaktadır. Çocuklar için hazırlanan bu programların sayısal olarak yoğunluğu ve tematik olarak incelenmesi, belirtilen problem çerçevesinde çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Bu çalışmada Digiturk bünyesinde bulunan Baby TV'nin yayın içeriği incelenecek, bu içeriğin çocuklara etkisi tartışılacaktır. Çalışma, çocuklar için televizyon yayıncılığı değil çocuk televizyonculuğu ilkesiyle yayına başlayan Baby TV'nin yayıncılık ilkeleriyle yayınlarının örtüşme boyutunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçla aşağıda sorulara cevap aranacaktır:

1. Çocuk programlarının amacı; bilgilendirmenin ötesinde eğlendirme işlevini mi yerine getirmektedir?

2. Baby TV'deki çocuk programlarının içeriği nasıl yapılandırılmıştır?

3.Baby TV'nin yayımları doğrultusunda çocuk televizyonlarının eğitime ve eğlendirme özelliklerinin çocuğun gelişimine etkisi nedir?

4.Baby TV'nin yayıncılık anlayışı ile yayın içeriği birbiriyle uyuşmakta mıdır?

Araştırmanın Önemi

Çocuklar için televizyon izlemesi, kolay ve kolaylığından dolayı da alışkanlık yapan bir faaliyettir. Televizyonun içeriği toplumsal durum ve olaylar konusunda çocuklar için çağımızın temel bilgi kaynağı haline gelmiştir. Verilen bilgi çocuk tarafından doğru olarak kabul edilmektedir; çoğu zaman sorgulanmamaktadır. Dolayısıyla televizyon gerçek dünya ile eş tutulmaktadır. Bu nedenle çocuklara özel programların diğer televizyon programlarından ayrı düşünülmesi önem arz etmektedir.

Çocukların yetişkinlere göre, algıladıklarını seçmek gibi bir şansları olmadığı için çocuklara yönelik televizyon programlarının konu ve işleyiş yönünden çocukların rahatlıkla algılayıp, anlayabilecekleri türden olması gerekmektedir. Bununla birlikte programların yayın saati ve süresi çocuklar için uygun bir zaman dilimi seçilmelidir. Ayrıca hazırlanan programların çocuğun kişiliğini geliştirici bir özellik taşıması, programlardaki kahramanların olumlu özellikler taşıması önemlidir.

Çocuklar için hazırlanmış televizyon programlarından ziyade artık çocuklara yönelik televizyon kanalları yer almaktadır. Bu araştırma ile çocuğu televizyon izlemeye iten ve televizyonda çocuğa eğlenceli gelen etkenler nelerdir diye düşünüldüğünde; çocuk televizyon programlarının içeriklerinin incelenmesi bu açıdan önem taşımaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada televizyonun çocuklar üzerindeki etkisini anlatmak için literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Uygulama kısmında ise Baby TV'nin yayın içeriği niteliksel içerik analizi yönteminden yararlanılarak incelenmiştir. Analiz kısmı Baby TV'nin yayınlarının 11-18 Kasım tarihleri arasında gerçekleştirilen seyir sonucu

oluşturulmuştur. Baby TV’de 63 ayrı yapımın yayınlandığı bulgulanmıştır. Yapımlar tematik içerik çözümlenmesine tabi tutulmuş ve konularına göre kategorilere ayrılmıştır.

Varsayımlar (Sayıtlar)

Çocuk televizyonu günlük yayın akışının sadece çocuklara yönelik olması sakıncalı durumlara neden olabilmektedir. Çocuk ve yetişkin arasındaki farkları giderek ortadan kaldıran televizyonu, çocuğa göre kodlamak oldukça zor olmaktadır. Bu nedenle televizyon dili ile çocuk dilini merkeze alarak görsel bir katkı yapılması gerekmektedir.

Çocuklara özel bir televizyon kanalının irdelenmesi fikri, çocukların televizyon yayınlarından zararlı olabilecek öğelerden korunmaları gereğinden doğmuştur. Televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkisi düşünüldüğünde çocuklara özel olarak hazırlanmış bir televizyon kanalı olsa bile bunun masumiyeti düşündürücüdür.

Bu çalışmada aşağıda belirtilen varsayımlardan yola çıkılarak sonuca gidilmiştir.

1. Televizyonun eğitime ve eğlendirme özellikleri, çocuğun gelişim sürecinde önemli bir etkiye sahiptir.

2. Televizyon kanallarının gün içerisinde çocuklara yönelik yayınlar yapmasından ziyade sadece çocuklara yönelik gün boyu çocuk televizyon kanallarının oluşturulması, televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkisini daha da artırmaktadır.

3. Çocuk televizyonu günlük yayın akışının sadece çocuklara yönelik olması sakıncalı durumlara neden olmaktadır.

4. Çocuklara yönelik televizyon kanallarının yayın anlayışıyla yayın içeriği örtüşmemektedir.

5. Çocuk televizyon kanalları, eğitime ve bilgilendirmenin ötesinde eğlendirme özelliklerini yerine getirmektedir.

Sınırlılıklar

Çocukların gelişim dönemlerinde 0-3 yaş önemli bir yere sahiptir. Çalışmanın amacı itibariyle hedef kitlesi çocuk olan ve 24 saat yayın yapan çocuk televizyon kanalıyla sınırlandırılması uygun görülmüştür. Bu nedenle araştırma kapsamında seçilmiş olan Digiturk Baby TV çocuk televizyon kanalı, 11-18 Kasım 2008 tarihler arasında izlenerek 63 ayrı yapımın yayınlandığı bulgulanmıştır. Ayrıca yapımlar tematik içerik çözümlemesine göre incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.TELEVİZYON VE ÇOCUK

1.1.Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyon

İletişim teknolojilerinin gelişmesine neden olan etkenlerin başında siyasi, idari ve ekonomik oluşumları kontrol etme ihtiyacı gelmektedir. Bu ihtiyaçları karşılamak için öncelikle telgraf ve telefon kullanılmaya başlanmıştır. Aynı zamanda konuşmaların da tel ve kablo olmadan iletebileceği kanıtlandıktan sonra radyo ortaya çıkmıştır(Kocabaşoğlu, 1980: 7). Radyonun ardından gerçekleşen fotoğraf, film gibi buluşlar ise, modern toplumun ve yaşam tarzının merak, eğlence gibi ihtiyaçlarının giderilmesinde kullanılmıştır. Bu şekilde toplum yaşamına dahil olan iletişim araçlarını, televizyonun ortaya çıkması izlemiştir(Aziz, 1996: 13). Ses ve görüntüyü uzak mesafelere ulaştırmayı sağlayan televizyon, günümüzde toplumları etkileyen en büyük kitle iletişim aracı haline gelmiştir.

Televizyonun teknik olarak gerçekleşmesinde pek çok bilim adamı ve araştırmacının emeği, katkısı bulunmaktadır. Ancak televizyon yayını tam anlamıyla gerçekleştiren kişi olarak tarih kayıtlarına geçen isim John Logie Baird olmuştur(Rigel, 1991:9). Baird'in 1924 yılında teknik olarak gerçekleştirdiği televizyon yayını 1936 yılında Londra'da Alexandra Palace'da kurulan bir televizyon stüdyosunda başlatılan yayımla halka ulaşmıştır(Oskay, 1978: 17).

Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk yayın New York'taki dünya fuarından yapılan yayın olmuştur(Aziz,1981: 14). Radyodan kısa sayılabilecek bir zaman sonra gerçekleştirilen televizyon yayıncılığının gelişmesi ve kurumsallaşması İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması sebebiyle gecikmiş ve savaş sonuna kalmıştır. Teknik özellikleri ve işleyişiyle radyoya hayli benzeyen televizyonun kurumlaşması, radyo için oluşturulan yapının televizyona da monte edilmesi şeklinde olmuştur(Ünlüer, 2005: 32).

Dünyada ilk televizyon yayınları, ilk kez 1936 yılında İngiltere'de başlamıştır. Türkiye'de ise ilk televizyon yayınları, İstanbul Üniversitesi'nde ve

kapalı devre yayını olarak 1954 yılında başlamıştır. Türkiye’de 1968-1969 yıllarında televizyon yayınları deneme yayınları olarak değerlendirilmiştir(Tekinalp, 2003: 241). Ülkemizde ilk naklen yayın 6-17 Ekim 1971 tarihleri arasında İzmir’de yapılan Akdeniz Oyunları naklen yayınlanmıştır. 1976 yılında, 26 Ağustos-11 Ekim tarihleri arasında Münih Olimpiyat Oyunları’ndan yapılan yayınlar da yurt dışından yapılan ilk naklen yayın olarak tarihe geçmiştir(Uyguç, 1998: 52). Türkiye’de ilk düzenli televizyon yayınlarına geçiş dönemi 31 Ocak 1968 tarihinde TRT’de başlamıştır.

Düzenli televizyon yayınlarının başlamasıyla bu alanda yeni bir dönem açılmıştır. Televizyon yayınları başlangıcından günümüze kadar çok geniş kitleleri etkisi altına almıştır. Televizyon yayınlarından önce insanlar kendi dünyalarında yaşarken televizyonun ortaya çıkışıyla birlikte gelişen olayları da merakla takip etme çabasına girmişlerdir. Zamanla televizyon yayınları herkesin evine girmiş ve insanlar dünyada olup biten siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel olaylar hakkında bilgi sahibi olmuşlardır(Erdoğan ve Alemdar, 2001: 1).

Günümüzün modern dünyasında da belirli inançlara olan bağlılığın giderek azalması, bireylerin atomize hale gelmesi, dinsel ve siyasal kurumların inanç ve üretme kapasitelerinin zayıflaması sonucu insanlar medyada ve boş zaman etkinliklerinde sığınak aramaya başlamışlardır(Mutlu, 1999: 90). İnsanlar dünyaya gelişlerinden bu yana çevreleriyle etkileşerek edindikleri yeni davranış değişikliklerini diğer insanlara öğretmek için de çeşitli iletişim araçlarını kullanmışlardır. İletişim araçları, geçirmiş buldukları yapısal ve işlevsel değişimler sonucu etkilemenin, inandırmanın ve yönlendirmenin en etkili araçları haline gelmişlerdir.

John Fiske (Akataran Işık, 2007: 87) televizyonu dünyanın saydam penceresi veya kendi gerçekliğimizi bize olduğu gibi yansıtan bir ayna olarak tanımlamıştır. Bourdie (Akataran Işık, 2007: 88) ise televizyonu pek az özelliği olan, gazeteciler arasındaki toplumsal ve saçmalık derecesinde acımasız rekabet ilişkilerinden kaynaklanan bir dizi baskıların ağırlığı altındaki iletişim aygıtı olarak ifade etmiştir. Alemdar ve Erdoğan’a göre (1994: 90) ise en ufak çocuklar bile televizyon izlemekten alıkoyulamamakta, en berbat yoksulluk bile televizyondan vazgeçmeyi

gerektirmemekte ve en yuce eğitim sistemi bile televizyonun belirleyiciliğinden kurtulamamaktadır. Bazıları ise daha da ileri giderek, televizyonu “terörist” ve “zihinlerin yeni efendisi” olarak tanımlayarak (Uğur, 1991: 217), televizyonun iyi kullanılmadığı zaman bir teröristten bile zararlı olabileceğini vurgulamaktadır.

Batmaz ve Aksoy’a göre (1995: 47) televizyon, hem aile yerine kullanılabilir bir toplumsallaşma kurumu, hem de içerik olarak aileyi doğada odağa alan bir iletişim aracıdır. Bu nedenle televizyon ve aile bireyleri özellikle çocuklar üzerindeki etkileri sorgulanır olmuştur.

Televizyon insanın içtenlikle benimsediği evinden yabancı dünyaya açılan bir pencere konumuna gelmiştir. İnsanlar kendi hayatlarını ilgilendiren olayları içeren televizyon programlarını izlemektedirler. Televizyon alıcılarının evin içindeki yeri de yayınların izlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Televizyonun gücünü etkileyen bir diğer faktör de izleyicilerin yaşıdır. İnsanların televizyon yayınlarına gösterdikleri ilgi, öğrenim durumlarına göre değişmektedir. İzleyicinin kültür seviyesi yükseldikçe, televizyon yayınlarından kendisine akan enformasyon miktarı azalmaktadır. Bu yüzden televizyon yapımcıları, izleyicilerin kültür seviyelerini, yaşam tarzlarını ve ilgi alanlarını tahmini olarak belirleyip programlarını ona göre üretmektedirler. Günümüzde televizyon seyretmek dünyanın her tarafında yaşayan insanlar için birinci derecede uğraş haline gelmiştir(Serhatlıoğlu, 2006: 13).

Kitle iletişim aracı olarak televizyonun görsel ve işitsel nitelikleri göz önünde bulundurularak, sahip olduğu bazı özellikler şu şekilde sıralanabilir(Aziz, 1981: 69).

- Televizyon popüler bir sanattır.
- Evreni küçültmüştür.
- Simgeleri genelleştirir, herkesin malı yapar.
- Okuma değil, anlatım esastır.
- Kişileri pasif duruma sokar.

-Televizyon göze hitap ettiği için radyoya oranla kişilerin daha fazla vaktini alır.

-Radyoya oranla daha karmaşık ve daha pahalıdır.

Televizyon yayınlarının belirli amaçları vardır. Bu amaçlar doğrultusunda televizyon programları haber, eğitim, kültür, eğlence, reklâm gibi ana yayın türlerine ayrılır. Bu gruplandırma genellikle ülkelerin sosyo-ekonomik durumu, gelişmişlik ve az gelişmişliklerine bağlı olarak değişmektedir.

Televizyonun boş zamanımızı değerlendirme biçimimizden, düşünme, hissetme biçimine, aile içi toplumsal ilişkilerimizin şekline kadar, yaşantı biçimlerimizi kapsayacak şekilde hayatımızın her yönü üzerinde oldukça etkili olduğu bir gerçektir. Özellikleri göz önüne alındığında ise, televizyonun, bir öykü anlatma sistemi olduğunu, hem bir endüstri ve teknolojik bir araç, hem kültürün ve sanatın üretildiği bir kaynak, hem de siyasal ve toplumsal bir kurum olarak tanımlanabileceğini ifade edebiliriz.

Televizyon, bir toplumun kültürünü yansıtan materyalleri bulmakta ve aynı zamanda onun bir parçası haline gelmektedir. Bu materyaller, kültürün sürekliliğini sağlamakta ve kitle kültürünü geliştirmektedir. Televizyon bir toplumun kuşaktan kuşağa taşınan kültürel öğelerinden hangilerinin varlığını devam ettireceğini, hangilerinin ise değişeceğini bildirmektedir. Bu bağlamda alışkanlıklarımız, konuşma biçimimiz, toplumla olan ilişkimiz televizyonun bize ulaştırdığı görüntü ve iletilerle değişmektedir. Belki yaşamadığımız albenili ve haz verici dünyayı onda bulduğumuzdan ya da içinde yaşadığımız dünyayı bize yansıttığından televizyona bağımlı olarak yaşamaktayız(Işık, 2007: 90).

1.1.1. Televizyonun Fonksiyonları

Modern bir dünyada yaşıyoruz ve bu modern dünyanın gereği olarak yaşamımızda kitle iletişim araçlarının önemli bir yeri bulunmaktadır. Hayatımızın her safhasında bu iletişim araçlarından faydalaniyor, kimi zaman ilettiği mesajlarla bilgileniyor, kimi zaman da sundukları gündemle eğlenmekteyiz.

Bazı aydınlara göre iletişim araçları: (De Fleur'dan Aktaran: Edoğan ve Alemdar, 1990: 107).

- 1.Ahlaksızlığı, düzenbazlığı, günahkârlığı teşhir eden,
- 2.İfade özgürlüğünün bekçisi olarak çalışan,
- 3.Milyonlara kültür getiren,
- 4.Dünya olayları hakkında bizi aydınlatan araçlardır.

Kitle iletişim araçları içerisinde televizyon, akıp giden yaşamı yeniden kurgulayabilmesi ve bunun sonucunda ortaya çıkan ürünü, hiçbir sosyal grup, sınıf, din, vb. ayırmadan tüm insanlığa sunabilmesi nedeniyle ayrı bir öneme sahiptir.

Kitle iletişim araçlarının tarihine ve işlevlerine baktığımızda temel bazı fonksiyonlarının olduğunu görmekteyiz. Bunlar arasında haber ve bilgi verme, eğitim ve eğlendirme, mal ve hizmet tanıtımı yapma, denetim ve eleştiri, inandırma ve harekete geçirme ve siyasi işlevler yer almaktadır. Televizyon ortaya koyduğu etkinliklerle ve ürünlerle, belirli amaçlar çerçevesinde enformasyon toplayıp yayma, haberde gündemi ve içeriği etkileme, eğlence ve dinlenme aracı olma görevlerini üstlenmiştir(Erdoğan ve Alemdar, 2001: 1). Ancak günümüz koşullarına baktığımızda artık eğlenme ve tüketmenin temel iki işlev haline geldiği görülmektedir. Bu bağlamda televizyonun işlevlerine kısaca değinmekte yarar vardır:

1.1.1.1.Haber ve Bilgi Verme Fonksiyonu

Haber ve bilgi verme fonksiyonu demokratik toplumlarda basının en önemli işlevlerinden biridir. Teknolojik gelişmelerle birlikte televizyon sahip olduğu imkânlar doğrultusunda haberleri hem hızlı olarak yaymakta hem de geniş kitlelere ulaştırmaktadır. Diğer bir değişle, dünyanın herhangi bir köşesinde meydana gelen bir olay televizyon sayesinde “oradaymış” gibi izlenebilmektedir(Işık, 2000: 56).

Günümüzde hızlı haber alabilmek için radyodan, olayların yerindeymiş gibi izleyebilmek için televizyondan ve olayları derinliğine öğrenebilmek, önemini kavrayabilmek için gazetelerden yararlanılmaktadır(Tokgöz, 2003: 8).

1.1.1.2.Eğitim ve Eğlendirme İşlevi

Televizyonun temel işlevlerinden biri olan haber verme fonksiyonundan sonra en önemli sırayı eğitimin aldığı belirtilmelidir. Bu bağlamda radyo ve televizyondaki eğitim örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki başlık altında incelenebilir.

Örgün eğitimde amaç ya doğrudan eğitmek ya da yardımcı olmaktır. Örneğin Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi tarafından televizyon olanaklarından yararlanılarak üniversite eğitimi yapılmaktadır. Burada sınıftaki öğretmen ekran yoluyla bireyin evine gelerek, onun eğitimini sürdürmesine yardımcı olmaktadır. Yaygın eğitimde ise, okul dışında kalanların eğitimi amaçlanmaktadır. Burada amaç hem okul eğitimini tamamlayamamış bireylerin eğitimi, hem de öğrenme süreci olan genel eğitimidir. Bu yayınlar ülkemizde olduğu gibi, genel yayın planlamasında yer alabileceği gibi, özellikle bu amaca ayrılan radyo ve televizyon kanalları da bulunmaktadır. Zira bugün başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Kanada, İngiltere, Fransa gibi birçok gelişmiş ülkede televizyondan temel eğitimin yanı sıra, özellikle de, tamamlayıcı eğitim aracı olarak da yararlanılmaktadır. Ülkemizde ise TRT 4 kanalı bu amaca yönelik olarak tahsis edilmiştir(Işık, 20007: 93).

Kitle iletişim araçları olgular arasında bağlantılar kurarak topluma siyasal, bilimsel, toplumsal ya da sanatsal enformasyon sunmaktadır. Böylece toplumda birtakım olguların ya da değerlerin yerleşmesini sağlamakta; haber ve bilgi sunarken bireylerin toplumsallaşma sürecine ve eğitimine katkıda bulunmaktadır(Işık, 2000: 69). Yapılan pek çok araştırma izleyicinin en önde gelen bilgilenme aracının televizyon olduğunu göstermiştir. Groombridge (Aktaran: Işık, 2007: 93) televizyonun başarısının eğiticiliği ölçüsünde değerlendirilmesinin gerektiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla, televizyon görüntünün eğitimdeki önemi nedeniyle etkin bir iletişim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Televizyonun eğlendirme işlevini ise dinlendirme, hoşça zaman geçirtme, boş zamanları değerlendirme biçiminde tanımlayabiliriz. Televizyonda yer alan haber, eğitim, kültür ve reklam türü yayınlar bu içeriğe dahil edilebilir. Ayrıca özel televizyonlarla birlikte sayıları hızla artan talk-show, yarışma, magazin ve müzik programları eğlendirici işleve hizmet eden önemli program türleridir. Günlük hayatın rutin işleyişi içinde yorulan bireylerin ciddi konulardan çok eğlendirici haber ya da programlarla “vakit geçirmeyi” yeğlemeleri, realiteden kaçış eylemi olarak da değerlendirilebilir. Postman (1995: 99) televizyonun, yüzümüzden gülümsemeyi eksik etmemeye çalışırken, eğlendirici temalar sunmanın yanı sıra, tüm temaları da eğlence olarak sunduğunu ifade etmektedir.

1.1.1.3.İnandırmak ve Harekete Geçirmek

Televizyonun özelliklerinden biri olan “resmi nitelik”ten ötürü, televizyona inanma ve güvenme daha fazladır(Aziz, 1982: 29). Yayınlar arasında gerek doğrudan haber yolu ile gerekse eğitim ya da reklâm yolu ile gelen iletilerin bireyler üzerindeki etkisi ise oldukça yüksektir. Kitle iletişim araçları bunu reklâm ve siyasal propaganda yayınları ile yapmaktadır. Ayrıca medya kamuoyu oluşturma, oluşuma katkıda bulunma ya da mevcut kamuoyunu açıklama gibi önemli bir işlev görmektedir(Işık, 2000: 70).

1.1.1.4.Mal ve Hizmetin Tanıtımı

Bir kitle iletişim aracı olarak televizyonun bir diğer önemli işlevi de ürün ve hizmetlerin tanıtımını yapmaktır. Günümüzde program akışı düzenlemesindeki ana amaç daha fazla seyirci, ikincil amaç ise bu izleyicilere reklamları satmaktır(Kaplan, 1992:31). Reklamlar televizyonun vazgeçilmez birer parçası haline gelmiştir. Medyada yer ve zaman satın alınarak ürün ve servislerin tanıtımı anlamına gelen reklamlar günümüzde başlı başına birer sektör haline gelmiş ve dünden bugüne üzerinde birçok araştırma gerçekleştirilmiştir.

1.1.1.5.Denetim ve Eleştiri Fonksiyonu

Demokratik ülkelerde dördüncü kuvvet olarak nitelenen medya bir denetim ve eleştiri mekanizması olarak işlev görmektedir(Işık, 2000: 68). Carey, kitle iletişim araçlarının hem bütünleşme, hem dağılma ve bireyselleşme için bir güç olduğunu savunmakta, Gerbner ise kitle iletişim araçlarının sürecinin tamamen “açığa vurma”dan ibaret olduğunu ifade etmektedir(Erdoğan ve Alemdar, 1990: 95).

1.1.1.6.Siyasi işlev

Kitle iletişim araçları genel olarak demokratik sistemle işleyen toplumlarda, siyasi sistemin sağlıklı işleyebilmesi için gereken en önemli kurumlardan biri olup, özellikle televizyon yaygınlığı nedeniyle siyasi gündemi izleyicilere aktarmak noktasında son derece önemli bir rol üstlenmektedir. Diğer bir deyişle, kitle iletişim araçları siyasi olayları, konuları ve etkinlikleri kamuoyuna sergilemektedir. Kitle iletişim araçlarının dikkatleri belirli noktalara çekebildiği, güç sahibi olanları kayırıp, buna bağlı olarak da rakip birey ya da gruplara yönelmelerini önleyebildiği bilinmektedir. Ayrıca kitle iletişim araçları inandırma ve seferber etme, statü sağlama ve meşruiyeti güçlendirme aracı olarak da kullanılabilir(Erdoğan ve Alemdar, 2007: 95).

Kitle iletişim araçları genişleyen işleviyle her zaman tartışılır olmuştur, üzerinde birçok araştırma gerçekleştirilmiş ve toplumun birçok kesimince eleştiriye maruz kalmıştır. Özetle kitle iletişim araçlarının görevi, belirli görüşlerin propagandasını yapmak ya da toplumda belli bir kesimin görüş, düşünce ve kanaatlerini kamuoyuna empoze ederek kamuoyunu bu doğrultuda yönlendirmek değil, bireylerin kendi başlarına bir görüşe ulaşmalarına yardımcı olmak ve toplumu bilgilendirerek kamuoyunu serbestçe ve özgürce oluşumuna katkı sağlamaktır(Işık, 2002: 75-76).

1.2.Televizyonun Çocuk İzleyiciye Etkileri

Kitle iletişim araçlarının güçlü etkileri olduğuna ilişkin kanı ve bulguların yaygın olduğu dönem 1930'lara rastlamaktadır. 1929-1932 yılları arasında, filmlerin

gençlerin ve çocukların davranışları üzerindeki etkilerini, o dönemin tüm toplumsal bilim alanlarında araştırıp çözümleyen Payne Fund araştırmaları konu ile ilgili önemli dönem araştırmalarından biridir(Mutlu, 1999: 43). Payne Fund projesini temellendiren kaygılar daha sonra radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarının etkilerinin araştırılmasına yönelik incelemelerin de temelini oluşturmaktadır. 1950 ve 1960'ların düzenli ortamı ile *sınırlı etki* modeline geçiş görülmektedir. 1960'lardan sonra ise siyasal düzensizlik ve enflasyon ortamının ortaya çıkması toplumsal yapıyı tekrar kitle iletişim araçlarına ve kitle iletişim etkilerine açık bir duruma getirmiştir(Yumlu, 1994: 46).

Ülkelerin siyasal ve toplumsal yapılarına bağlı olarak televizyon yayınlarının biçim ve içeriği ile izleyiciyle kurduğu ilişkiye göre bu etkilenmeler farklılık gösterebilmektedir. Gerbner'in geliştirdiği yetiştirme teorisine göre, kitle iletişim araçları, özellikle televizyon, sembolik bir çevre oluşturarak, bireylerin yetişme ve yaşam biçimleri üzerine etki etmektedir. Buna göre televizyon bireylerin yetişmelerinde veya belirli inanç ve değerleri kabul etmelerinde en az aile büyükleri, din adamları, öğretmenler kadar etki etmektedir(Işık, 2002: 85).

Televizyon, farklı nitelik ve yoğunlukta olmak üzere, bireye ve onun oluşturduğu topluma etkileri; toplumsal(sosyal), ruhsal(psikolojik), bedensel(fizyolojik) etkiler olarak ele alınmaktadır(Postman, 1995: 15)

Televizyonun toplumsal etkileri; aile düzenine, serbest zamana, öğrenme ve eğitime, tutum ve davranışlara ve ekonomiye olmak üzere sıralanabilir. Ruhsal etkiler birçok kavramı bünyesinde barındırır; şiddet ve saldırganlık duygusu yaratmak, kişilerin tutum ve davranışlarını yönlendirmek gibi konu başlıkları örnek olarak verilebilir. Bedensel etkiler ise, sürekli televizyon izleyen çocukların hareketsizlik nedeniyle şişmanlaması, uyuma güçlüğü çekmesi göz bozukluğu yaşamaları gibi sorunlardır. Burada belirtilmesi gereken önemli nokta seyredilen programın çocukları üzerindeki etkilerin kişiden kişiye farklılık göstermesidir(Soydan ve Güllüoğlu, 2005: 79).

Çocukların pek çoğunun kendi odasında bulunan ve pek çok kanal ve program seçeneği bulunan televizyonları olması da çocukların televizyon izlerliği söz konusudur. Bu izlerlik hem diğer aile üyeleri tarafından zaman zaman teşvik edilmekte, zaman zaman da çocuk açısından bir kısıtlamaya gidilmeksizin, yetişkinlerin izlediği tüm programlara eşlik etmeleri söz konusudur. Genelde, günümüz çocuklarının TV kanalları açısından çok fazla seçim şansı bulunmaktadır.

Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun 18 Eylül 1997 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan televizyon ve radyoların lisans ve frekans başvuru sayısına bakıldığında çok yüksek bir sayı ile karşılaşılmaktadır. RTÜK'ün belirttiğine göre, 1998'de 230 yerel 15 bölgesel, 16 ulusal televizyon başvurusu yapılmıştır. Bu sayıların yanında 70 kablolu yayın başvurusu da yapılarak onaylanmıştır(Pembecioğlu, 2006: 274).

Aziz, *“Televizyonun pekiştirme niteliği, izleyeni bir başka kişi yapmaz. Başka bir deyişle etken(aktif) olan kişiyi edilgen(pasif) olan kişiyi ise etken yapamaz.”* demektedir(Aziz, 1982: 53). Bu açıdan bakıldığında çocuk yalnızca çizgi film izleme süresince hareketsizdir. Dış görünüşü, vücudu hareketsizdir. İç yapısına bakıldığında zihinsel olarak bir hareketlilik söz konusudur. Gerçekte sessizlik, başka bir deyişle edilgen dinleme, kabul edilmiş olmayı simgeleyen sözsüz bir iletidir. Bu durum çocuğun kendisine ulaşan uyarılar üzerinde kavramsal yetilerini, düşünme yönünde düzenlemesi olarak görülmektedir. Böylece çocuk, çizgi filmi izlerken olayla özdeşleşmekte, bir şeyler kaparak izlediklerini zihninde yeni bir boyuta sokmaktadır. Kişinin duygusal olarak özünü başka bir kişiyle veya grupla birleştirilmesi olarak tanımlanan özdeşleşme yoluyla çocuk öğrenmiş olmaktadır (Güler, 1999: 171).

Çocukların filminden nasıl ve ne derecede etkilendikleri, film izleme sıklığı ile orantılı olarak değişebilmektedir. Çocukların filmlerden kötü etkilenmeleri konusunda yapılan araştırmalar, çocuğun daha sık kullandığı televizyon izleme kimliğini irdelemeyi amaçlamaktadır. Çocukların sinema film izlerliği ve bunun olumlu ya da olumsuz etkileri konusunda daha az çalışma bulunmaktadır. Fransa'da yapılan bir araştırmaya göre çocuklar senede 900 saatlerini okulda geçirirken, TV izlemeye 1200 saat ayırmaktadırlar. Ayrıca uzmanlar, çocukların günde en fazla iki saat TV izlemelerini önermektedir. Amerikan Çocuk Bakımı ve Sağlığı

Akademisinin araştırmasına göre, 3-5 yaşındaki çocukların günde iki saatten fazla TV izlemeleri onları hırçın yapmaktadır(Pembecioğlu, 2006: 275).

Televizyon yayınlarından çocukların nasıl etkilendiği ile ilgili olarak pek çok araştırma yapılmıştır. Bu tür araştırmaların sonuçlarının kültürden kültüre, toplumda topluma değişiklikler gösterebileceği bir yana, bireysel izleme biçimleri, ailesel tutumlar, izleme sıklığı ve yoğunluğu ile de ilgili olduğu düşünüldüğünde, her bir bireyin televizyondan nasıl ve ne ölçüde etkilendiğinin saptanılmasının güçlüğü ortaya çıkmaktadır. Yine de genel geçer bazı olgulardan söz edilmesi olasıdır. Öncelikle, televizyonda izlenen şeyin ne olduğunun bilinmesi etkilenimin dozunu ve kalıcılığını etkileyecek en önemli öğe olduğunu vurgulamak gerekir. Daha sonra izleyicinin yaşı ve algılama özellikleri önem kazanmaktadır.

Televizyon, tüm dünyada ailelerin en azından otuz yıldır sosyal ve özel yaşamını yönlendiren bir öğe konumundadır. Son zamanlarda, ülkemizdeki ocuk nüfusun önemine dikkat çekildiğinden ve konu ile ilgili araştırmaların çarpıcı sonuçlar içermesi nedeniyle gitgide daha çok ele alınan güncel bir konu haline gelmiştir. Televizyon elbette çok etkileyici bir ortam sunar, üstelik bu hem çocukların hem de yetişkinlerin bir arada ya da ayrı ayrı ilgilerine ve beğenilerine hitap edebilecek denli zengin bir ortamdır.

Günümüzde, yalnızca çocukların değil, batıda yapılan araştırmaların sonuçlarına göre yetişkinlerin de fazla televizyon izlemelerinden dolayı tehlike altında oldukları ortadadır. Ancak, ocukların konumu hem televizyonun etkisi ve gücü karşısında savunmasız ve zayıf kalmalarından hem de böyle bir etkilenimin izlerini yaşam boyu taşımak durumunda kaldıklarından daha da önemlidir. Yetişkinlerin çocukları televizyondan uzaklaştırmaya çalışırken kendi izleme alışkanlıklarını da kontrol altına almaları gerektiği gerçeği daha sık vurgulanmaktadır. Televizyon ve film izleme alışkanlığı çocuğu yalnızca yaşamın gerçeklerinden koparıp bir dş dünyasına götürmekle kalmaz, öylesine önem kazanabilir ki, ocuk bazen yaşam için gerekli olan yemek, hava almak, hareket etmek gibi eylemleri gerçekleştirememektedir.

Yaşamlarının en hızlı gelişim sürecini gösteren ve etkilenmeye en çok açık yıllarını yaşayan çocuklar, Türkiye nüfusunda önemli bir yer tutmaktadır. Çocukluğun ilk yılları, kişinin yetişkinliğinde ortaya çıkacak olan bedensel ve zihinsel etkiyi saptayan ve toplumsallaşmasını sağlayan etkiler çocuğun sosyal çevresiyle birlikte yaşadıklarına bağlıdır. Çocukların toplumsallaşma sürecinde birincil unsur olan ailenin yanı sıra özellikle kitle iletişim araçlarından televizyon önemli bir rol oynamaktadır. Çocukların televizyon izleme sıklığı ve alışkanlığı, kişiliğin oluşmasında bazı durumlarda tehlikeli olabilecek boyutlara ulaşmaktadır. Bu nedenle günümüzde televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır(Şirin, 1998: 89).

1.3. Televizyonda Yer Alan Çizgi Filmler ve Çocuk

Televizyon yayınları içinde, çizgi filmler; çocukların en fazla izlediği ve görsel özellikleri nedeniyle en fazla etkilendiği programlar arasındadır(Can, 1995: 89). Demiriz ve İlkay'ın 1999 yılında yaptığı bir araştırmada, ebeveynlere göre çocukların yüzde 79.4'ü çizgi film programlarını izlemeyi tercih etmektedirler(Serhatlıoğlu, 2006: 49).

Çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkisini konu alan araştırmalarda, ağırlıklı olarak olumsuz etkiler üzerinde durulmaktadır. Çizgi filmlerde çocukları eğlendirme adına bombalama, ateş etme, kesici aletleri kullanma gibi olaylara yer verilmektedir. Böylece çocuklara saldırganlığı ve şiddeti taklit edebilecekleri örnekler sunulmaktadır. Ancak çizgi filmler doğru kullanıldığında, öğretici özelliği, bilgilendirici, kişiliği geliştirici, kişilik modelleri gösterebilen boyutları da göz önüne alınmalıdır(Can, 1995: 90).

Çocukların ekrana kolayca bağlanabilmelerinin sebebi, hayal dünyalarının genişliği, tükenmeyen enerjileri, güce olan merakları ve gerçeği değerlendirme yetilerindeki zafiyeti kullanarak akıllıca üretilen çizgi filmlerdir. Çocuklar tarafından hızlıca kabul gören ve yaygınlaşan çizgi filmlerin ortak özellikleri ve benzer kahramanları bulunmaktadır. Sınırsız güç, hızlı değişim, macera ve sınırsız hayaller gibi özellikleri ile güçlü, saldırgan, problemlerini kaba kuvvetle çözen sempatik,

sihirli ve tükenmez güçleri ile her şeyin üstesinden gelen çizgi kahramanlar ortaktır. Bu kahramanların kötülükle savaşıyor olması ise sadece saldırgan davranışı haklı hale getirmek içindir(Ünver, 2002: 75).

Şiddet içeren çizgi filmler çocuklarda dikkat ve konsantrasyon sorunları yaşanmasına bağılı olarak okulda başarısızlığa neden olabilmektedir. Sürekli otoriteye karşı gelen çocuklar, kişiler arası problemin çözümünü fiziksel şiddette aramaktadırlar. Üstelik çizgi film kahramanlarının oyuncaklarıyla şiddet evlere girip gerçeğe dönüştürülmektedir(Yavuzer, 1996: 239).

Çocuklar, izledikleri film kahramanların yeteneklerine sahip olmak isterler ve kendilerini onlarla özdeşleştirmektedirler. Doğruyu yanlış; güzeli çirkini öğrenme yaşındaki çocuk için çizgi filmler örnek alınan eğitici konumundadır(Şirin, 1999: 132).Çizgi filmde gördükleri sahneleri animistik düşünce ve etkilenmenin fazla olması nedeniyle çocukların, gerçek hayatta da uygulamaya çalıştıkları yaşanan örneklerle kanıtlanmıştır. İzlediği çizgi filmdeki uçan kahramandan etkilenen 4 yaşındaki bir çocuk oturduğu apartmanın 7.katından atlamış ve yaralanmıştır(Gönenç, 2005: 1165).

Çizgi filmler, şiddet unsurlarının yanı sıra okul öncesi dönemdeki çocuklara gerçek dışı bir masal dünyası yaratarak, yabancı kültürlerin değerlerinin aktarılmasına yol açmaktadır. Bu da çocukların toplumsal değerlerle çelişen davranışlar sergilemelerinde neden olmaktadır(Postman, 1995: 146). Türkiye’de yayınlanan çizgi filmlerin çoğu yabancı kaynaklıdır(Can, 1995: 90). Ülkemizin çocuklarının da bu tehdit altında olduğu görülmektedir. Günümüzde Avrupa ülkeleri, Amerikan Japon çizgi filmlerine karşı durmakta ve televizyonlarında yerli yapımlara öncelik vermektedirler(Gönenç, 2005: 1163).

Çocuklar seyrettikleri çizgi filmlerden seviyelerinin üstünde bilgi de edinmektedirler. Örneğin Finlandiya’da 6 yaşındaki Mika Janhuen, nehre düşen arkadaşını çizgi filmlerde gördüklerini taklit ederek kurtarması nedeniyle madalya almış ve ülkenin en genç cankurtaranı olduğu için milli bir kahraman ilan edilmiştir(Şimşek ve Baran’dan Aktaran: Serhatlıoğlu, 2006: 51).

Görüldüğü gibi çizgi filmler çocukların gelişimlerini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bundan dolayı çizgi film yapımcılarına, televizyon kanallarına ve en önemlisi ailelere büyük sorumluluk ve görevler düşmektedir. Ayrıca bu konuda çeşitli denetleme merkezleri ya da birimleri oluşturulabilir.

1.4. Televizyon Reklâmları ve Çocuk

Televizyon reklâmlarının en sadık izleyicileri çocuklardır. Çocuklar televizyon reklâmlarını izlemekten büyük zevk almaktadırlar. Burada reklâmın televizyon programlarına göre biçimsel özellikleri daha çok taşımasının rolü büyüktür. Reklâmlar yetişkinlere ulaşmayı hedeflemiş olsa bile, hızlı plan değişiklikleri, canlı renkler, müzik ve eğlence unsurları sayesinde çocukların ilgisini çekmektedir(Kocabaş, 1999: 77).

Aileler ise çocukların reklâm izlemesini genellikle, onları oyalamanın, susturmanın ve yemek yedirmenin bir yolu olarak gördükleri için bu durumdan pek şikâyetçi olmamaktadırlar. Oysa uzmanlar küçük yaşlarda fazla televizyon izlemenin pek çok çocukta sözel becerilerin gelişmesinin önünde bir engel oluşturduğunu ve bu yaşlarda oluşan geriliğin ömür boyu kalıcı olabileceğini belirtmektedir. Yapılan bazı araştırmalarda, konuşmaya yeni başlayacak çocukların aşırı reklâm izlemelerinin, dil gelişimlerinin gecikmesine neden olabildiği ve çocuklarda otizmin bir belirtisi olduğu sonuçlarına varılmıştır(Yörükoğlu, 2000: 98).

Çizgi filmlerde olduğu gibi reklâmlardaki kahramanlarla çocuklar, özdeşleşme eğilimi göstermektedirler. Televizyon reklâmlarındaki kahramanlarla özdeşim yapan çocukların, günlük konuşmalarında reklâm sloganlarıyla konuşmaya başladıkları görülmektedir(Şirin, 1999: 102).

Çocuğun gördüğü reklâmlar sonucu, beğendiği ve denemek istediği malların fazla oluşu onların tüketime itilmesine sebep olmaktadır. Bununla beraber reklâmlar toplumun genel sosyo-ekonomik koşullarını göz ardı ettiği için bu yaştaki çocuklarla ebeveynleri arasında ciddi çatışmalara yol açmaktadır. Çocuklar reklâmı yapılan ürüne karşı duydukları talebi karşılamak için genellikle ebeveynlerine başvurmakta

ve çocukların isteklerine olumlu ya da olumsuz yanıt verme, çocuk ebeveyn ilişkisini dolaylı ve dolaysız etkilemektedir. Çocuklara yönelik reklâmların en önemli sosyal etkinliklerinden birisi de çocuklara tüketime yönelik bir yaşam tarzını öğretmeleri ve onları maddesel güzelliklere bağımlı bireyler haline getirmektedir. Zaten reklâm filmlerinin gayesi tüketimi kamçulamaktır(Köken, 1995: 33).

Oya Tokgöz'ün 1982 yılında yaptığı bir çalışmada televizyon reklâmlarının çocuğun yaşamını yönlendirmedeki rolü ve etkinliği araştırılmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, televizyon reklâmları çocuğun zihinsel yetilerini biçimlendirir ve yönlendirir, aynı zamanda aile içindeki kişiler arası haberleşmeyi de başlatmaktadır(Tokgöz, 1982: 153).

Reklâmların etkisinin en fazla görüldüğü dönem olan iki-yedi yaş arasıdır. Bu yaş aralığındaki çocukların reklâmları anlama/kavrama/algılama kapasitesi *ben merkezîyetçi* dönemin özellikleriyle açıklanabilmektedir. Bu dönemde dünyanın kendi etrafında döndüğüne inanan çocuk herhangi bir nesnenin birden fazla boyutunun olabileceğini anlayamamaktadır. Bu noktada, Amerikan Pediatri Akademisi'nin araştırmalarından da elde ettiği sonuçlara göre; reklâmlar çocuk üzerine de doğrudan aldatıcı bir etki yaratmakta ve sekiz yaş altı çocuklar için istismar edici bir nitelik taşımaktadır(Şirin, 1999: 104).

Küçük çocuklar satın alma davranışlarında yetişkinlerin tersine bir markaya bağlı kalmamaktadır. Bu nedenle çocuklar, reklâmlardan ve satış kampanyalarından daha fazla etkilenmektedir. Çocuklar, özel bir markaya sahip ürünleri genelleştirme eğilimine sahiptir. Başka bir ifadeyle reklâmı yapılan ürünle ilgili markayı hatırlayamasalar bile, çoğunlukla ürünlerin tipini hatırlayabilmektedirler. Aynı zamanda çocuklar için oyuncak mutfaklar, minik tıraş losyanları, sabun vs. ile dolu minyatür banyolardan oluşan oyuncaklar yaratılarak, onların beyinlerine markaları işleyerek, büyüdüklerinde ürünlerin sadık müşterileri olmaları sağlanmaya çalışılmaktadır(Rtük Yayını, 2004: 62).

Televizyon reklâmlarının çocuklar üzerindeki bir diğer olumsuz etkisi ise beslenme alışkanlıklarına olan etkisidir. Yapılmış olan tüm araştırmalar, reklâmların

çocukların beslenme alışkanlıklarını bozarak, çikolata şekerleme, kek, gazlı içecekler, cips gibi abur cubur ve fast-food besinleri tüketme alışkanlıklarını körükleme etkisi olduğu sonucuna varmaktadır. Televizyonda reklâmı yapılan yiyecek maddelerinin %90'ından çoğu yüksek oranda yağ, şeker ya da tuz içermektedir. Bu tür sağlıksız beslenmenin çocuklarda diş çürümelerine, özellikle de aşırı şişmanlığa yol açtığı bilinmektedir(Yörükoğlu, 2000: 102).

Reklâmın çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini engellemek için çeşitli önlemler alınabilir. Örneği Belçika ve Yunanistan'da çocuk programlarının 5 dakika öncesinde ve sonrasında reklam yayınlaması ve yine Yunanistan'da 07:00-20:00 saatleri arasında radyo ve televizyonda oyuncak reklam yasaktır. İskandinav ülkelerinde şekerleme reklâmı yapan firmalar ekranın bir köşesinde diş fırçası göstermek zorundadırlar. Yine Belçika'da televizyonda ateşli silahları taklit eden oyuncak reklâmı tamamen yasaklanmış durumdadır. Ayrıca reklâmcıların çocuk sağlığı uzmanı, çocuk psikiyatri, çocuk psikologu, pedagog, diyetisyen gibi konunun uzmanlarının görüşlerine başvurmaları, ailelerin çocuklarının televizyon izleme saatlerine sınırlama getirmesi alınacak diğer önlemler olabilir(Akpınar'dan Aktaran: Serhatlıoğlu, 2006: 55).

Reklâmın çocuklar üzerinde böyle olumsuz etkileri olsa da bazı ürün reklâmının çocuk sağlığı üzerinde olumlu etkilerinden söz edilmektedir(Kapferer, 1991: 75). Özellikle çocuklara belli bir süre ellerini sabunlamalarını öneren sabun reklamları, diş macunu reklamları, çocuğun pek hoşlanmadığı banyo yapmayı eğlenceli bir şekilde yansıtan bebek şampuanı reklamları, çocukları hijyenik tüketime özendirildiği için çocuk sağlığı üzerinde olumlu etki yaptığı söylenmektedir. Bununla birlikte çocuklar reklâmlarda gördükleri markaları görsel olarak hafızalarına kaydetmekte ve farklı yerlerde karşılaşırsalar da tanıyabilmekte, renk ve şekil algılamalarını güçlendirmektedir. Örneğin üç yaşında bir çocuğun reklâmlardaki markalar sayesinde okumaya başlamasıdır(Akpınar'dan Aktaran: Serhatlıoğlu, 2006: 26).

Reklâm çocuklar üzerinde kısa ve uzun dönemli olumsuz etkilere yol açmakla eleştirilmektedir. Kuşkusuz televizyon reklâmı, çocukların tüketim eğilimlerini

önemli ölçüde etkilemektedir. Ancak özellikle uzun dönemli kötü beslenme alışkanlıkları gibi etkiler söz konusu olduğunda, reklâmların tek sorumlu olmadığını unutmamak gerekmektedir. Reklam popüler kültürün ve medyatik görünümün önemli bir parçasıysa da ancak öteki popüler kültür ürünleriyle birlikte etkili olmaktadır. Reklâmın benimsediği dünya görüşü, sinema ve televizyon filmleri, televizyon dizileri magazin dergileri tarafından da benimsenmektedir. Ayrıca çocuğun toplumsal bir çevre içinde yetiştiğini, aile, okul ve arkadaş çevresinin de beslenme alışkanlıklarını ve düşünce biçiminin gelişmesinde önemli sorumluluğu bulunduğu dikkate alınmalıdır.

1.5. Televizyondan Yansıyan Şiddet Görüntüleri ve Çocuk

Televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri konusunda üzerinde en çok durulan konu, televizyon ve çocuktaki şiddet eğilimi arasındaki ilişkidir. Hatta televizyon ve çocuk üzerinde yapılan araştırmaların çoğunluğunu şiddetin etkileri almaktadır.

Bu konuda en ünlü araştırma, Psikolog Albert Bandura ve arkadaşlarınca 1961’de yapılmıştır. Bu araştırma, taklit yolu ile saldırganlığın öğrenebileceğini gösteren deneysel bir laboratuvar araştırmasıdır. Bu deneyde çocuklar bir yetişkini, basit oyuncaklar ve şişirme bebekle oynarken izlemektedir. Deneysel koşullardan birinde yetişkin, şişirme bebeği yumruklar, ağaç çekiçle vurur, havaya fırlatır ve odanın içinde oraya buraya tekmelemektedir. Bütün bunları yaparken “kır burnunu, vur başını, al sana” diyerek bağırılmaktadır. Diğer bir koşulda, yetişkin sessizce diğer oyuncaklar üzerinde çalışır, şişme bebekle ilgilenmemektedir. Bir süre sonra her çocuk şişirme plastik bebeği de içeren bir dizi oyuncakla yirmi dakika yalnız bırakılmaktadır. Araştırmanın sonucunda yetişkini saldırgan davranışlarda bulunurken seyreden çocukların, onu diğer oyuncaklar üzerinde sessizce çalışırken gözlemleyen gruptaki çocuklardan çok daha saldırgan davrandıkları ve saldırmaya deneyden önce olduğundan daha eğilimli oldukları ortaya çıkmıştır(Rigel, 1995: 213).

Bandura'nın saldırganlık deneyi ile de görüldüğü gibi modelleme televizyonun etkilerinden biri olmaktadır. Özellikle televizyondaki hareketli filmler çok sayıda taklit edilebilir modeller sunmakta ve çocuklar filmlerde gördükleri durumları kendi sosyal konumlarına ve tavırlarına aktarabilmektedirler. Bu nedenle televizyondaki şiddetin araştırılmasında en çok üzerinde çalışılan konulardan biri modelleme teorisidir. Çünkü çocukların henüz belirlenmemiş kişilikleri için sürekli kendilerine model aradıkları ve televizyondan kişiliklerine monte etmeye çalışacakları modellerinde çocuklar şiddete yönlendirilebileceği endişesi bu teoriyi oluşturmaktadır(1995: 214). Televizyonun şiddetle saldırganlık örnekleri verdiği görüşü olumsuz etkilerine ilişkin kaygıların ana kaynağıdır(Yavuzer, 1996: 239). Televizyon, şiddet örnekleri sunmasının yanında daha önce öğrenilmiş saldırgan huyların yeniden canlanmasına, düşmanca tavırların ahlaki yönden haklı gösterilmesine ve şiddete karşı duyarsızlaştırmaya da neden olmaktadır(Mutlu, 1999: 120).

Televizyondaki film kahramanı çeşitli davranışları ile çocuktaki saldırganlık dürtülerini harekete geçirebilmekte ve onu saldırgan yapabilmektedir. Çünkü çocukta dürtülerini frenleme yeteneği çok zayıftır ve çocuk hayal ile gerçeği birbirinden ayırmayı henüz tam olarak öğrenememektedir. Bu nedenle çocuklar televizyonda gördüklerini doğru veya yanlış olarak ayırmasını yapamamaktadırlar. Aynı zamanda çocuklar tarafından şiddet içeren olaylar şiddet içermeyen davranışlarından daha kolay depolanmaktadır. Bu sebeple olumsuz uyarımları içeren bir TV filmi çocuğu saldırganlığa iten çeşitli etkenlerden belki de en güçlüsü ve yaygınıdır(Yavuzer, 2003: 164).

Wilbur Schramm'ın 1960'larda yaptığı araştırmalarda çocukların belli karakterlere benzemeye daha istekli olduklarını, ister kurgu, ister gerçek olsun, çocukların bir modeli zihinlerinde saklayıp ileri yaşlarda bile tekrarlayabildikleri ortaya konulmuştur(Rigel, 1995: 215). Singer ve arkadaşları (1984) tarafından televizyon seyretme ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi bulmayı amaçlayan uzun süreli bir araştırma yapılmıştır. Sonuç olarak da, çocuklarda daha sonra ortaya çıkan saldırganlıkla okul öncesi saldırgan içerikli televizyon seyretme arasında anlamlı bir

ilişki saptanmıştır(Turam, 1996:98). Eron (1987) tarafından 22 yıl süreyle yapılan bir diğer çalışmada da saldırgan davranışlar gösteren erkek çocukların televizyonda daha çok şiddet içerikli programları izlemeyi tercih ettikleri, bu çocukların 13-19 yaşları arasında daha da saldırgan tavır sergiledikleri ve 30 yaşlarında daha fazla suç işledikleri belirlenmiştir(İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu, 1999: 142).

TV okul önceki çocukların %56 sında davranış değişikliği yaptığını ve davranış değişikliği gösteren çocukların %27 sinde şiddet dışındaki etkilendiği sahneleri uygulama, % 26 sında ise gördüğü şiddeti uygulama davranışları görüldüğünü tespit etmişlerdir(Gökkaya'dan Aktaran: Işık, 2007: 128). Erkek çocukların, çizgi film, şiddet içerikli film ve magazin programlarını daha çok izledikleri saptanmıştır(Can, 1996: 162).

Batur'un (1998) şiddetin etkileri konusunda okul çağına gelmemiş çocukları denek olarak kullandığı bir araştırmada; çocuklara başkahramanın öne çıkarıldığı şiddet sahneleri, bir başka denek topluluğuna ise komşuluk ilişkilerinin öne çıktığı şiddet içermeyen bir film izlettirilir. Sonuçta da şiddet içeren çizgi filmi izleyen çocukların, diğer gruptaki çocuklara oranla daha fazla saldırgan davranışlar gösterdiği görülmüştür(Balaban'dan Aktaran: Serhatlıoğlu, 2006: 58).

Gerbner, televizyondaki şiddetin çocukları olumsuz etkilediğini ve bunun sonucunda çocukların duygusallık kaybına uğradığı, dünyayı çok korkulu bir yer olarak düşünmeye başladığı ve başkalarına saldırgan davranış gösterme olasılığını arttığını belirtmektedir(Işık, 2007: 126).

Batmaz ve Aksoy'un (1995) ülkemizde yaptıkları araştırmalarında Türk televizyonlarının dünyasında, en fazla vurgulanan olgunun şiddet (%62) ve suç (%48) olduğunu saptamışlardır. Ayrıca televizyon programlarındaki ana karakterlerin büyük bir çoğunluğunun (%87'si) herhangi bir suç işlediği, sadece %30'unun şiddet uyguladığı ve %18'inin şiddete maruz kaldığı sonucuna varmışlardır(Batmaz ve Aksoy 1996: 86-88) .

Bir RTÜK araştırmasında da (2002: 21), çocukların şiddet içeren görüntülerden fazla etkilendiğini belirten anne babaların oranı %91.8dir. Araştırmalar TV’de izlenen şiddetin çocukları olumsuz şekilde etkilediğini göstermektedir.

Yapılan araştırmalara bakıldığında, uzun süre saldırganlık ve şiddetin hakim olduğu televizyon programlarından etkilenmeyen çocuk yoktur. Ancak hayalle gerçeği ayırt edemeyen, oyun çağı çocuğu en çok etkilenen gruptur. Bunun yanı sıra tüm çocukların aynı ölçüde etkilenmedikleri de görülmektedir. Her çocuk kendi kişiliği doğrultusunda etkilenmektedir. Sevgi ve barış içinde yaşayan ailede çocuk, televizyonda gördüklerini hemen uygulamamaktadır(Yörükoğlu, 2003: 99).

Televizyon, toplumdaki şiddetin tek ve asıl nedeni sayılamaz ancak, şiddet içeren davranışlara katkısı bulunan bir etken olduğu söylenebilir(Aile İçinde Ve Toplumsal Alanda Şiddet Sempozyumu, 1998: 233). Günümüzde televizyondan izlediği programlardan etkilenip arkadaşını bıçaklayarak, yaralayan, öldüren, akla gelmeyecek birçok şiddeti uygulayan çocukları medyadan takip etmekteyiz. Son yıllarda bu tür haberlerin sayısındaki artış oldukça düşündürücüdür.

İKİNCİ BÖLÜM

2.ÇOCUĞUN GELİŞİM SÜRECİ VE İLETİŞİMSEL KONUMU

2.1.Çocuğun Gelişimi

Çocuk, gerek kavram olarak gerekse birey olarak toplumun ve yaşamın bir parçasıdır. Çocuğun varlığı ve beraberinde getirdiği sorunlar yaşam içinde kaçınılmaz bir şekilde biz ve yakınlarımızın her an karşısına çıkmaktadır. İşte bu bakımdan çocuğun doğumundan itibaren onu izlemek, tanımak, ihtiyaçlarını, özelliklerini, farklılıklarını, duygularını ifade ediş biçimini öğrenmek gerekmektedir. Çocuğun söylediklerinin, davranış ve tutumlarının altındaki mesajları kavrayabilmek için dikkatin yanı sıra çocuğun bireysel özelliklerinin tanınması ve belirli yaşlara ait gelişimsel ve psikolojik özelliklerin bilinmesi de gerekmektedir. Bu bağlamda çocuğu tanımak ve değişen toplum yapısı içerisinde nasıl geliştiğini ortaya koymak, dönüşümlü biçimde çocuğun da gelecekte toplumun gelişimini sağlayacak önemli güç kabul edilmesi bakımından önem taşımaktadır.

İnsanoğlunun tüm yaşamı düşünüldüğünde bazı yaşam dilimlerinin daha kritik dönemler olduğu görülmektedir. Doğumdan itibaren başlayan süreçte, bedensel, zihinsel, dil, sosyal ve duygusal gelişim açısından önemli özellikler kazanılmaktadır. Bu özellikler dikkate alındığında, çocuğun kapasitelerinin olabildiğince en üst seviyeye kadar açığa çıkarılması ve böylece yaşam süreci içerisinde kendini gerçekleştirme şansını bulabilmesi, ancak bu dönemin sağlıklı bilinçli ve anlamlı bir şekilde geçirilmesine bağlıdır(Aydın, 2005: 132). Araştırmalar, çocukluk yıllarında kazanılan davranışların yetişkinlikte, bireyin kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını büyük ölçüde biçimlendirdiğini ortaya koymaktadır(Yavuzer, 2004: 9).

Günümüz dünyasında toplumların gelişmişlik düzeylerinin önemli göstergelerinden birinin de çocuğa verilen değer olduğunu söylemek mümkündür. Bu sebeple çocuk ve çocuk gelişimi de giderek daha fazla üzerinde durulan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira çocuk; her şeyden önce toplumların

sürekliliğini ve gelişimini sağlayacağı, devraldıkları kültür mirasını kendilerinden sonraki kuşaklara ileticeği için en değerli varlıklardan biri olarak kabul edilmektedir.

Çocuk için, yasal anlamda evli bir erkek ve kadının birlikteliğinden oluşan toplumsal bir kurumun en küçük birey (Öcel, 2002: 13); olgunlaşmamış, reşit sayılmayan küçük yurttaş (Yörükoğlu, 1983: 3) gibi tanımlamalar yapılmaktadır. Bebeklik çağı ile ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan ve 1 yaşından 13-14 yaşına kadar olan dönem çocukluk dönemi olarak adlandırılmaktadır(Hançerlioğlu, 1977: 20).

Çocukluk, insanı insanlığa başlatan ilk sahne, kendine özgü yeti ve eksiklerin yavaş fakat açık bir biçimde geliştirildiği önemli bir ortamdır(Yavuzer, 1996: 36). Çocuk istenildiği gibi yoğrulacak bir canlı ya da yetişkinin küçültülmüş bir örneği değildir. Çevresini algılayışı, yorumlayışı farklıdır. Bağımlıdır, bencildir, beklemeyi bilmeden hareket etmektedir. Duyguları inişli çıkışlı, tepkileri keskindir. Kendi başına deneme, yanılma, sürekli sorma ile öğrenen bir canlıdır. Böylece, doğru yanlış kavramlarını özümsemekte, kendi kendini denetleyen bir üst benlik, vicdan geliştirmektedir(Yörükoğlu, 1983: 214). Bu nedenle de en iyi şartlar altında dahi var olan bir gerçeklik değil, geliştirilmesi gereken bir potansiyel olarak görülen çocuk-özne; hemen özerkleşecek bir enerjidir. Sağlanacak dinamizm çocuğu geleceğe doğru şekillendirmek içindir. Bu hususta Françoise Dolto'nun saptaması ilginçtir. Dolto, çocukluğu sadece bir geçiş dönemi olarak görmemekte; ona göre bir yaşındaki çocukla altmış yaşındaki bir yetişkin arasında sembolik zeka farklı değildir. Bu nedenle çocuklar da kendilerine özgü mantıkları ile yetişkinlerin gerçeğinin gerçeğini anlatmaktadırlar(Liaudet'ten Aktaran: Işık, 2007: 51-52).

Çocukluğun altın çağı 20. yüzyıl olarak kabul edilmektedir. Bilimsel buluşlar, teknik yenilikler ve artan refah, çocukların yaşama biçimlerini tamamıyla değiştirmektedir. Yüzyılın başında dünyada bir eğitim patlaması yaşanmış, teknik gelişmeler eğitim araçlarını zenginleştirmiştir. Çocuğu eğitimin odak noktası olarak görüp, özgürlüğüne önem veren ilerici okullar türemiştir(Yörükoğlu, 1983: 211).

İletişimin toplumsal ve bireysel önemi, sağlıklı bir biçimde kurulması yine birey ve toplum için zaruri bir ihtiyaçtır. İşte kazanılmış bir yerleşme ya da daha genel anlamda kazanılmış davranış biçiminden ibaret olan öğrenme (Jersild, 1987: 12) davranışını gerçekleştirecek olan ilerici okullar çocukların kendileri, aileleri, arkadaşları, öğretmenleri gibi yakın çevreleriyle ve de aynı toplum içerisinde fakat uzak mekânlarda yaşayan diğer insanlarla kitle iletişim araçları vasıtasıyla nasıl iletişim kurulacağını öğretmek yönünde çalışmalı ve çocuğun toplumsallaşmasına katkıda bulunmalıdır.

Yapılan gözlemler, belli gelişim dönemlerinde ortak eğilimlerin ve davranış kalıplarının bulunduğunu ortaya koymuş, kişisel ayrılıklarla birlikte ortak yanların bilinmesi çocuk eğitiminde tutulacak yolu belirlemektedir. Özellikle ruh sağlığı bakımından önemli olan gelişim dönemlerinin incelenmesi ve ortak ruhsal özelliklerin bilinmesi ruhsal gelişimin yolunda gidip gitmediğini anlamaya yardımcı olmaktadır. Sağlıklı gelişimin bilinmesi kişilik geliştirmedeki sapmaların gözlemlenmesini kolaylaştırmaktadır. Bu noktada genel bir ifade ile belirtilebilir ki ruhsal gelişim çocuklarda bağımlıktan bağımsızlığa, bencil davranıştan işbirliğine doğru gelişmekte, yetenekleri yalından karmaşığa, genelden özele doğru ilerleme göstermektedir. Çocuklar ölçüsüz duygusal tepkilerden daha dengeli tepkilere doğru adımlar atmaktadırlar. Geliştikçe dürtü ve eğilimlerini dizginleyerek çevre gerçeklerine göre davranmayı öğrenmekte, somut düşünmeden soyut ve mantıklı düşünmeye yönelmektedirler. Bu bakımdan oyundan, öğrenmeye ve yaratıcılığa geçen çocuklar, ana baba ve kardeş ilişkisinden toplumsal ilişkilere geçerek çevrelerini genişletmektedirler(Yörükoğlu, 2004: 27-29).

Bu noktada süreç içerisinde iletişim vazgeçilmez bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. İletişim çocuğa güven verilmesinde, yapabileceği her şeyi onun yapmasını öğretmekte, çocuğa değer vermekte, kendi değerleriyle tartışmakta, iyi bir örnek olmak, her alanda gelişimini sağlamak, kendi değerini, kendine saygısını, kendine güvenini pekiştirmekte, özgür düşünmenin onun hakkı olduğunu bilmesinde, çevresine bağımlı değil, çevresiyle iletişim içinde bulunması gerektiğini bildirmekte, evrensel değerleri benimsetmekte özellikle çocuğun gelişiminin sağlıklı

ilerlemesinde gerekli bir olgudur(Atabek, 1994: 68-69). Bu nedenle anne karnındaki hayat mücadelesini başarı ile kazanması açısından iletişim kurularak başlanılan güven verme tatbiki doğum sonrasında anne baba, ileriki yaşlarında ise okul, arkadaş çevresi, öğretmen ile devam ettirilerek toplumsallaşmaya katkıda bulunmaktadır.

Çocuk her dönemi farklı zihinsel, duygusal ve davranışsal özellikler gösteren bir varlıktır. Bu bağlamda çocuğun gelişim dönemlerini araştırmak ve incelemek toplumsallaşma süreci içerisinde çocuğun kalıtsal ya da çevresel etkilerle meydana gelecek özellikle fiziksel, ruhsal değişimlerine karşı nasıl tavır takınılacağı hususunda ailesine ve okula faydalı olacaktır. Bu nedenle çocuğun gelişim dönemlerini incelemek önem kazanmaktadır.

2.1.1.Çocuğun Gelişim Dönemleri

Çocuğun gelişim evreleri, en genel biçimde doğum öncesi ve doğum sonrası dönem olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu çalışmada televizyonun eğitime ve eğlendirme süreci üzerindeki etkileri ve öğrenme amacıyla kullanımı inceleneceğinden doğum sonrası dönem üzerinde durulacaktır.

Çocuğun gelişim evrelerini ele alabilmek için öncelikle gelişim kavramının ne olduğuna bakmak yerinde olacaktır. Her şeyden önce gelişim; “büyüme, hazır bulunuşluk ve öğrenme” kavramlarını içermektedir(Arı, 1999: 10-11). Bu sebeple gelişimin kapsamlı bir kavram olduğu muhakkaktır. Nitekim gelişim, katılım ve çevrenin etkileşimi sonucunda gerçekleşmektedir.

Doğumdan itibaren çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimi aynı doğrultuda gerçekleşmektedir. Çocuk bir yandan fiziksel olarak değişim ve dönüşüm gerçekleştirirken, diğer yandan aynı süreç içerisinde ruhsal yönden de gelişim yaşamaktadır. Freud’a göre, kişinin fiziksel ve ruhsal gelişim bozuklukları çocukluk dönemine uzanan nedenlerden kaynaklanmaktadır(Fromm’dan Aktaran: Işık, 2008: 132). Çocuğun kendini bilmediği bu dönemlerde kazanacağı özellikler ileriki yaşamını etkileyecektir. Diğer taraftan çocuğun gelişimini bedensel gelişim, bilişsel gelişim ve toplumsal gelişim olarak incelemek de mümkündür.

Yukarıda bilgiler ışığında insan gelişiminin çeşitli dönemleri genel olarak okul öncesi dönem, oyun dönemi, okul dönemi, ergenlik öncesi dönem ve ergenlik dönemi olmak üzere 5 ana kategoride incelenebilir(Arı, 1999: 15-17).

-Okul Öncesi Dönem: Okul öncesi dönem kendi içerisinde bebeklik çağı ve birinci çocukluk çağı olmak üzere iki ana döneme ayrılmaktadır. Buna göre 0-2 yaş arası bebeklik çağı, 2-6 yaş arası ise Birinci Çocukluk Çağı olarak nitelendirilmektedir.

-Oyun Dönemi: Oyun dönemi ikinci yaştan 5-8 yaşına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Çocukta yetişkin dünyasına yönelme bu dönemde başlamaktadır.

-Okul Dönemi: Okul dönemi 5-8 yaşından 10-12 yaşlarına kadar olan dönemi kapsamaktadır.

-Ergenlik Öncesi Dönemi: Genellikle 9-14 yaşları arası dönem ergenlik öncesi dönem olarak kabul edilmektedir.

Ergenlik Dönemi: 13-20 yaşları arası ise ergenlik dönemi olarak kabul edilmektedir.

2.1.2.Çocuğun Gelişim Dönemleri Açısından Televizyon ve Çocuk

Psikologlar ve pedagoglar çocuğun çevresini ve gerçeği değerlendirmek için yetişkinlerden çok farklı duygusal ve bilişsel yaklaşımlar gösterdiğini belirlemişlerdir. Kendisinin diğerlerinden farklı olduğunu algılamaya başlayan çocuk her zaman izleyen, alışkanlıklar geliştiren, seçimlerini ve kişiliğini oluşturmaya çalışan bir konumdadır. Önceleri istemsiz olarak şartlanma ve taklit konumunda olan çocuklar daha sonra özellikle anne babadan ve yakın çevreden gördükleri istek ve destekle istemli şartlanma ve taklitlere girişmektedirler(Öcel, 2002: 64-65). Çocukluk dönemi insanlığı, insanın yaşayacağı ya da yaşadığı her şeyi yaşam ortamı içinde öğretmektedir. Bu sebeple, çocuğun gelişimi; fiziksel olgunlaşmasına, çevresindeki deneyimlerine, toplumsal aktarmalara bağlıdır.

Çocukların keşfetme, öğrenme yetilerinin gelişmesi için uyarın olması gerekmektedir. Bu uyarılar işitsel, görsel, dokunsal, sosyal gibi çok çeşitli olabilir. Televizyon da görüntülü ve sesli birçok uyarını insana göndermektedir. Bu yapı ve kurgusal uyarılar çocuğun tüm kavrayışını yönlendiren bir yapı sunmaktadır. Buna göre, televizyon, dil edimini zayıflatmak suretiyle, yazısal anlatımdan hareketle öykü inşası için zorunlu olan kapasiteyi, zihinsel imgelerin inşası kapasiteni azaltarak çocuğun kişisel gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

2.1.2.1.(0-3) Yaş Döneminde Çocuklar ve TV

0-3 yaş döneminde çocukların duygusal doğum sağlaması ve onunla her bakımdan ilgilenilmesi çocukta sağlam ve güçlü bir psikolojik yapının oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu dönem için bebeği okşamak, kucaklamak, onun ile konuşmak, sevildiğini hissettirmek, onun ile oynamak, onun ile birlikte vakit geçirmek, onu gezdirmek, psikomotor ve psikososyal yönünün gelişimine çok büyük katkılarda bulunmaktadır. Bebek ile birlikte vakit geçirmek, onun insanlar arası ilişkilere yabancılaşmasını engeller ve ilgilenen bakıcısı vasıtasıyla önce karşısındaki bireyi, aile ortamını ve yavaş yavaş sosyal çevresini tanımaya yol açmaktadır(Yavuzer, 1996: 36).

Çocuk cansız bir varlığın karşısında, duygusal ve sosyal uyarıdan mahrum, sevgiden ve bağlandığı kişiden uzak, konuşmasına, bakışına, gülümsemesine karşılık vermeyen, gönderdiği iletişim ve etkileşim mesajlarına cevap vermeyen, sert, soğuk bir cismin karşısında kaldığında (ne kadar ses ve görüntü olursa olsun çocuk onları yorumlayarak kabul edecek durumda ve psikososyal seviyede değildir) sosyalleşme ve bireyselleşme ve kendiliğinden gelişecek olan psikososyal yönlerin hepsi eksik veya yetersiz kalacaktır(Atabek, 1994: 47).

0-3 yaş arasında uzun süre TV karşısında (günlük 1-2 saatin üzerinde) kalan çocukta, sosyal gelişim(duygusal etkileşim ve karşılık verme, sosyal ortamlara uyum, insanlara ile ilgilenme, onlara yakınlık gösterme yaşlılarına ilgi vb) ve iletişim (konuşma, anlamlı jest ve mimikler, heceleme, ses çıkarma, cümle kurma vb) için gerekli olan fonksiyonların gelişiminde gecikmeler veya yetersizlikler görülmektedir.

Bu durumda, iletişim ve etkileşim bozukluğuna yol açabilecek diğer nedenlerin olup olmadığı incelenmelidir. Bütün bu nedenlerden dolayı bebeklerin sevgi, duygusal ilgi ve ebeveynleriyle geçireceği vakitlerin de TV karşısında kalması son derece sakıncalı olmaktadır(Öztürk, 2002: 30).

Bu dönemde çok uzun süre TV karşısında kalan çocuklarda başka hazırlayıcı nedenler yok ise, diğer bazı nedenler de eklenerek bazı psikiyatrik tablolar gelişebilmektedir. Bu tür çocuklarda etrafa karşı ilgisizlik, seslenince bakmama, insanlara ve yaşlılarına ilgisizlik, onlarla duygusal ve sosyal iletişime geçmeme, kendi halinde olmaya çalışma, konuşmama, cümle kurmama, iletişim ve etkileşimde problemler, duygusal olarak karşılık vermeme vb. birçok belirti görülebilmektedir(Atabek, 1994: 53-56).

Bu nedenle anne babaların özellikle bu yaş için TV izleme konusunda sınırlamalar ile birlikte durumu yönlendirmeleri, normal psikomotor ve psikososyal gelişimi için uygun olmaktadır. Aynı zamanda bu yaş içindeki bir bebek veya küçük çocuk ile hem anne hem babanın, mümkün olduğunca fazla vakit geçirme, onunla oyun oynama, konuşma, sevdiğini belli etme, duygusal yakınlık gösterme, onun ile gezme, onun fiziksel bakımını ihmal etmeme, onun normal gelişim basamakları konusunda dikkatli olma, onun diğer çocuklar ile etkileşim ve iletişimine zengin hazırlama, sadece onun için belli zamanlar ayırma, ona masal anlatma vb. birçok faaliyeti günlük hayat içerisinde yapmaları uygun olmaktadır (<http://www.ucanbalon.com.tr/071tv.htm>; http://www.cicibebe.net/tv_cocuk.htm).

2.1.2.2.(4-7) Yaş Çocuklar ve TV

Bu dönemde anne baba, arkadaş ve sosyal çevre ile etkileşim ve iletişim belirgin olarak artmış ve artık erişkinlerle birlikte belirgin olarak uyum sağlanmaktadır. Bu dönemde gerek dil gelişimi, gerek motor gelişiminde önemli aşamalar kaydedilmektedir. Bu dönemde çocuktaki etkilenmeler çocuk için hayat boyu çok önemli olmaktadır. TV'nin bu dönemde çok aşırı izlenmesine çocuğun dil ve sosyal gelişiminde bazı sıkıntıların ve eksikliklerin oluşmasına neden olabilmektedir(Jersild, 1987: 161-166).

Bu dönemde çocuklar TV’de gördükleri görüntüleri tamamen somut olarak yorumlarlar yani çocuklarda tam olarak soyut düşünce gelişmediği için gerek çizgi filmler gerekse filmlerde görülen görüntüler olduğu gibi algılanmaktadır. Çocuk bütün bunları olduğu gibi uygulamaktadır. Yani çizgi filmde gördüğü bir hareket veya sahneyi olduğu gibi yapmaya çalışmaktadır(Yavuzer, 1996: 38-39). Çocuk için bu dönemde şiddet içeren ve aşırı abartılı konulardan oluşan çizgi filmler oldukça sakıncalı olabilmektedir. Bilinçaltı şiddet duygularının yerleşmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda çocuğun bu dönemde izleyeceği gerilim, korku veya aşırı şiddet içeren görüntülerden çocuklar aşırı etkilenmekte, bu durum onları akla gelen görüntüler ve düşünceler ile günlerce rahatsız etmektedir. Ek olarak çocukta uyku bozukluğu, yalnız kalmak istememe, korku ve endişe duyguları yerleşmektedir(Turam, 1996: 101).

Çocuğun sosyalleşmesi, yakınları ile diyalog kurması, sosyal adaptasyonu, dil gelişimi ve buna benzer konular TV izleme ile eksik kalmaktadır. Bu yaşlardaki çocukların eğitici programlar harici özellikle şiddet içeren ve çocuklar için travmatik olacak görüntülerden uzak kalmaları uygun olmaktadır. Bazı hazırlıksız karşılaşılan görüntüler onlarda bilinçaltı kaygı, gerilim, korku, şiddete eğilim gibi sıkıntılara yol açabilmektedir(<http://www.ucanbalon.com.tr/071tv.htm>).

2.1.2.3.(7-12) Yaş Arası Çocuklar ve TV

Bu dönemdeki çocuklar genelde ağır eğitim şartları içinde olan grubu oluşturmaktadır. Aynı zamanda TV’nin eğitim amaçlı kullanımından daha fazla yararlanacak bir yaş grubunu oluşturmaktadır. Bu yaş grubunda soyut düşünce yerleşmeye başlamaktadır. Çocuklar TV’deki görüntülerden erişkin düzeyinden etkilenmektedirler. Yine bu yaş grubunda şiddet içeren, korku ve gerilime neden olan sahnelerin çocuğun gelişiminde problem oluşturulacağını söylemek gerekmektedir. TV’nin çocuklar üzerindeki iletişim ve sosyal adaptasyon üzerinde etkileri 0-3 yaş ve 4-7 yaş grubundaki kadar negatif şekilde değerlendirilmemektedir. Çocukların bu yaşlardan itibaren TV üzerinden kazanımları eğer iyi yönlendirilir ve seçici davranılırsa devam etmektedir(<http://www.ucanbalon.com.tr/071tv.htm>).

Bu yaştaki çocukların ders ve okul saatleri de göz önüne alınarak TV izleme saatleri uygun bir şekilde sağlanabilir. TV izlemenin aşırılığı durumunda çocuğun sosyal aktivitelerinde, arkadaş ilişkilerinde, ders başarısında, sportif faaliyetlerinde, yaşa uygun becerilerin geliştirilmesinde sorunlar yaşanabilmektedir. Nitekim, Seattle'daki Çocuk Hastanesi ve Bölge Tıp Merkezi'nin yürüttüğü araştırma, okul öncesi dönemde çocukların televizyon izledikleri her bir saatin gelecek yaşamlarında yüzde 10'luk bir dikkat dağılımına neden olduğunu göstermektedir(www.ntvmsnbc.com/16.07.2008). Araştırmanın, televizyon izlemenin dikkati yoğunlaştırma süresini kısalttığına ilişkin bulguları desteklediği ve Amerikan Pediatri Akademisi'nin 2 yaşından küçüklere asla televizyon izlettirilmemesi yönündeki tavsiyesini haklı çıkardığı belirtilmektedir (<http://www.ozgurpolitika.org/2008/04/11/alltopb.html>).

Pediatrics dergisinin 2004 nisan sayısında yayınlanan ve yaşları 1-3 olan iki grup çocuk üzerinde yapılan araştırma sonuçlarında, televizyonun çocukları aşırı şekilde uyardığını ve gelişmekte olan bireylerini sürekli olarak yeniden şekillendirdiğini ortaya çıkarmaktadır. Amerikan Hükümetinin de desteklediği söz konusu araştırmaya 1345 çocuk katılırken, ailelere de çocukların televizyon izleme alışkanlıkları ve 7 yaşına geldiklerinde dikkat bozukluğu yaşayıp yaşamadıklarına dair sorular sorulmuştur. Sürekli televizyon izleyen çocukların konsantrasyon zorluğu çektiği, durmaksızın ve düşünmeden hareket ettiği ve çabucak kafaların karıştığı belirtilmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, ABD'de 1 yaşındaki çocukların yüzde 36'sı hiç TV izlemiyor ancak, günde bir ya da iki saat televizyon izleyen yüzde 37 civarındaki çocuğun yüzde 10 ya da 20'sinde dikkat sorunu yaşama riskinin yüksek olduğu ifade edilmektedir. Günde üç ya da dört saat televizyon yüzde 14'lük kesimin ise hiç televizyon izlemeyen çocuklara göre dikkat bozukluğu riskinin yüzde 30-40 oranında arttığı kaydedilmektedir (<http://www.tv8.com.tr/scripts/news/detail.asp?NewsID=30900&page=detail&type=news,06.04.2008>).

Saatlerce televizyon veya bilgisayar başında kalan çocuklar kilo problemlerinden, okuma ve konsantre olmaya kadar pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorun bütün dünyada giderek büyümektedir.

Örneğin Amerika'da çocukların günde ortalama dört saati televizyon izleyerek geçirmektedir. Amerika'da yapılan araştırmaya göre 8-16 yaş arasındaki çocukların yüzde 60'ının kendi odasında televizyonu olduğu bilinmektedir (http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/anadoluyahaberler-yeni/_ah,15.03.2008).

Ülkemizde yapılan araştırmalara göre okul çağında çocuk ders ve ödev yapmalarının dışındaki zamanlarının %77'sini televizyon izlemeye ayırmaktadır. Oyun oynamaya ayırdıkları zaman ise %11 dolaylarındadır. Ayrıca çocukların %99'u televizyon izlediği belirtilen araştırmada okul öncesi dönemde bulunan 3-6 yaşlar arası çocukların %100'ü televizyon izlediği kaydedilmektedir. Bu durumun çocuklar üzerindeki etkisi tartışılmaz bir gerçektir(Işık, 2007: 142).

2.1.3.Çocuğun Kişilik Gelişimi ve Televizyon

Çocuğun kişiliği, kendisine örnek aldığı erişkinlerle kurduğu sürekli ilişkilerden çıkan bir sonuçtur. Çocuk başlangıçta anne babasını kendine örnek alarak, onlarla özleşerek kişilik geliştirmektedir. Diğer bir ifadeyle çocuğun kişiliğinin gelişmesi ailede başlamaktadır. Toplumsal normlar orada öğrenilmektedir. İlk beş yılda aile, bilinçli ya da bilinçsiz bir şeyler öğretmektedir. İlk beş yıldan sonra ailenin eğitim görevlerini okul üzerine almaktadır. Çok az öğretmen, çocukta anne babası gibi derin izler bırakmaktadır. Ana baba artık kusursuz örnek olmaktan çıkmaktadır. Genç eleştirici gözle baktıkça beğenmediği, kendine aykırı gelen pek çok özellikler bulmaya başlamaktadır(Öztürk, 2002: 67-68).

Televizyon öncelikle ruh coğrafyasının bir biçimlendiricisidir. O daha çok umutları fiziğe dönüştürerek inşa etmektedir. Televizyon bir bakıma insanların yerine düşünerek ve hayaller kurarak onları bu zahmetten kurtarır ya da onlara nasıl düşünceleri, nasıl hayaller kurmaları gerektiğine dair işaretler göstermektedir. Böylelikle çağın yüksek temposu ve karmaşık sosyal ilişkileri içinde beyni bulunan,

düşünme süreci hasar gören, geçmişine yabancılaşan, sıkıntılı, gerilimli, sorunlu insanlar için yeni formlar üretmektedir(2002: 68).

Seyirci, televizyonla başlayan iletişim sürecinin sürekli pasif tarafıdır. Program kalitesi ne olursa olsun, birey televizyon karşısında daima pasif alıcı konumunda kalmakta; bu durumda onda uzun vadede zihin durgunluğu, düşünce durağanlığı, dikkat dağınıklığı, yalnızlık hissi, cesaret eksiliği, zaman israfı gibi pek çok olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Televizyonun çocuklar için hiç yararlı etkisi yok mudur diye düşündüğümüzde vardır elbette. Televizyon, dil gelişimini hızlandırır, söz dağarcığını arttırmaktadır. Sözle görüntüyü birleştirdiği için TV çocuğu kolay etkileri kalıcı izler bırakmaktadır. Örneğin sözle görüntüyü ustaca ve en ekonomik biçimde sunan reklâmları çocuklar hemen kapar ve papağan gibi yinelemektedirler. Söz kalıplarını atasözü gibi benimserler; müziği çabucak tanımaktadırlar. Televizyon, çocukların bilgisini arttırmakta, hayal alanını genişletmektedir. Çocuk tıpkı oynarken öğrendiği gibi TV başında eğlenirken öğrenmektedir. Görüp duyduğunu yutarcasına içine almaktadır. Büyülenmiş gibi bakarken uslanmakta, oyalanmakta ve anne babasına sorun olmaktan çıkmaktadır. Bu bakımdan TV iyi bir avutucu, iyi bir çocuk bakıcısıdır(Yavuzer, 2004: 80).

Bu olumlu etkiler yanında TV seyretmenin göze çarpmayan ama uzun sürede ortaya çıkan önemli sakıncaları da vardır. Hayalle gerçeği ayırt etmekte güçlük çeken küçük çocuklar TV ekranında gördüklerini mutlak gerçekler olarak benimsemektedirler. Çocuk en iyi sorarak ve kendi deneyerek öğrenmektedir. Oysa çocuğun TV'ye soru sorması olanaksızdır. Ekrandan sürekli bombardımana uğrayan çocuk kavrayamadığı birçok uyaran altında sanki ezilmektedir. Görüp duyduklarını çarpıtarak algılamaktadır. Görüntü oyunlarını gerçeğin kendisi sanmakta; korkmakta, ürkmekte, şaşkına dönmektedir. Yaralama, öldürme ve korku sahnelerinden çok etkilenerek, uykusu kaçmakta, karabasanlar görebilmektedir. Bu nedenle TV çocuğu tek yönlü etkilemekte, düşünmeye fırsat tanımadan egemenliği altına almaktadır(Cereci, 1996: 36).

Çocuklar gerçekte gerçek olmayanı ayırt etmekte güçlük çekmektedirler. Gözleri önünde olup biteni bir oyun veya temsil olduğunu bilmez ve gerçek sanmaktadırlar. Hatta çok küçük çocuklar, ekrandaki insanların hayal ve görüntü değil, TV kutusuna girmiş gerçek insanlar olduğuna inanmaktadırlar. Çocuklar gördüklerine öykünmekte, Süpermen gibi uçmaya çalışarak, kavga sahnelerini arkadaşları üzerinde denemeye kalkışmaktadırlar(Turam, 1996: 103).

Televizyondaki şiddetin gerçek hayata yansımaları Öztürk (2002: 72) şöyle dile getirmektedir: Bir kuşak öncesi çocuklar Hacivat ile Karagöz'ün esprilerine gülerken, günümüzde çizgi film kahramanı, seyircisini güldürebilmek için karşısındakine dinamit lokumları atmaktadır. Yapılan araştırma bulgularına göre, çok televizyon seyreden çocuklar bu filmleri seyretmeyenlere oranla daha fazla saldırgan davranışlarda bulunmaktadırlar. Sonuçlar, şiddet ve adam öldürme filmleri seyreden çocukların okulda daha fazla saldırgan olma eğilimi gösterdiklerini vurgulamaktadır.

Çocukluktan gençliğe geçiş çağındaki kişilerin, ilgilendikleri fakat tanımak için bilgi kaynaklarının pek az olduğu, kendilerini bekleyen yetişkinler dünyasına, yani geleceklerine karşı geliştirdikleri tavırların, büyük ölçüde televizyon seyirlerinden etkilendiği çeşitli araştırmalarla ortaya konmaktadır.

Küçük yaşlardan itibaren televizyonla tanışan çocuk, çeşitli yayınlarla ve bu yayınların iletilerine açık kalmaktadır. Televizyonun çocuklar üzerinde etkilerinin olumlu olması her şeyden önce çocukların izledikleri programların niteliğine, çocuk tarafından kavranılıp özümsemesine bağlıdır.

2.2.Çocuğun İletişimsel Konumu

Bu bölümde çocuğun gelişim sürecinde etkili olan aile, arkadaş ilişkileri ve okul gibi unsurlara değinilecektir.

2.2.1.Çocuk ve Aile İletişimi

Aile, çocukların yetişmesinde onlara rehberlik ve yardımda bulunan kurumlardan biridir ve en önemlisidir(Çaplı, 1993: 90). Ailenin çocuk üzerinde

yapması gereken pek çok görevi bulunmaktadır. En önemli görevi doğumdan itibaren çocuğun gelişimini ve eğitimini desteklemesidir. Aile çocuğa beslenme, barınma, korunma ve öğrenmesi için imkânlar sağlamaktadır. Anne baba çocuğa yeterince ilgi, sevgi, şefkat göstererek ihtiyaçlarını gereği gibi karşılayarak çocukta güven duygusunun temellenmesini sağlamaktadır. Bu açıdan aile çocuğun geleceğini hazırlamakta en etkin kurumdur(Çağdaş ve Seçer, 2004: 231-232). Çocuğa yöneltilen davranış, ona karşı alınan tavır ilk yaşantısının inşa edilmesinde önem taşımaktadır. Çocuk bu dönem içerisinde sosyal bir birey olmayı öğrenirken kopya edeceği bir bireye de gereksinim duymaktadır. Bu özdeşleştirme ise ilk olarak aile içindeki yakın üyelerle gerçekleştirilmektedir(Yavuzer, 1996: 135).

Yapılan araştırmalar anne babanın kendi çocuklarını yetiştirirken kendi anne babalarından etkilendiğini ortaya koymaktadır. Çocuklarını köklü ve sabit adetlere göre yetiştirmiş ana babalar, bir problemle karşılaştıklarında kendi anne babalarının takındıkları tutumları benimsemekte ve öğrenmek için bundan daha iyi bir fırsatları olmadığından kendi anne babalarının yaptığı hataları tekrarlamak durumunda kalmaktadırlar(Yavuzer, 1996: 121). Aslında bu durum çocuğun yetişkin bir birey olmasında ailesinden ne denli etkilendiğini ortaya koymak açısından da önem taşımaktadır. Çıkarılacak sonuç, ailenin gelecek nesillerin yetiştirilmesi ve topluma yeni yetişkinlerin kazandırılmasında bir ana babaya ilerlemesi gereken yolun rotasını önceden çizdiğinin bilinmesidir.

Bu bağlamda çocuk yetiştirmede anne ve babaya bazı köklü sorumlulukların düştüğünü bilmek gerekmektedir. Her dönem önem arz eden bu sorumluluklar özellikle günümüzde daha da artmaktadır. Çünkü günün yorucu iş hayatından eve yorgun argın dönen ve bu yüzden kendilerini haklı bulan babaların ve annelerin yaşayışları hemen hemen aynıdır. Bu yaşayış yemekten sonra günlük gazete ve dergileri gözden geçirmek ve daha sonra da yatıp uyumaktan ibarettir. Çocuklar ise anne babalarının kendileriyle gereği ve yeteri kadar ilgilenmedikleri kanısındadır ve bundan da yakınmaktadırlar(Çaplı, 1993: 93).

Bu açıklamalarla birlikte aileler çocuk yetiştirme konusunda çeşitli sınıflamalara tabi tutulmuştur. Lafore bu ayrımı dört gruba ayırarak

gerçekleştirmektedir. Birinci grupta otoriteye ve boyun eğmeye önem veren davranışları gerçekleştiren diktatörler yer almaktadır. Başat özelliği dostça davranış olan anne babalar ikinci grupta işbirlikçileri oluşturmaktadır. Çocuğun durumuna göre davranan anne babalar üçüncü grupta kararsızlar şeklinde adlandırılırken yatıştırıcılar adıyla önemli özelliği uzlaşma ve bir dereceye kadar da olsa çocuktan çekinmek olan anne babalar dördüncü grupta bulunmaktadır(Jersild, 1987: 253). Tüm bu anne baba tipleri çocuklarını çeşitli tipler kullanarak eğitmektedirler. Bu yöntemler; emir verme-yönetme, uyarma-tehdit etme, öğüt verme ahlakı değerlendirme yapma, çözüm yolları önerme, mantıksal tartışmalara girişme, yargılama-eleştirme-karşı çıkma, övme alaycı tavır takınma, yorumlamalar yapma, telkin etme-avutma, sorular sorma, ilgiyi başka yöne çekme şeklinde gerçekleştirilmektedir. Yetişkinlerin çocuklarıyla iletişimlerinde aldıkları tavırlar arasından en uygun olanın seçilmesi ile çocukların gelişiminde önemli olan etkili anne baba olma eğitiminin amacı susmayı öğrenip, dinlemeye başladıkları biçimindeki iletişimin kurulmasıyla gerçekleşmiş olmaktadır(Yavuzer, 1996: 122-124). Sonuçta ise çocukta kişisel ve sosyal davranışlarla ilgili değer duygusunun gelişimi sağlamaktadır. Aile kurumu çocuğun alacağı kavramları seçerek vermekte, onları yorumlamakta, sonucu değerlendirmektedir. Dolayısıyla yargıların oluşması ve tercihlerin yapılması kolaylaşmaktadır(Yavuzer, 1996: 136).

Ailenin çocuklar üzerindeki etkileri şu şekilde sıralanabilir: (Yavuzer, 1996: 138-139).

- 1.Dengeli bir birey olması için aile çocuğa güven duygusunu aşılamaktadır.
- 2.Sosyal kabul görmesi için gerekli ortamı hazırlamaktadır.
- 3.Sosyalleşmeyi öğrenmesi için kabul edilmiş uygun davranış biçimlerini içeren bir model oluşturmaktadır.
- 4.Sosyal açıdan kabul görmüş davranış biçimlerinin gelişimi için rehberlik etmektedir.
- 5.Çocuğun rastladığı sorunlara çözüm getirmektedir.

6.Uyum için gerekli olan davranışlarla ilgili sözlü ve de toplumsal alışkanlıkların kazanılmasına yardımcı olmaktadır.

7.Okul içerisinde ve sosyal yaşamda başarılı olması için çocuğun yeteneklerini uyarıp geliştirmektedir.

8.Çocuğun ilgi ve yeteneklerine uygun arzuların gelişimine yardım etmektedir. Bu etkiler anne babanın çocuğuna karşı olan tutumu ile bağdaştırılıp oluşturulmaktadır.

Anne babanın çocuğa karşı olan tutumunu ise bazı etmenler etkilemektedir. Bu etmenler şöyle değerlendirilmektedir(Pembecioğlu, 2006:151-152):

Kültürel Değerler: Her toplumda örneğin Amerika'da, Japonya'da ve batı toplumlarında annelerin çocuklarına karşı olan tutumları farklılık göstermektedir.

Anne Babanın Yetiştirme Biçimi: Yapılan araştırmalara göre anne babaların çocukluk dönemlerinde kendi anne babaları ile özdeşleşerek onların çocuk yetiştirme özelliklerini kendilerine model aldıklarını ve anne baba olduklarında da anne babalarının çocuk yetiştirme özelliklerine uygun olarak çocuklarını yetiştirmeye çalıştıklarını belirtmektedirler.

Anne Baba Arasındaki İlişkiler: Evliliklerinde uyumsuz ve mutsuz olan anne baba arasındaki iletişim genellikle sağlıksızdır. Sorunlarını çözme amacıyla başlattıkları iletişim kısa süre içerisinde sürtüşme ve çatışmaya dönüşmekte, böylece sorunlarına yenilerini eklemektedirler. Bu durum ise çocuklarına karşı itici, reddedici, baskıcı ya da aşırı koruyucu bir tutum geliştirmelerine neden olmaktadır.

Ailenin Sosyo-Ekonomik Durumu: Sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan anne babanın eğitim düzeyinin de yüksek olması anne babaların çocuk eğitimi ile ilgili yayınları, TV programlarını, panellerini takip etme imkânlarını artırmaktadır. İhtiyaç duyduklarında ise uzman kişilere ulaşma ve yardım alma konusunda daha bilinçli davranmalarını sağlamaktadır. Tüm bunlar ise çocuklarına karşı olumlu tutum ve davranış geliştirmelerinde önemli rol oynamaktadır.

Çocuğun Yaşı: Anne babalar çocukları büyüdükçe davranışlarını denetleyebileceklerine ve daha bilinçli, daha kasıtlı davranabileceklerine inanmaktadırlar.

Çocuğun Cinsiyeti: Genellikle çocukların cinsiyeti beklentilerine uygun olan anne babaların çocuklarına karşı daha olumlu tutum ve davranışlar sergiledikleri söylenebilmektedir. Tüm bu etmenler anne babanın çocuğu ile kuracağı iletişimin etkinliğinde önem arz etmektedir.

Anne babalar çocukları ile olan iletişimlerinde kabul edici bir tutum içerisinde bulunmalı, özellikle çocuklarının sorunları olduğu zaman etkin dinlemeyi kullanmalı, empati kurmalı ve çocuğa karşı dürüst davranmalıdırlar(Çağdaş ve Seçer, 2004: 171).

Sears ve yardımcıları, Baldwin ve yardımcıları, Watson'un araştırmaları genel anlamda göstermektedir ki hoşgörülü ve demokratik evlerde büyüyen çocuklar, çevreleri ile olan ilişkilerinde daha etkin, girişken, yaratıcı fikirler öne sürebilen, atılgan, fikirlerini serbestçe söyleme eğiliminde ve kurallara daha az uyan çocuklar olmaktadır. Daha sert denetim altında tutulan çocuklar ise baş eğmeme ve saldırganlık gibi yollarla kendilerini öne sürmekte ve açıklama yapmada daha tutuk davranmaktadırlar(Jersild, 1987: 258).

Tüm insan ilişkilerinde olduğu gibi çocuk ile anne-baba ilişkisinde de zamanın paylaşımı, etkileşim ve karşılıklı duygu alışverişi içinde geçirilebilmesi önemlidir(www.minikler.com). Çocuklar anne babalarının kendi dünyalarına aktif bir şekilde katılımına ihtiyaç duymaktadırlar. Birlikte geçirilen zamanın mümkün olduğunca çocuğu dinlemeye, anlamaya, ihtiyaçlarını, sevinçlerini, mutluluklarını, kızgınlıklarını, üzüntülerini, kaygılarını anlamaya yönelik olarak geçirilmesi esastır. Çocuklar kendi dünyalarındaki heyecanları anne babalarıyla paylaşmaya ihtiyaç duymaktadırlar. Kendileri için önemli olan her şeye anne babanın da aynı ilgi ile katılımını beklemektedirler.

2.2.2.Çocuk ve Arkadaş İletişimi

Çocuk doğası gereği her an iletişime hazır durumda olan bir varlıktır. Kendisi hareket etmek istemekte, çevresindeki eşyaları hareket ettirerek, diğer bireylerin de bu harekete katılmasını arzu etmektedir. Genellikle bu eylemlere ortak olan yetişkinlerin sayısı az olduğundan, çocuk açısından, kendi doğasını paylaşan diğer bireyler önemlidir. Diğer çocuklarla kurulan iletişim, çocuğa hem kendi konumunu ve kimliğini sorgulayıp yeniden konumlandırma olanağı tanıdığından hem de yaşlıları, hemcinsleri ve karşıt cinsleri ile iletişim kurulması açısından son derece önemlidir. Çocuk, arkadaşı öncelikle kendini anlatacağı, paylaşacağı bir birey olarak görmektedir. Kimi kez çocukların birbirleri ile konuşmalarına kulak misafiri olduğunda onların aslında birbirlerini pek fazla dinlemeden ya da bireylerarası konuşma geçişlerinin dilbilgisel ve anlambilimsel kalıplarına pek fazla uymadan iletişimi sürdürdüklerini görülebilmektedir(Pembecioğlu, 2006: 161).

Çocukların arkadaşları ile kurdukları iletişim ilk iletişimsel kimliklerini kazanmalarına ve işlevsel bir biçimde kullanmalarına yardımcı olmaktadır. İlişkilerin niteliği açısından çocukların işbirlikçi ve dost olma eğilimleri büyüklerin teşviki ile olsa da olmasa da rekabet ve dost olma eğilimlerinden daha güçlü olmaktadır(Jersild, 1987: 274-277).

Toplumsal yaşamın en önemli ilişkilerinden biri olan arkadaşlık çocuğun ev dışındaki özgürlüğünün bir ürünü olmaktadır. Karşılıklı haklar gözetilerek anlaşmaya ve güvence dayalı geliştirilen bu ürün toplumsal yaşamın güvence altına alınmasında oldukça önemlidir(Yörükoğlu, 2004: 91). Okul bu ilişkiler yumağını son çocukluk döneminde sağlayabilmekte önemli bir etkidir.

Okul çağındaki çocukların arkadaş edinmesi, yaşlılarıyla kaynaşabileceği ortamın oluşması nedeniyle doğal bir süreç içerisinde işlemektedir. Arkadaşlık ilişkileri çocuğun evinde karşılanmayan en önemli gereksinimlerinden biridir. Yalnız arkadaşlık ilişkisi içerisinde uyumlu olabilmek belirli bir olgunluğun olmasını gerektirmektedir. Aşırı kollanan, kısıtlanan çocuk bu olgunluk seviyesine erişemediğinden arkadaşlık kurmakta güçlük çekebilmektedir. Bu nedenle çocuklar

hediyelerle arkadaşlarını satın almaya kalkışabilmekte, kendinden küçük yaştaki çocuklarla oynamayı tercih edebilmekte ya da sadece tek bir arkadaşla yetinebilmektedir(Yörükoğlu, 2004: 89-90).

Günümüzde teknolojik gelişmelerle birlikte medyanın yetişkinlerin ilgisini çektiği ve bu nedenle sosyal ilişkilerin zayıflamasına neden olduğu kadar çocuklar arasında da yakın beraberliklerin yaşanmasını engellediği bilinmektedir. Hatta kimi çocuklar hiç arkadaş edinmeden zamanlarını evlerinde farklı uğraşlarla örneğin televizyon izleyerek geçirebilmektedir(Işık, 2007: 84).

2.2.3.Çocuk ve Okul İletişimi

Toplumsallaşmanın gereği olarak bilgi veren kurumlar okul olarak adlandırılmakta ve toplumların görevi olan kültürlerini sürdürmekte ve geliştirme işlevini yerine getiren okullar da yetişmekte olan kuşağın eğitim ve öğrenimini biçimlendirerek bu işlevi gerçekleştirmektedirler. Okul yalnızca belirli öğrenme kalıplarının gerçekleştirilmesi sorumluluğunu taşımamakta, toplumsal kimliğin bir başka yönünü bireye sunan ya da bireylerin toplumsal kimliklerine yeni anlamlar yükleyen bir iletişim ortamı da sunmaktadır(Pembecioğlu, 2006: 153).

Çocuk için belli bir ruhsal olgunlaşmaya ulaşmayı gerekli kılan okula başlama aile yaşamında çocuğun konuşması ve yürümesi kadar önemli bir aşamadır. Evde kazanılan eğitimin sınındığı yer okul olarak kabul edilmektedir(Yörükoğlu, 2004: 78-79). Birçok çocuk için ilkökul evresinin birinci sınıfı ya da anaokulu daha önceki hayatlarından köklü biçimde ayrılmaktadır. Çünkü artık günün belli saatlerinde baba ocağının dışında, hukuken ve psikolojik olarak bir başkasının gözetimi altında bulunmaktadır(Jersild, 1987: 301). Çocuğun okula başlaması ile birlikte okul öncesine oranla daha çok sayıda arkadaşla ilişki kurduğu, aile ilişkilerinin zayıfladığı, bireysel oyunun yerini grup oyunlarının aldığı daha net bir ifade ile sosyal bilincin arttığı dikkati çekmektedir(Yavuzer, 1996: 120). Kısacası çocukların akranları ile olan ilişkileri okul yıllarında giderek artmakta ve gerek arkadaşlarına gerekse arkadaş olmadığı akranlarına karşı gösterdikleri davranış kalıpları bu artışla birlikte ayrılmaya başlamaktadır.

Çocukların iletişim kurmaktaki becerileri sosyal bilişsel becerilerinin gelişmesine bağlı olarak saldırgan davranışlarını azaltırken; işbirliği, uzlaşma, paylaşma gibi olumlu tutumları artırmaktadır. Kısacası okula gidilen ilk yıllar okul çağı öncesi çocuklarda gözlenen uyum sağlama kalıplarıyla paralellik göstermektedir(Erwin, 2000: 67-69). Okul yalnızca çocuğun arkadaş çevresini oluşturmak noktasında değil, okula gittiği döneme dek kendisi için tek ve vazgeçilmez, üstün kopya edilecek birey ya da bireylerin anne baba olması konusunda da sınırlılık getirmekte ve onu yeni güvenilir birey öğretmene tanıştırmaktadır.

Okul iletişimde en büyük rol öğretmene düşmektedir. Bu durum öğretmenin etkili bir eğitimci olması yanında etkili bir iletişimci olmasını da kaçınılmaz kılmaktadır. Öğretme öğrenme sürecinde de bir eğitimcinin bir konuyu etkili bir şekilde öğretebilmesi için öğrencileri ile sağlıklı iletişim kurması, ayrıca öğrenciler arasında da sağlıklı iletişim kurulmasına rehberlik etmesi gerekmektedir. Eğitim iletişim sürecinin işleyişinde kaynak öğretmen, alıcı ise öğrencidir. Öğretim ortamında öğrenciler ve öğretmenler birbiriyle sözel ya da sözel olmayan yollarla iletişim ve etkileşimde bulunmaktadırlar. Öğretimin etkili olabilmesi, iletişim süreçlerinin iyi işletilmesine bağlıdır. Bu da iletişimin, iletişim becerilerinin ve iletişim örüntülerinin iyi anlaşılmasını gerektirmektedir. Bunun yanı sıra empati kurmak da etkili bir iletişimin temelidir. Empatinin artması saldırganlığın azalması demektir(<http://www.ogretmenlik.com/makale3htm>).

Günümüzde çocuk eğitiminde yalnızca ailenin, okulun ya da öğretmenin rol oynadığını söylemek yetersiz kalacaktır. Çocuk eğitiminin yeni ve güçlü diğer ortağı medya özelde ise televizyondur. Çünkü televizyon çocuklar için önemi büyük olan çocuk dergilerinden bile daha fazla takip edilen, daha etkili bir iletişim aracıdır. Hatta bu etki çoğu zaman aile ve okulun etkisinden daha ağırlıklı duruma gelebilmektedir(Atabek, 1994: 139). Bu bakımdan aşağıdaki bölümde ise televizyon ve çocuk ilişkisi ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2.3.Çocuk, Televizyon ve Eğitim

Demokratik toplumlarda kitle iletişim araçlarının haber ve bilgi verme, denetim ve eleştiri, kamuoyu oluşturma ve açıklamanın yanı sıra, eğitim ve eğlendirme ile bireylerin toplumsallaşmasına katkı sağlama gibi işlevleri olduğu bilinmektedir.

Televizyonun bireylere çeşitli konu ve olaylar hakkında haber ve bilgi sunan başlıca kaynak olduğu ve bugün için bir anlamda bireylerin gündemini oluşturarak onlara neyin önemli, neyin önemsiz olduğu konusunda telkinlerde bulunduğu sıklıkla dile getirilmektedir(Severin ve Tankart, 1994: 366). Bu çerçevede olay ve olgular arasında bağlantılar kurarak topluma ekonomi, siyaset bilimi, sanat vb. değişik alanlarda enformasyon sunulduğu, bunu yaparken de bazen uzlaşmacı, bazen de eleştirici bir tavır takınmak suretiyle birtakım olgu ve değerlerin yerleştirilmeye çalışıldığı bilinmektedir. Dolayısıyla televizyon bireylere ve topluma haber ve bilgi sunarken; değişik programlar yoluyla da onların toplumsallaşma sürecine ve dolayısıyla da eğitimlerine katkı sağlamaktadır(Tokgöz, 1994: 45). Bu bağlamda televizyonun tıpkı aile ve eğitim kurumları gibi bireyin özellikle de çocukların sosyalizasyon sürecine ve dolayısıyla gelişim ve öğrenme süreçlerine de etki ettiği savunulmaktadır(Wright'tan Aktaran: Işık, 2008: 134).

Özellikle ulusal kalkınmalarını tamamlayamamış olan ülkelerde televizyonun eğitim amacıyla kullanıldığı sıkça görülmektedir. Birçok Afrika ülkesinde televizyonun eğitim amacına yönelik olarak kullanılması söz konusudur. Ancak ne var ki televizyonun eğitim işlevini sadece gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerle sınırlamak yanlış olacaktır. Zira bugün Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İngiltere, Fransa gibi birçok gelişmiş ülkede de televizyondan temel eğitimin yanı sıra özellikle de tamamlayıcı eğitim aracı olarak da yararlanılmaktadır. Nitekim ülkemizde de TRT 4 Kanalı'nın bu amaca yönelik olarak tahsis edildiği bilinmektedir(Işık, 2007: 93).

Yukarıda sıralananlar ışığında televizyonun eğitim işlevini örgün (Okul İçi) eğitim ve yaygın (Okul Dışı) Eğitim olmak üzere iki grupta toplamak mümkündür(Aziz, 1981: 41).

Örgün (Okul İçi) eğitimde yayınlar yoluyla bu eğitim doğrudan ya da yardımcı nitelikte verilmektedir. Araç olarak televizyonun sınıflarda öğretmenin yerini alması veya onun nezaretinde izlenmesi en sık başvurulan yöntemler arasında gelmektedir.

Yetişkin ya da halk eğitim de denilen yaygın (Okul Dışı) Eğitimde ise ülkenin sosyo-ekonomik durumuna bağlı olarak hazırlanan televizyon programları yoluyla okul dışında kalanların eğitimi amaçlanmaktadır.

Yaygın Eğitim okul eğitimini tamamlayamamış ve belli bir konuda yetiştirilmek, bilgilendirilmek istenen kesimlere yönelik olarak uygulanmaktadır. Ülkemizde geçmiş yıllarda TRT ekranlarında gösterilen Yayçep programı buna örnek olarak verilebilir.

Yukarıda sınıflandırmaların yanı sıra televizyon yoluyla eğitim, eğitim yayınlarının içeriğine bakarak da sınıflandırmak mümkündür. Buna göre; Temel Eğitim (Dar Kapsamlı Eğitim) ve Tamamlayıcı Eğitim (Geniş Kapsamlı Eğitim) şeklinde bir sınıflandırma da yapılabilir(Aziz, 1982: 35-36).

Temel eğitime dönük eğitici yayınlar, gerek örgün gerek eğitim kapsamında okullarda verilen eğitimi, gerekse bireye beceri (uğraşı) öğretmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede bireyin yaşam koşullarına daha iyi uyum sağlayabilmesi için ona birtakım temel bilgiler verilmeye çalışılır. Burada okula giden öğrencilerin yanı sıra, okul dışında kalan kesimler de hedef kitle olarak alınabilmektedir. Doğrudan eğitim amacı taşıyan bu tür yayınlarda temel eğitim eksikliğini gidermek ya da görsel-işitsel yollarla bu eğitime destek sağlamaya çalışılmaktadır.

Bu bağlamda Temel Eğitim kapsamında şu unsurlar yer almaktadır(Williams'dan akt. Aziz, 1982: 36-37).

- Düşünme ve haberleşme yetenekleri,
- Beceri kazandıran yetenekler,
- Çevre ve kişi sağlığıyla ilgili bilgiler,
- Doğal süreç ve fiziksel çevrenin bilinmesi ve anlaşılması ile ilgili bilgiler,
- Ruhsal ve ahlaki gelişme, dini inanış ve törelerin toplum yaşamına uygulanması davranışını kazandırmayla ilgili bilgiler.

Tamamlayıcı (geniş kapsamlı) eğitime dönük yayınlar içerisine ise; yukarıda adı geçen temel (dar) kapsamlı eğitim yayınları dışında kalan her türlü eğitici yayınlar girmektedir. Bu çerçevedeki yayınlar içerisine haber ve genel kültür bilgileri veren her türlü yayınlar da girmektedir.

Burada belirtilmesi gereken bir husus da televizyonla iletişim ve eğitimin genellikle tek yönlü gerçekleşen bir süreç olduğudur. Televizyonla ileti bir kez verilir; fakat alıcının hedef kitlenin tepkisi anında ve direkt olarak her zaman için alınamaz. Bunun için de televizyon yoluyla bir kısım öğretiler ve konular rahatlıkla sunulabilirken; bir kısım öğreti ve konuların ise etkili bir şekilde verilmesi ve hedef kitle tarafından algılanması güçleşmektedir.

2.3.1. Eğitim Sürecinde Kitle İletişim Araçlarından Yararlanma

Her iletişim aracının kendine özgü dili, işleyiş biçimi ve ekonomisi vardır. İletişim araçlarının etkisi, okuyucu, dinleyici ya da izleyici ile kurduğu ilişki, değişiklik göstermektedir. Gazete ile okuyucu arasında nasıl bir düşünsel ilişki kuruluyorsa, televizyonla da izleyici zihinsel, algısal ilişki kurmaktadır. Fakat aralarındaki en önemli özellik de araçların anlatım dili ve içeriğin hangi amaçla gönderildiğidir. Kitle iletişimi, insansal iletişimiyle aynı süreci oluşturmasına karşın farklı olarak şu aşamalardan oluşmaktadır: (Güler, 1991: 101).

1.İleti, profesyonel iletişimcilerle biçimlendirilir.

2.İleti, araç (genellikle basım, film ya da yayımla) kullanılarak göreceli olarak hızlı ve sürekli gönderilir.

3.İleti, geniş ve çeşitlilik gösteren (kitle) izleyicinin araca çeşitli yollarla bağımlı olmasıyla alınır.

4.Alıcılar, profesyonel iletişimciler tarafından gönderilen iletiye deneyimleriyle koşut bir biçimde anlamlandırılır.

5.Sonuç olarak da iletişimin etkinliğini belirten, bireylerin etkilenmesi söz konusudur.

Kitle iletişim terimi kamuya, kitlelere yönelik ileti üretimi ve dağıtımının kurumsallaşmamış biçimlerini anlatmaktadır. Geniş ölçütte işlev gören kitle iletişimi büyük çapta iş bölümünü, basım, film, bant kaydı ve fotoğraf gibi karmaşık araçları içermektedir. Kendi içinde göreceli olarak az farklılaşmış bir topluluğa yönelik bilgi aktarımı diye de tanımlanan, haber verme, eğitim, propaganda, reklâm gibi çok değişik işlevler taşıyan kitle iletişimi, iletinin kitle iletişim araçları (gazete, dergi, radyo, televizyon, sinema ve kitap) aracılığında geniş ve bilinmeyen bir kitleye (dinleyici, seyirci, okuyucu) iletilmesidir. Bu da temelde yönlü bir iletişimdir(Rigel, 1995: 147).

İletişim araçları bir bilginin, görüşün ya da davranışın yayınlanması süreci olarak ele alındığında önde gelen işlevleri arasında şunlar yer almaktadır(Oskay, 1978: 68-69).

- 1.Haber verir, aydınlatır,
2. Eğitir,
- 3.Eğlendirir,
- 4.Mal ve hizmetlerin tanıtımını sağlar,
- 5.Toplumun ufkunu gözetir,

6.İnandırır, harekete geçirir,

7.Kuşaktan kuşağa kültürel geçişi sağlar,

8.Dikkati odaklaştırır.

Materson (Aktaran: Mutlu, 1998: 168) “kitle iletişim sayesinde dünyayı anlamlı kıldığımız ve bu anlamı başkalarıyla paylaştığımız insani bir süreçtir” şeklinde tanımlamıştır. Gerbner’in (Aktaran: Mutlu, 1998: 168) tanımına göre ise mesajlar aracılığı ile gerçekleştirilen toplumsal etkileşimdir. Tanımdan da yola çıkarak kitle iletişim insanın toplumsal kişiliğini meydana getirmektedir. Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi insanın yeryüzüne gelişenden bu yana, birbirleri ile bilgi alışverişinde bulunabilmek için insanlar arasında bilgi alışverişini sağlayan iletişim araçlarının önemli bir bölümü bugün artık yalnızca belirli gruplara ve az sayıdaki insana değil, geniş gruplara, kitleler halindeki insan topluluklarına yönelik yayınlar yapmaktadırlar(Serhatlıoğlu, 2006: 14).

Kitap, gazete, dergi, radyo, TV ve sinema belli başlı kitle iletişim araçlarıdır. Bu araçlar insanları eğlendirmekle beraber haber de iletmektedirler. Kitle iletişim araçlarının hızla gelişmesiyle birlikte, bu araçların insan yaşamındaki rolü de önemli boyutlara ulaşmıştır. Başlangıçta haber vermek ve eğlendirmek işlevlerini karşılayan bu araçlar zaman içerisinde eğitim bilgilendirme işlevlerini de üstlenmiştir(Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi www.e-sosder.com ISSN:1304-0278 Kıs -2007 C.6 S.19 (106-125)).

Kitle iletişim araçlarının çeşit olarak bol olması ve bu kitle iletişim araçlarının seçilmesindeki nedenler biri ülkemizde yaygın olarak kullanımı, ikincisi de anılan kitle iletişim araçlarından en azından birine sahip olunmasıdır. Bu durumda kitle iletişim araçlarından en yaygın olarak kullanılan televizyon karşımıza çıkmaktadır.

2.3.2. Kitle İletişim Araçları Arasında Televizyonun Yeri

Televizyon, bir olguya ilişkin görüntü ve sesin elektromanyetik dalgalar ile iletilmesi ve bunların iki boyutlu, sesli siyah-beyaz ya da renkli olarak izlenmesine

olanak sağlayan bir sistemdir(Güler, 1991: 110). Günümüzde iletişimin en popüler ve etkin aracı televizyondur. Çünkü televizyon teknik özellikleri nedeniyle diğer iletişim araçlarından farklı ve birçok üstün niteliğe sahiptir. Özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra tüm dünyada hızla gelişen ve yaygınlaşan televizyon, son yıllarda üzerinde en çok tartışılan kitle iletişim araçlarından biri haline gelmiştir(Oktay, 1999: 231-232). Televizyon görüntü ve sesi birlikte kullanarak, işitme ve görme duyularını birlikte uyarması kullanım ve satın alma kolaylığı nedeniyle her geçen gün daha çok insana ulaşabilme olanağına sahip olmaktadır(Can, 1995: 56).

Batmaz ve Aksoy'a(1995: 47) göre televizyon, hem aile yerine kullanılabilcek bir toplumsallaşma kurumu, hem de içerik olarak aileyi odağa alan bir iletişim aracıdır. Bu nedenle televizyon ve aile bireyleri özellikle çocuklar üzerinde etkileri sorgulanır olmuştur.

Televizyon insanın içtenlikle benimsediği evinden yabancı dünyaya açılan bir pencere konumuna gelmiştir. İnsanlar kendi hayatlarını ilgilendiren olayları içeren televizyon programlarını izlemektedirler. Televizyon alıcılarının evin içindeki yeri de yayınların izlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Televizyonun gücünü etkileyen bir diğer faktörde izleyicilerin yaşıdır. İnsanların televizyon yayınlarına gösterdikleri ilgi, öğrenim durumlarına göre değişmektedir. İzleyicinin kültür seviyesi yükseldikçe, televizyon yayınlarından kendisine akan enformasyon miktarı azalmaktadır. Bu yüzden televizyon yapımcıları, izleyicilerin kültür seviyelerini, yaşam tarzlarını ve ilgi alanlarını tahmini olarak belirleyip programlarını ona göre üretmektedirler. Günümüzde televizyon seyretmek dünyanın her tarafında yaşayan insanlar için birinci derecede bir uğraş haline gelmiştir(Peri'den Aktaran: Serhatlıoğlu, 2006: 16–17).

Bu kadar hayatımızda öneme sahip olan televizyonun en büyük özelliği öğretici ve eğlendirici olmasıdır. Göze ve kulağa hitap etmesi etkili bir eğitim aracı olmasını sağlamaktadır. Canlı, renkli, görüntüler ve sesler izleyenlere doğrudan veya dolaylı olarak çeşitli bilgiler ve mesajlar aktarmaktadır. Bu durumdan özellikle çocuklar etkilenmekte televizyondan öğrendiklerini doğru veya yanlış ayırt etmeden

kabul etmekte ve uygulayabilmektedir. Televizyonun olumlu veya olumsuz etkileri, çocuğun yaşına, televizyon izleme süresine, izlediği program içeriğine ve ebeveynlerin denetimine bağlı olarak değişmektedir(Demiriz ve Ulutaş, 2003: 1236) Birçok araştırmada, toplumda zihinsel anlamda en korumasız olarak kabul edilen çocukların, yetişkinlerden daha fazla ve doğrudan etkilendikleri kabul edilmektedir.

Çocuk sadece çizgi filmler, diziler sinema filmleri için televizyonu kullanmaktadır. Artık dünyaya dış dünyanın acımasız gerçeklerini öğreten ilk kaynak televizyondur. Böylece çocuklar oyunlarda gerçek kahramanlardan çok, televizyonda yer alan kahramanlara yer vermekte ve oyunlarda kahramanları taklit etmektedir(Rigel, 1995: 215).

Çocuk ile yetişkinin televizyon kullanma nedenleri ve biçimleri farklı olsa da ekranda her şey herkese açıktır. Çocuk, yetişkin gibi televizyonu sabah erken saatlerde açma ve kapama, kanal değiştirme alışkanlığına sahiptir. Televizyonu görsel bir oyuncak gibi kullanmak günlük ilgileri arasında yer almaktadır. Singer'in Greenberg'in(1998: 233) araştırmasından aktardığına göre çocukların çoğu, izledikleri programların yaşına uygun olup olmadığını düşünmeden, ayırım gözetmeden, karşılına çıkan izlemeye başlamaktadır. Böylece çocuklar, erken olgunlaşma süreci içinde zamanla çocuk programlarından uzaklaşmaktadır. Bu yönü ile televizyon, çocukla yetişkin arasındaki seviye farkını ortadan kaldırmaktadır(Şirin, 1998: 14).

Kitle iletişim araçlarıyla genelde verilen, iletişim özelliklerinden doğal olarak en çok yararlanan çocuktur. Çocuk her şeyde olduğu gibi, en iyi tüketicidir. Çocuğun bu özelliğinden, tüm kitle iletişim araçları olumlu ya da olumsuz yararlanmak istemektedir. Bu durum günümüzde büyük boyutlara ulaşmıştır. Bir anlamda kitle iletişim araçlarının iletişim yağmalamasıyla, çocuklar ve insanlar kendilerine kültür seçmeye ya da kişilik beğenme durumuna gelmiştir. Başka bir deyişle, kitle iletişim araçları ile gönderilen iletiler, kültür ve kişilik çatışması biçimine dönüşmüştür(Güler, 1991: 121-123).

2.3.3. Bir Eğitim Aracı Olarak Televizyon ve Etkileri

Günümüzün en yaygın kitle iletişim aracı olan televizyon, insanlarla bir yandan, hem görsel hem de işitsel uyarın sunarken, bir yandan da gerçek dünyalardan sanal dünyalara kadar birçok durumu göstermektedir. Bunların sonucu olarak da dünyaya açılan bir çeşit pencere görevini üstlenerek birçok evde başköşededir. Televizyonun tüm insanlar, özellikle de çocuklar üzerinde görsel ve işitsel bir materyal olarak pek çok olumsuz etkileri olduğu tartışılmaktadır. Yaşantımıza giren her yeni şey gibi televizyonun da insanlar üzerindeki etkileri birçok araştırmaya konu olmuştur. Evrensel bir araç olan televizyonun etkileri de genellikle evrenseldir. Ancak her toplum ve kültüre göre televizyonun etkileri bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Ülkemizde de son yirmi yıl içerisinde televizyonun maddi açıdan ucuzlaması ve herkesin alabileceği bir fiyata inmesi, özel kanalların açılması, kablolu yayınların yaygınlaşması televizyonun bireyler üzerindeki etkilerinin arttığını düşündürmektedir (Atay ve Öncü, 2008).

Türkiye’de televizyon izleme oranları giderek yükselmektedir. Özellikle de son yıllarda TV kanallarında bir furya halini alan dizilerin katkısıyla Türkiye’nin, televizyon izleme oranları bakımından, birinci sıraya yerleştiği görülmektedir. Daha önce günde 3.5 saat ile dünya ikincisi olan Türkiye, dizi filmlere izleyicilerin rağbet göstermesiyle birlikte 4 saat ortalamayla dünyada ilk sırada olan ABD’yi yakalamıştır. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de televizyonun, okuma alışkanlığını engellediği bilinen bir gerçektir. Bu durum Milli Eğitim Bakanlığı’nca hazırlanan raporda da ortaya çıkmaktadır. Televizyon izleme alışkanlığının, özellikle son yıllarda okuma alışkanlığı edinmede en etkin engelleyicilerden biri olduğunun belirtildiği raporda, çeşitli dönemlerde öğrenciler arasında yapılan anket sonuçlarına da yer verilmektedir. Anketten hareketle öğrencilerin boş zamanlarının büyük bölümünü evde geçirdikleri ifade edilen raporda ayrıca, her Japon’un yılda 25, her İsviçreli’nin 10, her Fransız’ın 7, Türkiye’de ise her 6 kişinin yılda sadece bir kitap okuduğu belirtilmektedir (<http://www.universite-toplum.org>).

Ülkemizde yapılan bir araştırmaya göre çocukların yüzde 98.9’u, okul öncesi dönemde olan 3-6 yaş grubundaki çocukların ise yüzde 100’ü televizyon

izlemektedir. Bir diğerk araştırma İstanbul üniversitesi iletişim fakültesi tarafından “Televizyon Ve Çocuk” konusu çerçevesinde yapılmış, çocukların genellikle akşam saatlerinde olmak üzere günde 3-5 saat televizyon izlediklerini ortaya konulmuştur. Yine bu araştırmaya göre çocukların yüzde 48’i günde 3-5 saatini izlemeye ayırırken, yüzde 38’i 1-2 saatini, yüzde 8’i 6-8 saatini, yüzde 2’si 9-11 saatini, yüzde 1.1’i’de 12 saatten fazla zamanını televizyon karşısında geçirmektedir. Araştırma raporunda çocukların televizyon seyrettikleri saatlerin, aile bireylerinin bir arada bulunduğu saatler olduğu ve çocuk kuşağı saatleri ile paralellik gösterdiği de belirtilmektedir (<http://www.istanbul.edu.tr/iletim/index.php?tm>).

Gelişmiş ülkelerde yapılan araştırmalarda, kitle haberleşme araçlarını izlemenin, çocuğun çok zamanını aldığı artık açıkça kanıtlanmış bulunmaktadır. Özellikle televizyon, evde en kolay erişebilir araç olmasından ötürü, çocuk tarafından ilk yararlanılan araç olmaktadır. Çocuklar daha okuma yazma öğrenmeden önce, belirli sürelerde televizyon izlemekte, kendine göre olan televizyon programlarını seçmektedir(Tokgöz’den Aktaran: Can, 1995: 81).

İletişim araştırmalarında farklı yaklaşımlar çerçevesinde bir kısım araştırmacılar, televizyonun çocukları pasif kıldığı ve yönlendirdiğini savunarak iletilerin sınırsız etkisinden söz ederken, bir kısmı da TV’nin çocukları aktif bir zihinsel sürece soktuğunu ve eleştirel yeteneklerini ortaya çıkardığını savunmaktadır(Yörükoğlu, 2003: 98).

Alanda yapılan araştırmalara bakıldığı zaman eğitsel içerikli programların çocuk gelişimine olumlu etkisi olduğu ortaya çıkmaktadır. Gettas’ın (Aktaran: Serhatlıoğlu, 2006: 58) yaptığı bir araştırmada Susam Sokağı adlı çocuk programının ABD’de yüz milyondan fazla çocuğa alfabeyi, sayıları, doğru sağlık alışkanlıklarını, kültürel değerlerini öğrenmelerine yardım ettiği sonucuna varılmaktadır. Ancak bu konuda yapılan araştırmaların ortak noktası, eğitsel programların da tek başına yeterli olmadığı görüşüdür. Aynı zamanda televizyon izleme süresinin ve televizyonun zayıf kaldığı, çocuğun daha fazla yardıma ihtiyacı olduğu zamanlarda aile katılımlı izlenim önemli olduğu vurgulanmakta; bu

programların etkileşimli olması gerektiği eklenmektedir(Lesser'den Aktaran: Serhatlıoğlu, 2006: 58).

Çocuklar, televizyonun en büyük tüketicileridir ve televizyon karşısında çok zaman harcamaktadırlar(Tokgöz, 1982: 96). Aynı zamanda televizyon sadece çocuk programlarıyla değil, yetişkinlere yönelik programlar, haberler ve reklamlarla da onların tutum ve davranışlarını belirleyen bir etki yapmaktadır. Çünkü çocuk, anne babanın eğitim ve duyarlılığından kaynaklanan belli bir denetim altında değilse, haber ve yetişkinlerin dünyasına yönelik filmlerle sürekli karşı karşıya kalmakta ve özellikle şiddet unsuru taşıyan mesajların etkisi altına girmektedir. Rigel'in (1995: 53) yaptığı bir araştırmada 5 çocuktan birinin televizyon karşısında yalnız kaldığı ortaya çıkmıştır. Bu durumda yani bir yetişkin olmadan televizyon mesajlarına maruz kalınması, televizyonun etkilerinin artmasına neden olmaktadır. Bu nedenle TV kullanımında yetişkinlerin gerekli denetim ve düzenlemeler yapmaları, bu konuda bazı kurallar koyarak çocuğun bu kurallara uymasını sağlamaları gerekmektedir.

Televizyon, bir araç olarak tek başına çocuğun gelişimini etkileyen bir olgu değildir, önemli olan iletilen mesajın ne olduğu ve nasıl etkileyebileceğidir. Çocuk Vakfı Başkanı M. Ruhi Şirin'in dediği gibi "çocuklara medya okuryazarlığını öğretmek gerekmektedir" Bu noktada ailelere büyük görevler düşmektedir(<http://www.universite-toplum.org>).

Çocuğun tüm programları değil, kendine uygun olan programları belirli sürelerde izlemesi, gelişimi için gerekli olan diğer etkinliklere de yeterince katılabilmesi yönünden önem taşımaktadır. Özellikle öğrenme konusundaki büyük bir potansiyele sahip okul öncesi dönem çocuğunun, öğrenmesini gerçekleştirirken, doğrudan deneyime, yaşlılarıyla sosyal ilişki kurabilmesi için, onlarla bir arada bulunmaya, sağlıklı beden gelişimine ulaşmak için hareket olanağına sahip olması gereklidir. Oysa gerek televizyon, gerekse diğer iletişim araçları çocuğun bu deneyimleri için imkan sağlayamamaktadır(Can, 1995: 82).

2.3.4. Televizyonun Çocuğun Gelişim ve Öğrenme Sürecine Etkisi

Okul öncesi çocukların televizyonla ilişkilerinin okul dönemi çocuklarından farklı olduğu bilinen bir gerçektir. Okul öncesi dönemde çocuğun ilgisinin belirli konularda yoğunlaşması nedeniyle anne ve babaların çocuğun ilgisini istedikleri noktaya çekmekte zorlandıkları görülmektedir. Zaman içerisinde ben merkezli duygunun artmasıyla, çocuğun istediklerinde de artmalar görülmektedir. Artan bu isteklerin başında da bilgilenme isteği gelmektedir. Bu sebeple de çocuk duyu organları yardımıyla, çevresini gözleme ve keşfetme çabası içerisine girmektedir(Işık, 2008:136).

Çocuğun dış dünyadan gelen uyarılara karşı daha duyarlı olduğu bu evrede televizyon sesli ve görüntülü mesajlar yoluyla çocuğa gözleyerek öğrenme imkânı sağlanması bakımından önem kazanmaktadır(Binbaşıoğlu, 1991: 2). Genel olarak üç aşamada gerçekleşen öğrenme sürecinde ilk aşama çocuğun televizyon programlarını ve mesajları gözleme ve alma aşamasıdır. İkinci aşama çocuğun gözlediği davranışın ana çizgilerini istediği zaman tekrar edebilecek şekilde kazandığı aşamadır. Son aşama ise, çocuğun kendisine kazandırılmak istenen davranışı kabul ederek benimsediği aşama olarak karşımıza çıkmaktadır(Güney, 2000: 143).

Söz konusu aşamaların ardından aşağıdaki sonuçlardan birine ulaşılmaktadır(Güney, 2000: 145).

-Gözlenen davranışı taklit etme,

-Aynı doğrultudaki diğer davranışı da benimseyip yapma yeteneği kazanma,

-İyi sonuçlanmayan bir davranış gözlemleyip, aynı gruptan benzer davranışları yapmayı öğrenme,

-Gözlediği davranışla ilgili bir davranış değişikliği göstermeyip o davranışı benimsememe.

Bu dönemde çocukta varsayımlardan yola çıkarak mantık yoluyla sonuç üretme yeteneği oluşmadığından, hazırlanacak programların büyük bir titizlikle oluşturulması gerekmektedir.

Bir çocuk için öğrenme “gördüğünü taklit etme” olarak gerçekleşmektedir. Televizyonun ses ve görüntüyü bir arada kullanarak çocuğun hem görme, hem de işitme duyularına yönelik mesajlar vermesi çocuğun dikkat ve ilgisinin televizyona yönelmesine yol açmaktadır(Küçük Kurt'tan Aktaran: Işık, 2008:137).

Hem göze hem de kulağa yönelik mesajlar sunabilen televizyonun bu çerçevede duygu ve düşüncelere hitap edebilmesi, sözü görüntüyle desteklemesi etki gücünü artırmaktadır. Henüz gelişme çağındaki bir çocuğun bu gelişim ve öğrenme sürecinde televizyon olumlu etkiler yapabildiği gibi olumsuz etkilerde bulunabilmektedir. Olaya olumlu açıdan bakıldığında televizyonun, çocuğunun kendini tanıyabilmesine, kişiliğini geliştirebilmesine ve düşünme becerileri kazanmasına yardımcı olduğu muhakkaktır. Zira araştırmalar, televizyon programlarında olumlu sosyal değeri olan davranışların çocukların olumlu sosyal tepki düzeylerinde artışa yol açtığını göstermektedir.

Diğer taraftan ise; çocukların kendine model olarak seçtikleri dizi ve çizgi film kahramanlarının etkisinde kalabildikleri de unutulmamalıdır. Televizyonda gördüklerini günlük yaşamına aktaran çocukların ekranlarındaki olumsuz davranış ve hareketlerin etkisiyle saldırganlık dürtülerinin harekete geçmesi de söz konusu olabilmektedir. Yapılan araştırmalar televizyonda sunulan programlarda saldırganlık ve şiddet unsurlarının çok fazla kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bunun bir sonucu olarak da televizyondaki kurgulanmış gerçeğin farkına varamayan, onu gerçek hayatla karıştıran çocukların süperman gibi uçmaya çalıştığı, kavga ve dövüş sahnelerini de arkadaşları üzerinde deneme çabasında oldukları görülmektedir(Yörükoğlu, 1983: 67-68).

Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan araştırmalarda ise, çocuklara yönelik çizgi filmlerde bile çok fazla şiddet unsur ve sahnesinin yer aldığı saptanmıştır. Buna bağlı olarak savaş oyuncakları satışlarının yüzde altı yüz arttığı saptanmış; bu

tür filmleri izlemeye çalışan çocukların, zamanla şiddet ögesi içermeyen çizgi filmleri izleme isteklerinde ise azalma olduğu ortaya konmuştur(Rigel, 2008: 11-14).

Yukarıda verilen bilgiler ışığında, anne ve babaların çocuklarının televizyon karşısındaki konumlarını iyi tespit etmeleri, her türden programları izlemelerine engel olarak, gelişim düzeylerine uygun programlar seyretmeleri için çocuklarını doğru yönde yönlendirmeleri gerekmektedir.

Burada üzerinde durulması gereken bir diğer konu da televizyon izlemeye başlama çağıdır. Bu çerçevede, çocukların ne zaman televizyon izlemeye başladıkları konusunda birbirinden farklı görüşler ortaya atılmaktadır. Bir grup araştırmacı bebeklikten itibaren televizyon izlenmeye başladığını savunurken, diğer bir grup ise sese ve hareketli görüntüye karşı ilginin iki yaşında başladığını, 6 yaşında da çocuğun televizyon izleme alışkanlığı kazandığını ileri sürmektedir(Aziz, 1982: 40).

Konuyla ilgili araştırmalar yapan Anderson ve arkadaşlarına göre çocuklar 3 yaşından itibaren televizyon izleme alışkanlığını kazanmaya başlamaktadırlar(Postman, 1995:103). Televizyon yayıncıları için 3-4 yaşlarından 12-13 yaşlarına kadar olan dönemdeki bireyler “çocuk izleyici kümesi” olarak kabul edilmekte ve iletilere bu doğrultuda şekil ve içerik verilmektedir.

Televizyonun paylaşılabilen ve uyarıcı bir deneyim fırsatı vermesi, çocuğun arkadaşlarıyla televizyon karşısına geçerek yorum yapabilmesi imkânı sağlamaktadır. Televizyon görsel öğeleri müzik ve sesle birleştirerek çocuğun dünyasına taşıyabildiğinden, çocuğun ilgisini çekmektedir.

Hangi yaşta olursa olsun çocuklara yönelik film, çizgi film ve diğer programların onların zihinsel ve fiziksel gelişim özellikleri göz önüne alınmak suretiyle büyük bir titizlik ve özveriyle hazırlanması gerekmektedir.

Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri konusundaki ilk çalışmalar 1930’lı yılların başlarında Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Payne Fund araştırmaları ile

kendini göstermektedir(Sungur, 2008: 177). Günümüzde televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri konusunda değişik görüşler ortaya atılmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere televizyonun çocuğun toplumsallaşma sürecinde önemli rolü olduğu savunulmaktadır. Çocuğun diğer bireylerle iletişim kurmasını teşvik ettiği gibi, özgüven kazanmasına yardımcı olan bir araç konumunda olduğu iddiaları da mevcuttur(Soydan ve Güllüoğlu, 2005: 77). Ancak ne var ki bu görüşlere katılmak için program içeriklerinin olumlandırılması gereği ortaya çıkmaktadır. Nitekim televizyonda doğru içerikler taşınmadığında ve gereğinden fazla izleme yapıldığında olumsuz sonuçlar ortaya çıkacağı muhakkaktır.

Televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini savunanların bir kısmı, bireysellikten ziyade toplumsal boyutla ilgilenmekte ve televizyonun kültürel değerleri tahrip ettiğini savunmaktadır. Diğer bir grup ise psikolojik zararlardan ziyade, fizyolojik zararları öne çıkarmaktadır. Televizyonun bağımlılık yaptığını savunan bu grup, televizyon izleme alışkanlığının çocuğun davranışlarını, beyin faaliyetlerini olumsuz etkilediğini ileri sürmektedir(Işık, 2008: 139).

Konuyla ilgili araştırmalarda bulunan (Gerbner'den Aktatara: Sungur, 2008:182) “kültürel göstergeler” adlı ekolu geliştirerek çocukların ve bireylerin yetişmesinde televizyonun nasıl bir rol oynadığını incelemiştir. Yetiştirme çözümlemesi yoluyla televizyonun farklı kültürel akıntıları istikrarlı ve ortak bir ana kültürel akıntıya toplayıcı etkisine dikkat çeken Gerbner'a göre televizyon, öykü anlatıcı işlevini yerine getirirken; aynı dersleri tekrar tekrar sunan mesaj sistemlerini anlatma eğilimi taşımaktadır. Burada yetiştirme, televizyon izleme suretiyle izleyicilerin algılama ve davranışlarının etkilenmesi süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla televizyonun çok fazla izlenmesi çocuğun dünyayı algılama biçimi de etkilemektedir.

Bu bağlamda akıllara çocuklara yönelik programlar nasıl hazırlanmalıdır? sorusu gelmektedir. Öncelikle çocukların algılama ve anlama düzeyleri dikkate alınmalı, program içerikleri buna göre oluşturulmalıdır.

Diğer yandan program içeriklerinin çocukların ruhsal, zihinsel ve bedensel gelişmelerine olumlu katkı yapabilmesi için, uzmanların yardım ve desteğinin mutlaka alınması gerekmektedir. Bu tür programlarda film kahramanların olumlu değerleri temsil etmesine özen gösterilmelidir. Nitekim çocuklar televizyonda gördükleri kahramanları model olarak seçebileceğinden, program kahramanlarının olumlu değerlerle donatılması, çocuğun da olumlu değerleri benimsemesine yardımcı olacaktır.

2.3.6. Televizyon ve Çocuk Yüzlü Eğitim

Hangi ülkede olursa olsun televizyonun çocuklar için birincil medya durumunda oluşu değişmemektedir. Çocuklar, iki yaşına varır varmaz televizyonu açıp kapatmaya, kanalları değiştirerek oynamaya başlamaktadırlar. Yani diğer medyaların tersine çocuk, televizyonu çok erken yaşta benimsemektedir(Kapferer, 1991: 38).

Dünya televizyona alışalı, çocuk eğitiminin kolaylaştığı görüşü daha da benimsenir olmuştur. Televizyonsuz çocuk eğitimi, televizyonla çocuk eğitiminden hem daha zor hem de daha sıkıcıdır. İletişim araçlarının eğitim üzerindeki etkileri eğitim anlayışını, yöntemlerini, bilgi yaklaşımını ele almayı gerektirecek kadar çok yönlüdür(Şirin, 1998: 105).

Her geçen gün iletişim araçlarının, yeni mültimedyaaların çocuklar üzerinde egemenlik kurması kolaylaşmaktadır. Çocuklar okuldaki eğitimi hafife aldıkça bu egemenliğin alanı da genişlemektedir. İletişim araçlarını okulun yerine koyan çocuk, okuldan kopup yapay kurgulara teslim olmaktadır.

İletişim araçları ile eğitim arasındaki ilişki üzerinde yoğunlaşmadan okul eğitimi ile iletişim araçlarının birbirini tamamlayan yönü kavranamamaktadır. Her şeyden önce hangi ülkede hangi müfredatla ve hangi yöntemle yapılırsa yapılsın eğitim, medya enformasyonunu dikkate almak zorunluluğu vardır. Bilgi enformasyonu eğitim yöntemlerini de etkilemektedir. İletişim araçlarından

vazgeçmek, alternatif araçlara yönelmek yerine, bilişim teknolojilerini dikkate alarak çocuğu ve eğitimi yeniden yorumlamak gerekmektedir.

Eğitim, modern çağda ne yalnız okula bırakılabilir ne de iletişim araçlarına. İnsan doğasına uygun, insan sıcaklığını yansıtan çocuk merkezli, çocuk yüzlü eğitim tek yönlü gerçekleşmemektedir. Bunun için de kaynağı çocuk doğasına uygun eğitim felsefesi, eşitlikçi, çocuk duyarlıklı, okul, aile ve bilişim teknolojileri ile uyumlu bir eğitim bilinci gerekmektedir.

Çocuk göstergeleri bilinmeden bu eğitimin yönü de belirlenmemektedir. Gelişme ve büyüme çağı, sosyalleşme göstergeleri her toplumda farklıdır. Evrensellik adına dayatılan tek tip çocuk yetiştirme anlayışının sorgulanması için çocuk göstergelerinin bilinmesi gerekmektedir. Çocuk merkezli eğitimde iletişim araçlarını kullanmak sadece gereklilik değil aynı zamanda zorunluluktur. Modern dünyada aile iletişim araçlarını kullanma bilincini çocuğa öğretememektedir. İlk bilgilerin aile içinde verilmesi gerektiği halde aile bunu başaramamaktadır(Şirin, 1998: 107).

Çünkü aile iletişim araçlarından korkmaktadır. İletişim araçlarının tarihi gelişimine bakıldığında bu araçlardan çoğunlukla şikâyet edildiği görülmektedir. Yararlarından çok zararları üzerinde durulmaktadır. Bu araçların sosyal etkileri üzerinde de pek durulmamaktadır.

Bu durumda, iletişim ve bilişim teknolojileri eğitim iletişimine yansyarak çocuk merkezli eğitim programının oluşturulması gerekmektedir. Aksi takdirde çocukları iletişim araçları eğitecektir(1998: 107). Bu noktada yapılacak çalışmalar aileyi, okulu ve iletişim araçlarını göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.

Yeni bir eğitim bilinci inşası; çocuk merkezli, çocuk duyarlıklı ve çocuk yüzlü eğitim, modern çağın sorunlu büyüyen çocuklarını dünyayı güzelleştiren insanlara dönüştürülmesi gerekmektedir.

Eğitim iletişimde öncü rolü oynayan medya, televizyondur(Eslin, 1991:35). Martin Esslin'in vurgusu ile televizyonun da her zaman için kültürel çevre bütünü

içinde ele alınması gerekmektedir. Yine Esslin'in belirttiği gibi yeni medyaların eğitime katkısında amaç nitelik olmalıdır. Modern eğitim sisteminin başarısı, çocuğun yeni medyaları eleştirel gözle nasıl değerlendireceğini küçük yaşlarda öğrenmesine bağlı bulunmaktadır. Sözlü, yazılı ve görsel medyaların hepsinin eğitim aracı durumuna geldiği dünyamızda müfredat merkezli eğitimin, eğitim iletişimine göre düzenlenmesi de zorunlu hale gelmiş bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TELEVİZYON ÇOCUK KANALLARI

3.1. Televizyon Çocuk Kanalları

Son yıllarda evlerdeki televizyon sayısının arttığı ve izlenebilir kanal sayısının da ilerleyen teknoloji sayesinde fazlaştığı gözlemlenmektedir. Bu artışla birlikte çocuklara yönelik yayınlar da artışlar ortaya çıkmıştır. Televizyonlarda sadece çocuk programlarının içerik ve süreleri arttırılmakla kalmamış ayrıca geçtiğimiz son on yıl içinde dünyanın tüm sanayi ülkelerinde başlı başına televizyon çocuk kanalları da oluşturulmuştur. İlk olarak Amerika’da Nickelodeon, Turner Cartoon Network Disney Channel ve Fox Kids çocuk televizyonu tematik kanalları hizmete girmiştir. İngiltere’de halen beş çocuk kanalı, Fransa’da kanal ‘Canal J’ yayınlarını sürdürmektedir(<http://www.soundofevil.com/cocuk-ve-televizyon-t6941.html?s>).

Nickelodeon adlı kablolu televizyonu 1979 yılında reklâm almayan bir televizyon olarak Amerika’da yayınlarına başlamıştır. 1984’te reklâm almaya başlayarak, en büyük çocuk televizyonu olacak şekilde kendini geliştirmiştir. 1996’da ekonomik yönden en başarılı Fox Childrens Network’un yerini alarak çocuk televizyonları arasında birinci sıraya yükselmiştir. Bu televizyon 1980’lerin sonuna doğru çocukların Cumartesi günlerinin aynı çizgi filmler üzerine azalan ilgilerini, oyuncak ve çizgi film figürleri pazarlayarak kazanmıştır(<http://ilef.ankara.edu.tr>).

Ülkemizde de benzer örnekler görülmüştür. Gazeteler promosyon çeşitlerine kız ve erkek çocukları için hazırlanmış karton ürünler ekleyerek, televizyonun çocukları bu şekilde değerlendirmesine ortak olmuşlardır. Başlangıcından bu yana kapitalizmin çocuğu olan gazetelerden sonra, daha fazla izleyici kazanarak kar etmeyi amaçlayan ticari televizyonların da yayınlarını bu sisteme en uygun biçimde düzenledikleri ortadadır. Böylece toplumun ve özellikle çocukların yararı göz ardı

edilerek, bir kitle iletişim aracının vazgeçilmez görevi olması gereken toplumun ileriye götürülmesi hedefinden uzaklaşmıştır.

3.1.1.Türkiye'deki Çocuk Televizyonları

Ülkemizde son dönemde sayısal yayınların artmasıyla birlikte iki ana sayısal yayın platformu ortaya çıkmıştır. Öncelikle spor karşılaşmalarının yayın hakkıyla oluşan mücadele yavaş yavaş diğer alanlara da sızmıştır; bu iki platform sinema kanallarından erotik kanallara, belgesellerden çocuk televizyonlarına varıncaya kadar birçok alanda rakip hale gelmişlerdir. İlk sayısal platform diyebileceğimiz daha erken hayata geçen Digiturk'tür; ikincisi ise, yakın bir tarihte sayısal platform haline gelen D-Smart'tır. İlkinin paketlerinin aylık ücretli oluşuna alternatif olarak ikinci platform sadece kurulum ve cihaz ücreti talep etmekte, yayınlar için bir ödeme talep etmemektedir. Bu iki platform arasında ciddi anlamda bir rekabet söz konusudur. Birincil rekabet spor karşılaşmaları alanında görülmekte; süper ligin yayın haklarını elinde bulunduran Digiturk'e karşı D-Smart üç büyüklerin Avrupa'da yapacağı tüm maçlar ile şampiyonlar ligi maçlarıyla karşılık vermektedir. Aynı zamanda D-Smart'ın süper lig yayın ihalesi yenilensin talebi de yavaş yavaş yankı bulmaktadır. Bu mücadele diğer alanlara da sızmıştır. Hatta her iki platformun aylık dergileri bile bulunmaktadır. Digiturk'ün moviemax sinema kanallarına rakip olarak D-Smart'ın Moviesmart kanalları, National Geographic belgesel kanalına karşı, Discovery channell ile Animal Planet ve diğer belgesel kanalları yer almaktadır. Çocuk televizyonlarında da durum aynıdır.

3.1.1.1.Digiturk Çocuk Televizyonları

Digiturk çocuk televizyonlarını son dönemde bir pazarlama paketi haline dönüştürerek bir adım öne geçmeye çalışmaktadır. Sayısal alıcı kutuları bile çocukların ilgisini çekecek 3 canlı renkte (turuncu, fıstık yeşili, şeker pembe), kumandaları da bunlara uygun olarak hazırlanmıştır. Digiturk dergisinin eki olarak verilen "Digiturk Çocuk Kulübü" dergisi tamamen çocuk televizyonlarını ve yayınları içermektedir. Bu yeni pakete yönelik arka sayfa reklâmındaki slogan dikkat

çekicidir. “Çocuk gelişimini destekleyen içeriğiyle, çizgi film, belgesel ve öğretici programlarıyla, kısacası en sevilen çocuk kanallarıyla Çocuk Paketi, bu renkli kutularda...”

Digitürk çocuk paketinde Disney Channel, Jojo, Jetix, Nickelodeon, Jetix Play, Baby TV, Aquavision, National Geographic Channel, The History Channel, İz, Masal Radyo ve 25 sayısal müzik kanalı yer almaktadır. Çocuk gelişimine katkı amacıyla eklenmiş belgesel kanallarını çıkardığımızda 5 çocuk televizyonu olduğunu görürüz. Bunlara ek olarak 0-3 yaş arası bebekleri hedefleyen Baby TV bulunmaktadır.

Çocuk kanallarının yayınlarına baktığımızda Jetix 13 saat, Jetix Play 12 saat, Nickelodeon 24 saat, Jojo 16 saat Disney Channel’da 24 saat yayın yapmaktadır. Bu yayınların % 90’ı çizgi filmlerden oluşmaktadır. Televizyonlara göre bazı seçme programlar şunlardır: Jojo; Carl 2(çizgi dizi), Ağaçtaki rehine(film), Kartların Kralı(çizgi dizi), En iyi arkadaşım(film), Loonaticler(çizgi dizi), Juniper Lee’nin hayatı(çizgi dizi), Define adasının peşinde(dizi), Piggley’in maceraları(çizgi dizi), Casus kızlar(çizgi dizi), Scooby-Doo’nun maceraları(çizgi dizi), Şaolin(çizgi dizi), Yu-gi-oh(çizgi dizi) ve Koş Dur(yarışma). Jetix: Atom(çizgi dizi), Rusty: büyük macera(film), Merkür projesi(film), Tofu ailesi(çizgi dizi), Power Rangers SPD(çizgi dizi) ve Prenses Sissi(çizgi dizi). Disney Channel: Leydi ile sokak köpeği 2(çizgi dizi), Zack ve Cody’nin lüks hayatı(dizi), Değiş tokuş(çizgi dizi), Genç Ejder(çizgi dizi), Brandy ve bay bıyık(çizgi dizi), Disney’in küçük Einstein’ları(çizgi dizi), Külkedisi III(çizgi dizi), Kim Possible(çizgi dizi), 102 Dalmaçyalı(film).(Digitürk, 2008)

Her iki platformda da izlenebilen Nickelodeon kanalına ait fazla program bilgisine yer verilmemiştir. Nickelodeon kanalında yer alan programların büyük bir kısmı çizgi dizidir. Dora the Explorer, The Wild Thornberrys, Hey Arnold, Rugrats, My life as a teenage robot, Told by ginger, Catdog, Spongebob bu kanalda yer alan çizgi dizilerden bazılarıdır. Tüm çizgi dizilerde olduğu gibi bunların arasında da şiddet içerenler bulunmakta, pinokyonun gelecek versiyonu teenage robot sık sık dünyayı kurtarmakta, basit bir mutfak malzemesi olan bulaşık süngeri bile pazarlama

harikasına dönüşmekte, sadece çocukların izlediği bir dizi olmaktan öte, gençlerin tişörtlerini şapkalarını süsleyen tuhaf bir kahraman olmaktadır. Amerikan ailesinde ve okullarında çocuğa dair çizgi diziler de bu kanalda yer almaktadır. Nickelodeon kanalında çizgi diziler tekrar edilmekte; bu tekrarlarda programlar bazen İngilizce bazen de Türkçe yayınlanmaktadır.

Diğer kanallardaki çizgi dizilerin büyük bir kısmı açık ya da örtülü şiddet öğeleri içermektedir. Yu-gi-oh ya da power rangers; hatta isminden de anlaşılacağı üzere Şaolin seyretmeye bile gerek bırakmayacak bir ön bilgiye sahip olduğumuz şiddet dozajı yerinde çizgi dizilerdir. Filmlerden dizilere, çizgilerden kurmacaya yayın akışı içerisinde sık rastlanan öğeler; dünyayı kurtaran çocuklar, gizemli yerlere ya da boyutlara geçişler, doğaüstü güçlere sahip olma, bol bol sihir ve büyü, büyükleri istenilen yola getirme vb. yer almaktadır. Dergide bir film için yer verilen tanıtım cümlesi bir parça fikir verebilir. “Gezegeni kozmik bir felaketten kurtarmaya çalışan genç bir çocuğun serüvenleri bu heyecan yüklü filmde”

3.1.1.2.D-Smart Çocuk Televizyonları

Üye aidatı alınmayan sayısal yayın platformu D-Smart'ta sınırlı sayıdaki çocuk televizyonu Eylül ayı itibarıyla fazlalaşmıştır. Bu platformdaki çocuk kanalı sayısı Yumurcak Tv ile birlikte 6'dır. D-Smart'ın kendi çocuk kanalı D çocuk 17 saat, KidsCo 18 saat, Nickelodeon ve Cartoon Networks 24 saat günlük olarak yayın yapan çocuk kanallarıdır. Ayrıca bu platformda Baby TV'nin eşdeğeri olan 0-3 yaş grubuna hitap eden Luli tv bulunmaktadır. Luli tv'de 24 saat yayın yapan bir televizyon kanalıdır.

Bu platformdaki kanalların yayınlarından bazı örnekler şunlardır: D Çocuk; Cedric(çizgi dizi), Kumba Park(çizgi dizi), Sevimli Hayalet(çizgi dizi), Luz Clarite(çizgi dizi), Yumurcak Denis(çizgi dizi), Transformers Energon(çizgi dizi), Yu-gi-oh(çizgi dizi), Zafere doğru(film), Gizemli hazine(çizgi dizi), Atom karınca(çizgi dizi), Tenten(çizgi dizi). Cartoon Network: İngilizce çizgi filmler. Bu kanalın tanıtımı için D-Smart internet sayfasında “6 yaştan itibaren tüm ailenin izleyebileceği çizgi diziler” tabiri yer almakta. Kidsco: Dennis the Menace, Rolie

Polie Olie and Ned's Newt, Babar, Madeline gibi çocuklara yönelik programlar ve çizgi diziler.

Ayrıca Türksat uydusunda yer alan ve her iki platformun çocuk televizyonları arasında ismi anılmayan Yumurcak TV diğer Türksat kanalları gibi D-Smart'tan izlenebilmektedir. Yumurcak TV, diğerlerinden daha farklı bir çocuk televizyonu görünümündedir. Öncelikle Susam Sokağı benzeri bir kendi yapımları bulunmaktadır. Çizgi filmler, diğer programlar, hatta eğitici türde diyebileceğimiz programlar daha muhafazakâr aile bireylerine ve çocuklara hitap eder niteliktedir. Seslendirmelere bile yansıyan bir muhafazakârlık söz konusudur. Şu var ki; yarışma benzeri stüdyo programları haricinde kendi yapımları yer alan tek çocuk kanalı Yumurcak TV'dir.

3.1.1.3. TRT Çocuk Televizyonu

Televizyonda çocuklara yönelik eğitici programlar düşünüldüğünde, bir klasik haline gelen ve bir zamanlar TRT'de yayınlanan *Susam Sokağı* akla gelmektedir. Susam sokağı projesi ilk ortaya çıktığında okula gitmeyen veya okula yeni başlamış çocuklar için akıllıca hazırlanmış eğitici ve eğlendirici bir çocuk programı olarak değerlendirilmiştir. Program veliler tarafından da çok tutulmuştur. Çünkü televizyonunun karşısına saatlerce çakılıp kalan çocuk, televizyondan bir şeyler öğrenmekte ve aynı zamanda da anne babaya ayak bağı olmasını önlemektedir. Eğiticiler de giderek sorun olmaya başlayan eğitim işinde yeni yöntemlerin çocuğu eğitme ve okula daha çok bağlayacağını düşünmektedirler. Programdaki şirin kuklalar, tatlı ezgiler, ünlü kişiler ve televizyon kültürünün gerektirdiği hızlı ve eğlenceli geçişlerle çocuklar bir taraftan okumayı öğrenmekte bir taraftan da eğlenmektedirler. Ancak bir şey unutulmuştur: Küçük yaşta saatlerce bu tür programlarla eğitilen çocuk, henüz yaşamının ilk basamaklarında eğlenceyi bir kültür olarak benimsemektedir. Sıkıcı ve zorlu bir uğraş olan eğitimi eğlenceyle özdeşleştirmektedir. Daha sonra klasik dersliklere geçtiğinde aynı eğlence ortamını sınıftan ve öğretmeninden beklemektedir(Tekinalp, 2003: 253).

Amerikan kültürünün tescilli çocuk markası olan *Susam Sokağı* otuz yıl boyunca dünya çocuklarının yüzünü çevirdiği program olmuştur. Yerlileştirme çabalarına rağmen bu kimliğinden fazla uzaklaştırılamamıştır. Türkiye’de erken yaşlarda çocuğun eğitimini destekleyen kuruluşların yok denecek kadar az olması nedeni ile *Susam Sokağı* uzun bir dönem çocuk kurtarıcısı olarak kabul edilmiştir. Birçok ülke gibi Türkiye de bu programı yerlileştirmek istemiştir fakat kültürümüze aykırı düştüğü gerekçesiyle yayından kaldırılmıştır. Daha iyisini yaparız denilmiş ama aradan geçen zamana rağmen çocuklar için iyi bir şey yapılmamıştır.

Uydu ve kablolu yayınlar sayesinde çocuk kanalları hızla yayılmaya başlamıştır. D Çocuk, Digiturk Baby TV ve Yumurcak TV ile başlayan çocuk kanallarına bir yenisi eklenmiştir. Bu kanallar rağbet görünce TRT’de bir kanal kurma kararı almıştır. 1 Kasım’da yayına başlayan TRT Çocuk ile çocukları televizyon başına çekecek bir yol daha açılmıştır.

3-14 yaş grubu çocuklara çağdaş normlarda çocuk yayıncılığı amaçlayan TRT Çocuk, TRT 4, UHF 54 kanaldan saat 07.00-21.00 arasında yayın yapmaya başlamıştır. Yüzde 70’lik yerli yapım hedefiyle kurulan “TRT Çocuk”un, Türkiye’nin ilk HD yayın sistemi, üç kameralı sanal prodüksiyon stüdyosu, play out yayın ve devamlılık sistemleri, yeni kurgu cihazları ve kameraları sayesinde yeni nesil teknolojik alt yapıyla yayın hayatına girmiştir.

TRT Genel Müdürü İbrahim Şahin zaman gazetesinde yer alan bir röportajda, bu kanalla birlikte yetişkinlerin çok da iyi bilmedikleri bir alanda önemli adımlar attıklarını, ancak TRT Çocuk kanalında, çocukların da aktif rol alacaklarını, çocuk haberlerinin olacağını, programların çocuklarla birlikte tasarlanacağını belirtmiştir(<http://www.zaman.com.tr>(1 Kasım 2008)).

Kanalda çocuk psikologları, çocuk hikâye yazarları, çocuk karikatürleri çizenler, çocuk filmleri çekenler gibi uzmanlık alanlarının birikimlerinin de bu kanala taşınması gerektiği dile getirilmiştir(www.tumgazeteler.com).

Kanalın yayıncılık anlayışı; “ Türkiye'nin tarihi, medeniyeti ve inanç dünyasıyla ilgili toplumun tamamı tarafından paylaşılan değerler, fikirler ve düşüncelerin, çocuklara anlayabilecekleri şekilde, güzel ve anlaşılır Türkçe ile programlar dahilinde verilmesi gerektiği belirtilerek, yayın konusunda en büyük sıkıntının, hala duru, akıcı, güzel kökleşmiş Türkçenin kullanılması konusu olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla çocuklara ve ailelere en iyi Türkçenin ulaştırılmasında yardımcı olacak iyi bir ekran” olarak ifade edilmektedir(<http://www.zaman.com.tr>(1 Kasım 2008)).

Ayrıca çocukların dünyalarını aydınlatmanın en zor sorumluluk olduğu vurgulanmış, bütün dil, kültür, estetik, etik gibi kaynaklar kullanılarak çocukların bu ülkenin tarihini, kültürünü, kahramanlarını ve büyüklerini öğreneceklerine dikkat çekilmiştir(www.tumgazeteler.com).

3.2.Çocuk Televizyon Kanallarının Eğitime ve Eğlendirme Özelliklerinin Çocuğun Gelişimine Etkisi

Ebeveynler genelde çocuk kanallarına güven duymaktadır. Zira bu kanallarda yayınlanan programların belli bir süzgeçten geçirildiği düşünülmektedir. D-Smart Yabancı Tematik TV Kanalları Genel Yayın Yönetmeni Ebru Eren, D-Çocuk'ta şiddet, erotizm, cinsel sapkınlık, argo, küfür barındıran programlar yerine, eğitici yönü olan, çeşitli konularda bilgi edinmeyi sağlayan programlar seçmeye gayret ettiklerini belirtmektedir. Hatta sakıncalı bölümleri kestiklerini, gerekirse uzman görüşe başvurduklarını ifade etmektedir. Eren, uzmanların aksine programlarının çocuğun gelişimine faydalı olduğunu düşünerek şunları dile getirmektedir: “Bazen çocuklar, özellikle de bebekler bir kelebeği, renkleri, şekilleri ilk defa televizyonda görüyor. Doğada bunlarla karşılaştıklarında da daha kolay adapte oluyorlar. Her şeyi ebeveynlerinden sorarak değil, görüp duyarak kendileri keşfediyor. Ebeveynlerin bile bilemeyeceği bilimsel, teknolojik konularda bilgi sahibi oluyorlar”(www.haberaktuel.com, 10 Ekim 2008).

Yumurcak TV Genel Yayın Yönetmeni Meryem Akbal ise kanallarının açılma sebebini ve faydalarını şöyle özetlemektedir: “Çocukların ilgisini çekecek,

onlar için faydalı programlar yapmazsanız onlar da yetişkinler için hazırlanmış, hiçbir filtreden geçirilmemiş yapımları seyretmeye devam edecek. İlköğretimi, liseyi, üniversiteyi aynı çatı altına taşıyalım demek ne kadar doğruysa, çocuklarla yetişkinlerin aynı televizyon kanallarını uzun süre izlemesi de o kadar doğru. Çocuk televizyon kanallarının sayılarının yakın bir gelecekte yetişkin kanalları kadar artacağını düşünüyorum. Hatta çocuk tematik kanallarının dahi olabileceğini düşünmek lazım” (Zaman, 17 Haziran 2008).

Her iki kanal yöneticisi, televizyonun kontrolsüz seyredilmesinin olumsuz etkiler doğuracağı konusunda hemfikir. Ebru Eren bu olumsuz etkinin doğru bir seçim ve zaman ayarlamasıyla telafi edilebileceğini düşünürken Meryem Akbal bu noktada biraz ayrılmaktadır. Gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak hazırlanmış yapımlar bile çocukları az ya da çok olumsuz etkilemektedir. Bunları gidermek için herkesin üzerine düşeni yapması gerekmektedir. Yapımcılar nitelikli programlar hazırlamalı. Anne-babalar seçici ve sorumlu davranmalı. Yetkili kurumlar, elbette kamuoyu da bu konuda denetleyici olmalı. Tıp eğitimi almamış birinin doktorluk yapması ne kadar tehlikeli ise iletişim eğitimi olmayan birinin televizyonculuk yapması da izleyici açısından o kadar tehlikelidir. Konu çocuk programcılığı olunca iletişimle birlikte pedagoji de işimizin önemli bir parçası olmuştur.

Pedagog Adem Güneş’in çocukların TV seyretmesiyle ilgili önemli uyarılarını şöyle dile getirmiştir: *“Televizyonun tüm olumsuz etkileri göz ardı edilse, hatta eğitici olduğu düşünülse bile bu yaştaki çocuklar “öğrenme” değil “taklit döneminde oluyor. Çocuk bu dönemde annesi ayakta yürüdüğü için ayağa kalkmaya çalışıyor, babası konuştuğu için onu taklit ediyor. Şimdi soruyorum, televizyonda garip kılıklı bir “Pokemon’dan, çocuk hangi hayat gerçeğini taklit edecek? Cansız ve şekilsiz bir figür çocuğun insan olmayı taklit ettiği böyle kritik bir dönemde nasıl olur da onun karşısına konulur?”* diyor(www.haberaktuel.com, 10 Ekim 2008).

Meryem Akbal da zaten hedef kitlesi 3 yaş üstü olan Yumurcak TV’de çocukların uygulayabileceği, günlük hayatta onlara olumlu katkı yapmasını sağlayacak programlar izlettiklerini belirtmektedir. TRT Çocuk kanalının da bu

sebeple Batman ya da Süpermen gibi yabancı figürler yerine yerli kahramanların çizgi filmlerin yer alacağı belirtilmiştir. Fakat Milliyet Gazetesi TV Eleştirmeni Sina Koloğlu, bugünün internet çocuğunun yerli yapım Keloğlan seyreteceğini dile getirmektedir.

Tüm bunlar göz önüne alındığında anlaşılıyor ki, televizyon programları ne kadar eğitici olursa olsun özellikle 3 yaş altı çocuklar için hem fizyolojik hem de psikolojik olarak zararlı olmaktadır. Ama her evde en az bir televizyon olduğunu ve teknoloji çağında yaşadığımızı düşünürsek çocuk kanallarının konumunu da yadsımamak gerekmektedir. Çünkü bu kanallar, bir şekilde TV seyreden çocukları en azından seçilmiş programlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Sorun da zaten çocuk kanallarının varlığından ziyade, ebeveynlerin çocuklarıyla TV arasındaki trafiği kontrol edememelerinden kaynaklanmaktadır. 3-4 yaşındaki çocuğuyla oturup Kurtlar Vadisi seyreden anne-babalar olduğunu hesap ettiğimizde, durumun vahameti daha iyi ortaya çıkmaktadır. Unutulmaması gereken bir husus; kumandayı çocuklar değil, anne-babalar yönlendirmelidir. Bunu yaparken de son derece seçici ve bilinçli davranmak gerekmektedir.

3.3.Çocuk Televizyon Kanalları İçin Yapılan Yasal Uygulamalar

Alternatif kanalların sayısının artmasıyla insanlar televizyon karşısında daha fazla zaman geçirir olmuştur. Bugün ise 100'den fazla özel kanal, uydu ve kablolu TV yayınları sayesinde her eve girmiştir. Hatta konu ve yaş gruplarına göre özel tematik kanallar da kendilerine yer açmaya başlamıştır. Bu kanallar arasında çocuk kanalları hızla yayılmaya başlamıştır. D Çocuk, Digiturk Baby TV ve Yumurcak TV ile başlayan çocuk kanallarına bir yenisi eklendi. Bu kanallar rağbet görünce son olarak TRT de bir kanal kurma kararı aldı. TRT Çocuk isimli yeni kanal, 1 Kasım'da yayına başladı. Böylece çocukları TV başına çekecek bir yol daha açıldı. Peki, çocukların televizyon ile ilişkisi aslında nasıl olmalı? Hangi yaşta kaç saat televizyon seyredebilir? Televizyonun çocuk psikolojisi ve gelişimine etkileri neler? Ebeveynler bunları yeterince düşünüyor mu?

Bu sorulara cevap aradığımızda Eylül ayında Fransa’da alınan bir karar çocuk kanalları konusunun ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır(www.haberaktuel.com, 8 Ekim 2008): Söz konusu karar, Türkiye’de gazetelere “Fransa’da çocuklara TV yasağı” başlığı ile yansımıştır. Fakat haberlerde, yasağın neyi kapsadığı ve nasıl uygulanacağı konusunda ayrıntı verilmemiştir. Çocukların TV seyretmesine nasıl engel olunacağı, yasağın uygulanıp uygulanmadığının ne şekilde kontrol edileceği gibi sorular kafaları karıştırmıştır. Biraz araştırıldığında ise aslı ortaya çıkmaktadır. Herhangi bir yasağın yoktur. Fransa’nın radyo televizyon üst kurulu CSA, 1 Kasım 2008’den itibaren geçerli olmak üzere çocuk kanalları ve programlarının öncesinde “3 yaş altındaki çocuklar için TV zararlıdır” uyarısını koyma zorunluluğu getirmektedir. Bu uyarı, özellikle ulusal yayın yapan çocuk kanalları için geçerlidir. Kararın arkasında ise 16 Nisan’da yapılan bir araştırma vardır. Araştırmayı değerlendiren çocuk psikiyatristleri televizyonun 3 yaş altı çocuklar üzerinde “pasifleştirme, dil öğrenim gecikmesi, ajitasyon, dikkat eksikliği, uyku problemleri ve bağımlılık oluşturma” gibi olumsuz etkileri olduğunu belirtmektedirler.

28 ülkede yayın yapan Baby First’ün Avrupa Genel Direktörü Arie Guez, televizyonun toplumun bir parçası olduğunu ve çocukların ondan uzaklaşması hâlinde realiteden de uzaklaşacaklarını savunmuştur. Guez, bununla da kalmamış, televizyonun interaktif bir kitap olduğunu iddia etmiştir: “Biz çocuklarımıza ‘parkta oynamayın, TV seyredin’ demedik hiçbir zaman. Bu konuda şeffafız. Tabii ki, televizyon anne-babaların yatmadan önce anlattıkları hikâyenin önüne geçemez.” Çocuk Psikanalisti Serge Tiseron ise bu kanalların çocukları pasif bir seyirci konumuna düşürdüğünü, bunun ortadan kalkmasının yolunun da sorumlu ebeveynlerden geçtiğini düşünmektedir. Ayrıca çocukların yakınında bir TV bulundurmanın ‘onların geleceğini riske atmak’ ile eş değer olduğunu ifade etmiştir(www.haberaktuel.com, 8 Ekim 2008).

Aslında bu tarz uygulamalar ilk kez Fransa’da ortaya çıkmamıştır. Daha önce İsveç’te 12 yaşından küçük çocuklara yönelik TV’lerin reklâm yayınlaması yasaklanmıştır. Belçika’nın Flaman kesimi ile Yunanistan, çocuklara yönelik

reklâmların yayın saati ve süresini kontrol altına almıştı. Hollanda ‘bebek’ televizyonunun şifreli yayınlar arasında olmasını kararlaştırmıştır. İspanya ise sadece AB üretimi oyuncakların TV reklâmlarına izin veren bir karar almıştı.

Ülkemizde henüz bu konuda atılmış bir adım yok. Ancak uzmanlar meseleye en az Fransa’dakiler kadar hassas yaklaşmaktadır.

Pedagog Adem Güneş’e göre, bu uygulamaların amacı, çocukların hem ticaret aracı olarak kullanılmasını önlemek hem de reklâm şirketlerinin çocuk televizyonlarından uzak durmasını sağlamaktır. Güneş, her ne kadar yasaklardan yana olmasa da Fransa’daki bu uygulamayı desteklemektedir. Zira o da 0-4 yaş arası çocukların TV seyretmesine tavizsiz karşı çıkmaktadır. Özellikle 2 yaşından küçük çocukların TV seyretmesini ‘cinayet’ olarak nitelendirmektedir. Bu düşünce ilk başta biraz katı gibi görünebilmektedir. Fakat uzmanlar çocukların TV seyretmemeleri konusunda genelde hemfikirdir(www.tumgazeteler.com).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ÇOCUKLARA ÖZEL BİR TELEVİZYON KANALI “ DİGİTURK BABY TV ÖRNEĞİ”

4.1.Bulgular ve Yorum

Kanalda yayınlanan programlar 63 yapım 5 kategori altında değerlendirilmiştir. Bu kategoriler müzik-eğlence, belgesel, arkadaş konulu, eğitici-bilgilendirici ve aile ile birlikte yapılan aktiviteler olarak belirlenmiştir. Televizyonda bu yapımların dışında şiddet içerikli yapımlar söz konusu değildir. 63 programın tamamı yabancı kaynaklıdır. Sadece bazı yayınların seslendirilmesi Türkçe olarak yapılmıştır.

Tablo 1. Digiturk Baby TV Kanalında Yayınlanan Programlar

No	Tematik Kategoriler	Program İsimleri	Toplam Program Sayısı
1	Müzik ve Eğlence Olgusunu Vurgulayan Yapımlar	<i>-Aile Ve Önemli Günler -Dans Et Ve Oyna -Geleneksel -Rakamlarla şarkı söyle -Yemek ve eğlence -Aktivite -Doğa ve iklimler -Hayvanlar -Uykudan önce -Baby Tv Klubi -Büyükbabanın galerisi -Hadi dans edelim -Bebekler için sanat -Gürültücüler -Pitch ile potch</i>	15

2	Arkadaşlık Olgusunu Vurgulayan Yapımlar	<ul style="list-style-type: none"> -Zıplayan Toplar -Mitch Match -Booby ile Booba -Popiz -Bonbonlar 	5
3	Belgesel Nitelikli Yapımlar	<ul style="list-style-type: none"> -Bay Salyangoz -Çiftçi bebekler -Doğayı tanıyalım -Şaşırta Doğa -Bim ile Bam Hayvanlar Aleminde -Çocuklar ve Evcil Hayvanlar 	6
4	Eğitici Ve Bilgilendirici Yapımlar	<ul style="list-style-type: none"> -Bu Kim Bu Ne -Feely ve Buddy Şov -Lily ile Pepper -Louie'nin Dünyası -Renkler & Şekiller -Draco -Harikalar Parkı -Louie'nin Arkadaşları -Oliver -Bebekler ve Devler -Kararsız Mary -Nico ile Bianca -Vegimerler -Yaklaş -Emma'nın Tiyatrosu -Kristal Top -Ping ile Pinga -Vegimallar -Wooly 	19
5	Aile ile Birlikte Yapılan Çeşitli Aktivite Ve Tahmin Oyunları	<ul style="list-style-type: none"> -Bana Dünyanı Çiz -Bebek Şef -Bebek Albümü -Eller Havaya -1, 2, 3 Hadi Bir Hikâye Anlat -Oyun Zamanı 	18

		<i>-Tiny'nin Oyun Alanı</i> <i>-Walter ile Dude</i> <i>-Kenny ile Goorie</i> <i>-Pitch ile Potch ve Ses Makinesi</i> <i>-Tulli</i> <i>-Yumurta Kuşlar</i> <i>-Ay</i> <i>-Minik Top Ve Minik - Cıvıv</i> <i>-Sihirli Fener</i> <i>-Yıldızlardan Bir Dilek Tut</i> <i>-Babynoo</i> <i>-Rüyalar</i>	
--	--	---	--

4.1.1.Çocuklara Özel Bir Televizyon Kanalı

Televizyon insanlara tamamlanmamış bir dünya sunmakta ve insanları sürekli olarak dünyayı yeniden inşa etmeye zorlamaktadır. İnsanın günlük yaşamda gördüğü şeyler doğasının gereği bir bütün ve sabittir. Günlük yaşamda karşılaşılan imgeler orada öylece insanlar için durmaktadır. Oysa televizyon daha hızlı bir biçimde insanları günlük yaşamdan uzaklaştırmakta ve böylelikle başka dünyalara alıp götürmektedir(Alemdar, Erdoğan, 1994: 128).

Televizyon tek yönlü bir toplumsallaştırma aracıdır, çünkü çocuk televizyona soru soramamakta, açıklama isteyememekte ve itiraz edememektedir. Çocuklar televizyonu gönderdiği iletileri kanıt aramaksızın ve çok defa düşünmeksizin duygusal olarak hissetmektedir. Televizyon izleme sürecinde bilişsel bir öğrenme sürecinin gereği olan düşünme araştırma gibi etmenler olmadığı için çocuk zihni televizyondan gönderilen iletileri kolayca emmekte ve farkında olmadan içselleşmektedir. Televizyon eğlendirmekte ve doyurmaktadır(1994: 14).

Televizyon, sadece anlattığı öykülerin içerikleri yoluyla değil, bu öyküleri anlatırken başvurduğu anlatım biçimleri ve teknikler yoluyla izleyicilere belli bir değerler dizgesi sunar veya empoze etmektedir. Örneğin çocuk programları, çizgi filmler, diziler, bir yandan çocukları eğlendirmeyi amaçlarlar; ama öte yandan da çocukları eğlendirirken bir dünya görüşünü, değerler dizgisini çocuklara empoze edecek, pekiştirecek ikna edici yöntemlere başvurumaktadırlar.

Kitle iletişim araçlarının başvurduğu yöntemlerin başında dramatisasyon tekniğiyle dramatikleştirilen tüm olaylar, aslında çocuklara belli bir ahlak anlayışını, değerler dizgesini empoze etmektedir. Bu yapay ve kurgusal dünya çocuğun tüm kavrayışını yönlendiren bir yeni yapı sunmaktadır. Buna göre, televizyon, dil edimini zayıflatmak suretiyle, yazısal anlatımdan hareketle öykü inşası için zorunlu olan kapasiteyi, zihinsel imgelerin inşası kapasitesini azaltarak çocuğun kişisel gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir(Öztürk, 2002: 67).

Çocuklara bir şey öğretmenin en kolay yolu onları aynı zamanda eğlendirmektir. Böylece ilgileri kendiliğinden çekilecek ve farkında olmadan öğreneceklerdir. Bu nedenle öğretici öğelerin arasına eğlendirici unsurlar da yerleştirilmelidir. Örneğin, resim yapmak, her evde kolayca bulunacak malzemelerden oyuncaklar yapmak çocukların enerjilerini üretken faaliyetlere yönelten programlar çok yararlı olmaktadır.

Televizyon, çocuğun zihinsel gelişimi için de önemli bir araçtır. Bu yüzden programların çocukların hayal güçlerini harekete geçirmesi, onları düşünmeye sevk ederek kendilerini geliştirmelerine yardımcı olmaları da önemlidir. Televizyon izleyen çocuk bir anlamda oyun oynayan çocuktur ve TV izlerken kendi kendine fikirler yürüterek birtakım kararlara varacaktır. Çok defa farkında dahi olmadan “bu durumda ben olsaydım ne yapardım?” sorusunu kendisine soran çocuk, yine televizyon yayınlarıyla özdeşleşme yoluyla kendi yeteneklerine ve yaratıcı tepkilerine çıkış yolu bulabilmektedir(Yavuzer, 1995: 231).

Küçük yaşlarda hayvan kahramanların olduğu basit çizgi filmler ilgi çekmektedir. Bu programlar eğlendiriciliğin yanı sıra eğitici ve öğretici olmalıdır.

Programlar hazırlanırken konuların yanı sıra, kurgularının da çocuğun yaşına hitap etmesi gerekmektedir. Konuların hareketli, taklit dolu ve sembolik öğelerin renk, ışık ve ses düzenine ağırlık veren bir kurguyla sunulmaları gerekmektedir.

Çocukların somut düşünceleri ve her şeyi somuta indirgemeye çalışmaları nedeniyle yayınlardaki kavramlar soyut düzeyde verilmemelidir. Özellikle eğitici programlarda verilen örnekler kolay kavranabilmeleri için somut olmalı, çocuklar konunun içine çekilmeli, olaylar çocuklara yaşatılmalıdır(Yavuzer, 1995: 235).

Hayal kurma konuşma yeteneğinden önce harekete geçer ve çocukluğun bütün gelişim aşamalarında etkili olmaktadır. Yine de hayal kurma yeteneği ne kadar erken başlarsa çocuktaki zihni akış o oranda çocuğun dünyasına biçim vermektedir. Yeni çocukluk, hayal eden bir çocukluk olmaktan çok gerçekleştirilmiş hayallerin oltasına kolay takılabilen bir çocukluktur. Masalları çizgi filmleri olan bu çocukluğun zihninin hayale kapalı oluşu televizyonla ilişkilidir. Televizyon ortamı çocuğun hayal kurma yeteneğini de öldürmektedir(Jersild, 1979: 441).

Televizyonun bu olumsuz rolünü gidermek için kahramanları hayvan olan çizgi filmlerin önerilmesi doğru mudur diye düşünülürdüğünde; hayvanların dünyası çocuğun yaratıcı hayal gücünün rahatça hareket edebileceği alanlardan biridir. Bu bakımdan birçok hayvan filmlerinin büyük pedagojik değeri olduğu, çocuğun duyarlılığını ve duygularını geliştirdiği bilinmektedir(Şirin, 1999: 126).

Televizyondaki çocuk programı sadece öğüt verme biçiminde sürdürüldüğü takdirde çocuk üzerindeki etkisini kısa zamanda kaybedecektir. Bu yüzden çocuklara bir şeyler öğretmek için hazırlanan programlarda bu amaç eğlence unsurlarının arasına gizlenmeli, program ilk bakışta bir eğlence programı görüntüsü vermelidir. Çocuk bir yandan eğlenirken hem ilgisi daha geç azalacak, hem de farkında olmadan daha kolay ve daha çabuk öğrenecektir(Turam, 1996: 164).

Bu tür programların hazırlanmasında en ideal durum bir pedagoğun veya psikoloğun danışman olarak görevlendirilmesidir. Uzmanların denetiminde özenle hazırlanacak çocuk programları çocukların ruhsal gerginliklerinden kurtulmalarına,

iç çatışmalarına ve bireysel sorunlarına çözüm bulmalarına yardımcı olabilir. Bu tür programlarla çeşitli yaşlardaki çocuklar kendilerinin toplum ve grup içindeki işlevinin bilincine daha iyi varabilir, eksik ve hatalı davranış biçimlerini kendi kendilerine belirleyebilirler.

Program yapımcıları bu nedenle gerek yerli, gerekse yabancı konuları işlerken olayları çocuklara gerçekçi biçimde yansıtmalı ve zaman zaman onların özgürce, tek başlarına düşünüp yargıya varabilmelerine, konuyu eleştirebilmelerini sağlamalıdır. Bu nedenle açıkça görüldüğü gibi çocuk programı adı altında eğitimcilere ve uzmanlara danışılmadan gelişigüzel hazırlanan programlar yarardan çok zarar getirebilir.

Sonuç olarak, televizyon bilinçli kullanıldığında çocukların eğlenirken eğitilmeleri ve kendilerini geliştirmeleri için mükemmel bir araç iken, rasgele kullanıldığında çocuklar için zararlı olması söz konusudur. Bu nedenle sadece çocuklara özel olarak hazırlanmış bir televizyon kanalı olsa bile bunun ne derece yararlı olacağı düşündürücüdür.

Çocukların yaratıcılıklarını, yeteneklerini ve hayal dünyalarını geliştirmek adı altında yayın yapan Baby TV, programlarında farklı müzikler, renkler ve dikkat çekici unsurlara yer vermektedir. Araştırmamızın amacı ise; Baby TV'yi bu tür yayın anlayışıyla tamamen çocuklara yönelik bir kanal olarak değerlendirdiğimizde, gereğinden fazla televizyon seyretmenin çocuklar üzerinde nasıl bir etki bıraktığını ve özellikle çocukların gelişim döneminde ne derece önemli bir yer tuttuğunu ortaya koymaktır. Bu doğrultuda tematik içerik çözümlemesiyle yayınlardaki dikkat çekici unsurlar değerlendirilecektir.

Baby TV'nin tamamen çocuklar için hazırlanmış programlardan oluştuğunu belirten uzmanlar; televizyon için ayrılan sürenin çocuğun gün içindeki boş zamanına göre ayarlanması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Okul ve günlük ihtiyaçlarının karşılanması haricinde çocuğun, kalan boş vaktinin dörtte birinden fazlasının televizyon ile harcanmasının uygun olmadığını da eklemişlerdir.

Ayrıca uzmanlar, dil ve sosyal gelişimin temellerinin atıldığı en önemli dönem olan ilk 3 yılda televizyon karşısında fazla vakit geçiren çocukların konuşma kabiliyetlerinin geciktiğini ve bu çocukların dış dünya ile iletişimde sorunlar yaşadıklarını da belirtmişlerdir(<http://www.turnofftv.tuketiciler.org>).

4.1.1.1. Müzik ve Eğlence Olgusunu Vurgulayan Yapımlar

Müzik ve eğlence olgusunu işleyen bu yapımlarda çocuklar şarkılar ve tekerlemeler söylemektedir. Ayrıca müzik ve şarkılar eşliğinde çizilen nesnelere sanat ve yaratıcılığın geliştirilmesi amaçlanmıştır.

4.1.1.1.1.Şarkılar ve Tekerlemeler

Yapımda kısa programlar ve kısa programlar arasında çocuk şarkılarına çekilmiş kliplere yer verilmiştir. Yapımlar yabancı kaynaklı olduğu için müzikler İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir.

Aile Ve Önemli Günler: Doğum günü şarkıları, tatil şarkıları ve önemli günlerin şarkılarını konu alan bir yapımdır. Basit kurgu yöntemleriyle çizilen hayvan karakterler ve çeşitli ve dikkat çekici renklerde yumurtalar kullanılarak kutlamalar çocuklara gösterilmiştir. Yapımda yer alan isimlerden de anlaşıldığı gibi yabancı kaynaklı bir yapımdır. Ayrıca kutlamalar arasında yabancı kaynaklı olması bakımından *paskalya* örneği dikkat çekici bir unsurdur.

Jingle Bells, Hoor De Wind Waait, Bila Ku Ingat, Today İs My Birthday isimli kutlamalara yer verilmektedir.

Aile ve önemli günlerin şarkıları ise şöyle sıralanmakta: Jingle Bells, Oh Christmas Tree, Today İs My Birthday, My Dear Mummy, Miss Mary Mack, Hear The Wind, The Easter Bunny, Oh Farmer, Chick On The Wall, Good Morning, I'm Nearly Walking, When I'm All Grown Up.

Dans Et ve Oyna: Çocuklara özel hazırlanmış müzik ve kliplere yer verilmiştir. Müzikler Türkçe ve İngilizce olarak yer almaktadır. Seslendirmeler kısa

ve anlamsız ve oldukça basittir. Ayrıca müzik oldukça hafif ve belli bir monotonluktadır.

Yapımda yer alan dans et ve oyna bölümleri: Arroz Con Leche İle Meksika Dansı, Ping and Pinga'nın Şarkısı, Eine Kleine Geige İle Oyna, Elefante Ve Elefante Trompita Figürleri.

Dans Et ve Oyna Şarkıları: Rice Puding With Milk, Itororo's Well, Dance A Baby Diddy, Little Violin, Oh Dear Mama, Old King Cole, I'm A Baby, Ain't It Great To Be Crazy?, Bracelet & Shoe, The Grand Old Duke Of York, Plin Plin The Clown, Hide & Seek, Miss Polly Had A Dolly, Tommy The Elephant.

Geleneksel: Başı ve sonu belli olmayan yavaş bir geçiş yöntemleriyle oluşturulmuş bir yapıdır. Çeşitli ülkelerin popüler şarkılarına yer verilmiştir. Yabancı kaynaklı bir yapı olduğu için şarkılar Türkçeye çevrilmiştir. Çevrilen cümleler oldukça basit ve anlamsızdır. Yapımda çizilen nesnelere yumuşak ve dikkat çekici renkler boyanmıştır. Müzik yine bütün yapımlarda olduğu gibi yumuşak bir tondadır.

Geleneksel şarkılar: Old, Mcdonald, Humpty, London Bridge Is Falling Down, Are You Sleeping?, My New Hat, Hey Diddle Diddle, Mary Had A Little Lamb, Baa Baa Black Sheep, Row Your Boat, Little Lark Bird, She'll Be Coming Round The Mountain, On The Bridge

Rakamlarla şarkı söyle: Rakamları ve sayı saymayı öğreten şarkılara yer verilmiştir. Balık, ördek ve civ civ gibi hayvan karakterleri sıra sıra dizilerek çocuklara basit şarkı ve tekerlemelerle sayı sayması öğretilmesi amaçlanmıştır.

Rakamlarla Şarkı Söyle Şarkıları: 1,2,3,4,5, Sally The Camel, This Old Man, Five Little Ducks, Five Little Monkeys, One Two Buckle My Shoe

Yemek ve eğlence: Çöp adamlar şeklinde çizilmiş nesnelere yumuşak-kocaman bir kafaya göz, burun, ağız ve bıyık çizilmiş bir aşçı müzik eşliğinde pasta ve yemek tarifi vermektedir.

Yemek ve Eğlence Şarkıları: The Baker's Song, Pat A Cake, The Dance Of The Potatoes, Two Bears, Oats And Peas And Muffin Man.

Aktivite: Tavşan ve kedi gibi çizgi karakterler ellerini ve kollarını sağa sola sallayarak çocuklara egzersiz yapmayı göstermektedir. Bu yapımda çocukların ilgisini çekebilmek amacıyla çizgi animasyonlarla ve gerçek çocuk görüntüleri birleştirilmiştir.

Aktivite Şarkıları: Head And Shoulders, If You're Happy, How Tey Walk, My Face, Where İs Thumbkin, The Buz Song, Eenie Meenie Miney Moe, Let's Go Roud, Clap Your Hands, Itsy Bitsy Spider, Ring A Ring O'rosises, Tulli, The Milk Truck.

Doğa ve iklimler: Güneş, yağmur, doğa ve iklimlerle ilgili şarkılar söylenmektedir. Şarkı sözleri Türkçeye çevrildiğinde basit ve anlamsızdır. Beş tane arka arkaya eklenmiş dairelerle kırkayak, renkli kanatlarıyla ağır ağır uçan kelebekler ve cır cır böcekleri kullanılmıştır.

Doğa ve İklim Şarkıları: Little Bo Peep, Kumbaya, Let It Rain, My Garden, Mary, Ouite Contrary, Poppy, Flowers, Small Baby Boy, Down By The Bay, Autumn Leaves, Three Little Toddlers, Hole İn The Middle Of The Sea, The Dwarfs, Song Of Kites, It's Raining, It's Pouring, Rose & Carnation,

Hayvanlar: Şarkılar ve tekerlemelerle, farklı hayvan ve karakterleri anlatılmıştır. Çocukların dikkatini çekmek için çizgi animasyonlarla birlikte gerçek görüntülere de yer verilmiştir.

Hayvan Temalı Şarkılar: Run Horsey Run, Rabbit Jack, Butterfly, Spider On The Flor, Black Swan, White Swan, All My Ducklings, The Animal Fair, Froggie Went A Courtin, The Ants Go Marching, Cockatoo, The Ferret, The Chicks, The Coochoo Song.

Uykudan önce: Çocukların uyumasına yardımcı olmak amacıyla hazırlanmış bir yapımdır. Bu yapımda ninniler oldukça yavaş bir müzik tonuyla söylenmektedir.

Gökyüzünde sürekli hareket eden ay ve yıldız çocuklara gülümsemektedir. Görüntüler gayet yavaş ve müzikler de uyuşturucu niteliğindedir.

Uykudan Önce Şarkıları: twinkle twinkl, go to sleep, man in the moon, under the moonlight, sleep baby sleep, the mill, good evening, good night, dod, nana nene, the seesaw, butterflies, cat on the fence, my new balloon, aeroplane.

4.1.1.1.2. Müzik ve Sanat

Baby Tv Klipi: Bebeklerin fotoğraflarıyla bir klip oluşturulmuştur. Çizgi animasyonlar üzerine bebeğin fotoğrafı yerleştirilerek bir yarışma şeklinde sunulmuştur. Aylık olarak düzenlenen yarışmalara katılanlar bu kanalda yayınlanmaktadır. 1.5 dakikalık çok kısa bir yapımdır. Bu yapımda yer alan müzikler tamamen İngilizcedir.

Büyükbabanın galerisi: Çeşitli tablolar canlandırılarak çocuklara resim ve tabloların dünyası tanıtılmaktadır. Programda bebekleri tabloların dünyasına çekmek için onlara saklambaç oynatılmaktadır. Aynı zamanda tablonun hikâyesinin bir parçası olduğu fikrinden yola çıkarak tablo canlandırılmaktadır.

Hadi dans edelim: Çocuğun resmi çizgi animasyonlar üzerine yerleştirilerek bir klip oluşturulmuştur. Müzik eşliğinde çocuk dans etmektedir. Bu yapımda da yer alan müzik tamamen İngilizcedir. 1.5 dakikalık çok kısa bir programdır. Kanalda yarışma şeklinde çocukların yer aldığı klipler yayınlanmaktadır. Çocukların ve ailelerin ilgisini çekebilmek için böyle bir yapıma yer verilmiştir.

Bebekler için sanat: Sanat ve yaratıcılığın keşfedilmesini amaçlayan bir programdır. Boş bir sayfadan bir hikaye yaratılmasını gözlemlemek ve aynı zamanda çocuğun bu süreci sonuna kadar takip etmesi istenmektedir. Çizilen nesnelere dikkat çekici renkte ve basit çizimlerden oluşmaktadır. Çizimler devam ederken müzik de eklenmiştir. 5 dakikalık bölümlerden oluşmuştur.

Gürültücüler: Programda dört müzik aleti yabancı ülkelere gidip yeni müzik aletleri tanıyarak ve bu enstrümanların seslerini dinleyerek yeni müzikal kültürleri

tanıtılmaktadır. Ailelerin çocuklarına evde müzik aletlerini tanıtarak, dışarıda bu aletleri herhangi bir kitapta gördüğünde çocuğun müzikal deneyimlerini arttırmak amaçlanmıştır.

Pitch ile potch: İki karakterin birlikte yaptığı hareketler sayesinde çıkan sesler melodi şeklinde sunulmuştur. Nesnelere ve sesler arasındaki ilişkiyi öğretmek ve nesnelere çıkardıkları seslerle tanımasını özendirme için hazırlanmış bir programdır. Ailelerin çocukları ile birlikte bir nesne üzerine vurup, açıp kapatılması istenmiştir. Programda *pitch* ve *potch* adında iki yuvarlak ve iri gözleri olan karakterler kullanılmıştır. Turuncu ve sarı renkte olan bu karakterler sağa sola zıplamaktadır.

4.1.1.2. Arkadaşlık Olgusunu Vurgulayan Yapımlar

Baby TV’de yayınlanan arkadaşlık konulu yapımların sayısı 5 tane dir. Bu yapımların tamamı yabancı kökenlidir. Bu yapımda çocuklar arasında arkadaşlığın yanı sıra oyuncak çocuk arkadaşlığı, kuklalar arasındaki arkadaşlık, kara ve deniz canlıları arasındaki arkadaşlık işlenmiştir.

Bonbonlar: Temel karşılaşmaların 3 kuklayla canlandırıldığı bu programda çocukların aşına oldukları durumları gözlemlemesi ve tanımlaması ve her kahramanın farklı durumlarda farklı tepkiler gösterdiğini görerek anlamalarını sağlamaları amaçlanmıştır.

Mitch Match: Dört bulmaca parçasının bir maceraya katılacak olan bir nesne yaratmak üzere oluşturulmuş bir programdır. Bu program işbirliği, esneklik ve yaratıcı düşünce yoluyla dört bulmaca parçasının yeni nesnelere yaratarak oynayabileceklerini ve küçük sorunları çözebileceklerini göstermektedir. Programda yer alan bulmaca parçaları sarı, kırmızı, turuncu ve yeşil renktedir. Dikkat çekici renkler kullanılarak çocuğun hayal gücü ve yaratıcılığını kullanması amaçlanmıştır.

Booby ile Booba: Booby ile Booba canlı kuklaların dünyasında yaşayan iki kardeşdir. Her bölümde kendilerini neşeli şarkılar ve şakalarla eğlendiren yeni bir kuklayla tanışır. Programda Booby ile Booba sıcak ve sevgi dolu bir kardeşlik

ilişkisi sergilemektedir. Küçük kız kardeş Booba hep abisi Booby gibi olmak ister. Programda çocuk sesleri, canlı ve dikkat çekici renkler ve eğlenceli karakterler kullanılmaktadır. Ayrıca programda yeni yürümeye başlamış çocukların ayak uydurabileceği şekilde el kuklasıyla şarkı söylenmekte ve hikâyeler anlatılmaktadır.

Popiz: Her bölümde Pop ve Piz sürpriz bir ziyaretçiyle karşılaşmaktadırlar. Bu yeni tanıştıkları ziyaretçiler sayesinde Pop ve Piz kendileri hakkında yeni bir şey öğrenmektedir. Pop ve Piz heyecan, hayal kırıklığı, mutluluk, denem-yanılma vs. farklı duyguları yaşamaktadırlar. Hiçbir nesneye benzemeyen yuvarlak, iri gözlü ve uzun kulaklı karakterler çizilmiştir. Yeni doğmuş bebeklerin için yapılmış bir programdır. Çünkü programda seslendirme yok denecek kadar azdır. Sadece yeni doğmuş bebeklerin *a-u* diye çıkardıkları sesler kullanılmıştır.

Zıplayan Toplar: Her biri farklı ebat ve şekillerdeki dört bebek top geometrik şekillerden oluşan hayali bir dünyada hem birlikte oynamakta hem de nesnelere fiziksel özelliklerini öğrenmektedir. Zıplayan topolar önlerine çıkan engelleri yenebilmek için her biri farklı özelliklerini kullanarak işbirliği yapmaktadırlar. Farklı ebattaki topoların yer aldığı program çocuklar için oldukça karmaşık bir programdır. Çocuklara yuvarlak nesnelere özelliklerini öğretmek için topolar sürekli zıplamaktadır.

4.1.1.3. Belgesel Nitelikli Yapımlar

Kanalda belgesel kategorisinde değerlendirilen 6 yapımla yer almaktadır. Bu yapımların tamamı yabancı kaynaklıdır. Bu yapımlarda çocukların ilgisini çekebilmek amacıyla animasyonla gerçek birleştirilmiştir.

Bay Salyangoz: Bay salyangoz karakteri ile farklı hayvanlar tanıtılmakta, onların doğal ortamları ve çevresi hakkında bilgi verilmektedir. Salyangoz hayvanlar alemini hikayeler ve esprili bir dille anlatmaktadır. Bazen bir arı, kelebek bazen bir sokak kedisini tanıtmaktadır.

Çiftçi bebekler: Sam ve Simona liderliğinde bir grup yeni yürümeye başlayan çocuk bir çiftliği ziyaret etmektedir. Orada hayvanları tanımakta ve bildikleri

yiyeceklerin nasıl elde edildiğini öğrenmektedirler. Ayrıca tanıdık hayvanlar gösterilerek, süt sağma, hayvanları besleme, meyve toplama gibi çiftlikte yapılan günlük işlere tanıklık edilmektedir. Yiyeceklerimizin meyve, sebze, süt vs. nasıl elde edildiği anlatılmaktadır.

Animasyonla gerçeğin birlikte kullanıldığı bu yapımın temel özelliği çocuklara her bölüm değişen hayvanları tanıtmak ve sevdirmektir. Ayrıca çiftlikte meyve ve sebzelerin nasıl toplandığı eğlenceli bir şekilde çocuklara gösterilmiştir. Bu belgesel çocuklara eğlenceli bir tarzda sunulabilecek iyi bir örnek olmuştur.

Doğayı tanıyalım: Etkileyici görünen basit imgelerle doğadaki yaşam döngüleri sunulmuştur. Doğadaki döngüler aşamalara ayrılarak basit ve sanatsal bir şekilde tanıtılmaktadır. Bu program iki seviyelidir. Basit olan seviyede çevreden tanıdık olaylar basit imgelerle ve tekrarlarla sunulmaktadır. Daha karmaşık olan seviyede ise yeni yaşam döngüleri öğretilmektedir. Doğa bilinci ve sevgisi oluşturma amaçlanmaktadır.

Şaşkırtan Doğa: Görsel unsurlar müzik eşliğinde ve çeşitli animasyonlarla doğal alem çocuklara anlatılmaktadır. Bu program çocukları doğanın ve hayvanların değişik dünyalarını tanıtmaktadır. Belgesel grubunda değerlendirilen bu programda animasyon canlı türleriyle gerçek yaşam bütünleştirilmiştir. Programda bazen ormandaki bir sincap bazen de çöldeki bir devenin görüntüleri ekrana getirilmiştir.

Bim ile Bam Hayvanlar Aleminde: Bu programda iki kukla hayvanlar alemini çocuklara tanıtmaktadırlar. Her bölümde Bim ile Bam yeni bir hayvanla tanışmaktadır. Hayvanları doğal ortamında göstererek davranışını ve alışkanlıklarını anlatmaktadırlar. Animasyonla gerçeğin bir arada kurgulandığı bu yapımda aslan, maymun, leylek, fil, kuş gibi ülkelere özgü hayvan türleri, hayvan yaşantıları aktarılmaktadır.

Çocuklar ve Evcil Havyalar: Bir grup yeni yürümeye başlayan çocuk, hayvanları canlı olarak görmektedir. Çocuklar onlarla oynayarak, onları besleyerek ve alışkanlıklarını görerek onları sevmeyi öğretilmektedir.

Yine animasyonla gerçeğin birlikte kullanıldığı bir belgesel yapımıdır. Bu yapımın temel özelliği çocuklara her bölüm değişen evcil hayvanları tanıtmak ve sevdirmektir. Bunlar kimi zaman akvaryumdaki bir balık ve kaplumbağa, kimi zamanda bir kedi veya köpektir. Söz konusu hayvanlarla ilgili bilgi verilmektedir. Programda çeşitli evcil hayvan türlerinden kesitler sunulmaktadır.

4.1.1.4.Eğitici ve Bilgilendirici Yapımlar

Çocuklar açısından eğitici bilgilendirici olarak değerlendirilen yapımlara yer verilmiştir. Bu yapımların tamamı yabancı kökenlidir. Yapımlardan bazıları çocuk gelişimi hakkında bilgi veren bir özelliğe sahiptir. Çocukların el becerilerini geliştirmeye yönelik yapımların yanında bilgilendirilmeleri de hedeflenmiştir.

4.1.1.4.1.İlk Kavramlar

Bu Kim Bu Ne?: Parmak kuklalar tarafından yönetilen bir tahmin oyunu gibidir. İzleyicilerden tandık görsel ve işitsel özellikleri verilerek perdenin arkasında ne veya kim olduğunu tahmin etmeleri istenir. Programda yeni yürümeye başlayan bebekler soru sormaya ve bu soruyu birtakım ipuçlarını birleştirerek cevaplamaya teşvik edilir.

Feely ve Buddy Şov: Fil Feely, ayı Buddy arkadaşlarından şarkılar ve oyunlarla bir şov sunulmaktadır. Bu programda şarkılar ve oyunlarla renkler ve rakamlar gibi ilk kavramlar öğretilmektedir.

Lily ile Pepper: Lily ve kuş arkadaşı Pepper etraflarındaki dünyaya keşfe çıktığında maceraları anlatılmaktadır. Plajlara, hayvanat bahçelerine ve daha pek çok yere gitmektedirler. Lily ile Pepper'in giderek gelişen özel dostlukları vardır. Program bir arkadaşla birlikte yapılan keşifler ve kurulan hayaller yoluyla çocukların etraflarındaki dünyaya karşı ilgi ve merak duymalarını amaçlamaktadır. Bu program canlı gibi görünen farklı karakterlerden oluşan çeşitli nesnelere yapılandırılması şeklinde gösterilmektedir.

Louie'nin Dünyası: Çizgi animasyon karakter köpek Louie hayvanlar, oyuncaklar, müzik aletleri gibi temel nesnelere gruplar halinde tanımlayan ilk sözcükleri öğretmektedir. İlk sözcükleri öğretme amacıyla nesnelere isimlendirildiği, kategoriler halinde gruplandırıldığı ve tekrar edildiği bir programdır. Daha yeni yürümeye başlayan bir çocuk için *şapka*, *atki* ve *tulum* gibi sözcükler tekrarlanmaktadır.

Renkler & Şekiller:Görsel öğeler yoluyla ve nesnelere arasında bağlantı kurarak sayılar ve renklerin tanıtılması amaçlanmıştır. Programda aktif izleme yaratabilmek için görsel öğeler, çarpıcı renkler ve temel şekiller ön plana çıkarılmıştır.

Draco: Meraklı bebek ejderha Draco'nun yeni temel kavramları keşfetmesi anlatılmaktadır. Programda büyük-küçük, aşağı-yukarı, az-çok vs. gibi temel kavramlar farklı bir şekilde tanıtılmaktadır.

Harikalar Parkı: Biri erkek biri kız iki kardeş sarı, turuncu ve yeşil gibi dikkat çekici renklerle parkta oyun oynamaktadır. Program ilk kavramları öğretmek ve onları eğlence parkındaki farklı oyuncaklar üzerinde göstermektedir. Örneğin uzun-kısa, hızlı-yavaş, ağır-hafif, yüksek-alçak vs.

Louie'nin Arkadaşları: Çizgi animasyon karakter Louie, Louie'nin Dünyasında tanıttığı özel nesnelere ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Nesnelere isimlendirilmesi, özelliklerinin keşfedilmesi ve yeniden tekrar edilmesi ile farklı nesnelere öğretmesini amaçlayan bir programdır.

Oliver: Oliver temel kavramları tanıtmak için çocukları bildikleri ortamlara götürmektedir. Oliver meraklı ve maceracı kişiliği ile her şeyi denemek, her yere tırmanmak ve her şeyin tadına bakmak istemektedir. Programda şekiller, renkler, ölçüler ve miktarlar gibi temel kavramları pek çok farklı ortam ve şekilde öğretmek amaçlanmıştır. Ayrıca programda öğrenilen kavramları çocuğun ortamındaki gerçek nesnelere uygulayarak yerleşmesini sağlamak amaçlanmıştır. Nesnelere işaret edilerek, nesnelere isimleri tekrar tekrar söylenmiştir.

4.1.1.4.2.Hayal Gücü ve Yaratıcılık

Bebekler ve Devler: Bir bebeğin oyuncak hayvanlardan biriyle maceraya çıktığını anlatan bir programdır. Bebekler ve yeni yürümeye başlayan çocuklar hayvanlara yaklaşmak istemektedirler. Oyuncak hayvanın tanıdık bir aktiviteyle başlayan ve onu hayal gücünün dünyasına götüren yolculuğu sunulmaktadır. Ayrıca çocuğun içinde sevdiği oyuncak hayvanlardan birinin başkarakter olduğu bir hikaye oluşturulmuştur.

Kararsız Mary: Çizgi karakter Mary günlük kararlarına çocukları da dahil etmektedir. Bugün hangi ayakkabıyı giymeliyim? Bugün nereye gideyim? Kiminle oynayayım? gibi. Bu programda çocuğa bir durumun pek çok olasılığı olabileceğini göstermek amaçlanmıştır. Daha küçük yaş gruplarının da anlayabilmesi için bu program nesnelere resimlerle ve isimlerini açık bir şekilde söyleyerek göstermektedir. Çocuğun karar vermesini gerektiren durumlarda örneğin oynayacağı oyuncağı seçme gibi durumların yaratılması amaçlanmıştır.

Nico ile Bianca: Nico ile Bianca boş bir kâğıda sihirli bir dünya çizmektedir. Ardından çizimlerini mumlu kille canlandırmaktadırlar. Hayal gücünü ve yaratıcılığı bir fikir yaratmayı konu alan bir programdır.

Vegimerler: Sebzededen yapılmış hayvanların dünyasını deniz altında anlatan bir programdır. Deniz altında yaşayan canlıların sebze parçalarından yapılması örneğin kurbağanın kafasının avokadodan veya balığın kuyruğunun yeşil soğandan yapılması gibi hayal gücünü harekete geçiren bir program ve aynı zamanda çocuklara sebzeleri tanıtan bir programdır.

Yaklaş: Programda resmin tamamı görünene kadar yavaşça uzaklaştırarak hareketli bir nesnenin farklı durumlardaki maceraları anlatılmaktadır. Ayrıca bu hikâyeler çocukların hikâyenin tamamını anlamasına gerek kalmadan programdaki olayları takip etmesini sağlamaktadır.

Emma'nın Tiyatrosu: Çizgi animasyon karakter Emma odasında bir kukla tiyatrosuyla oynamaktadır. Her bölümde çeşitli kuklalarla başka bir ülke

tanıtılmaktadır. Yeni yürümeye başlayan bebeklere farklı kültürleri tanıtmakta ve onları kısa hikâyelerle anlatılmaktadır. Programda çocukların oyuncak bebeklerden yola çıkarak hikâyeler yaratılması amaçlanmıştır.

Kristal Top: Bu programda 3 boyutlu animasyonlarla farklı şekillere dönüşen bir nesneyi takip ederek bir gerçeklikten diğerine geçilmektedir. Ayrıca programda esnek ve soyut düşünme ve yaratıcılığı kullanarak bildik bir nesnenin nasıl başka bir nesneye dönüşebileceğini hayal etme becerisi geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Ping ile Pinga: İki yavru penguen hayal güçlerini kullanarak buldukları bir nesneyle oynamanın farklı yollarını bulmaya çalışmaktadırlar. Penguenler daha sonra birlikte oynayabilmek için fikirlerini birleştirmektedir. Programda bir nesneyle nasıl kaç farklı şekilde oynanabileceği, bir kabın tekne veya davula dönüşebileceği gösterilmektedir. Ping ve Pinga birlikte oynayabilmek için hayal güçlerini kullanarak nasıl işbirliği yaptıklarına dair bir örnek sunmaktadırlar. Çocuklara basit bir nesneyle oynayarak hayal güçlerini geliştirmek amaçlanmıştır.

Vegimallar: Hayvanların 3 boyutlu sebzelerden parça parça oluşturulduğu yaratıcı düşünceyi ve hayal gücünü harekete geçirmeyi amaçlayan bir programdır. Çocukları evde her gün kullandığı nesnelere yaratıcı hikâyeler yaratmaya ve bu hikâyeleri canlandırmaya teşvik etmektedir.

Wooly: Wooly isimli çizgi animasyon karakterin, hayal gücüyle karşısına çıkan zorlukları yenmesi anlatılmaktadır. Hikâye formatında anlatılmaktadır. Her hikâyede yaratıcı bir çözümlerle çözülen bir zorluk veya sorunla karşılaşmaktadır. Problem çözme oyunları oynayarak çocuğun engelleri nasıl aşacağını göstermek amaçlanmıştır. Örneğin emeklemeye başlayan bebeklerin önüne bir yastık koyarak bu engeli nasıl aşacağı gösterilmeye çalışılmıştır.

4.1.1.5. Aile ile Birlikte Yapılan Çeşitli Aktivite ve Tahmin Oyunları

Aile ile birlikte yapılan aktiviteler ve tahmin oyunlarının yer aldığı programlardır. Bu yapımların tamamı İngilizcedir. Bu yapımlar çocukların gelişim süreçlerini ve arkadaş çevrelerini anlatılmaktadır.

4.1.1.5.1.Aktiviter

Bana Dünyanı Çiz: Bebeğin herhangi bir oyuncağıyla gerçek dünyadaki veya resimdeki karşılığıyla arasındaki ilişkiler anlatılmaktadır. Programda çocuğa oyuncakları aracılığıyla gerçek dünyayı tanıtmak amaçlanmıştır.

Bebek Şef: Üç yeni yürümeye başlamış çocuk şarkı söyleyen bir aşçının talimatlarını izlemektedir. Bu programda çocukların mutfağı dağıtarak yemek yapmanın keyfini çıkarmayı amaçlamışlardır. Ayrıca çocukların evde kolayca yapacağı basit tarifler verilmektedir. Programda mutfakta yemek yapan çocuklarla çizgi animasyon karakterler birlikte verilmiştir.

Bebek Albümü: Dünyanın farklı ülkelerinden bebek videolarının yer aldığı bir programdır. Ailelerinin bebekleriyle çekilmiş kısa videolarının yer aldığı bir bölümdür. Bu program bebekleri, başka çocukları aşına oldukları durumlarda izleyerek eğleneceğı düşünölmüştür.

Eller Havaya: Anne-baba ve bebeklerin evde yapabilecekleri egzersizlerin gösterildiğı bir aktivite programıdır. Bu programda anne-babalar egzersizleri denge gelişimi, ince motor beceriler ve duyguların harekete geçirilmesine yönelik aktiviteleri evde çocuklarıyla birlikte denemeye teşvik etmek amaçlanmıştır.

4.1.1.5.2.Tahmin Oyunları

1, 2, 3 Hadi Bir Hikâye Anlat: Resimli kartlarla dolu bir kutudan Eddie isimli çizgi animasyon karakter çıkardığı kartları sıraya koyduğunda bir hikâye oluşturacak 3 resim seçmektedir. Neden sonuç ilişkisi resimlerle anlatılmaktadır. Bir olayın başlangıcını, gelişimini ve sonucunu net bir şekilde anlatan 3 kart sıraya koyularak bir hikâye yaratılmaktadır. Yeni yürümeye başlayan çocuklara bu program sayesinde hikâyeyi oluşturan aşamaları ve her aşamanın diğer aşamaya nasıl bağlandığını öğretmek amaçlanmıştır.

Oyun Zamanı: Bu program büyümekte olan bebeklere, yap-boz gibi çevresindeki tanıdık oyunları kullanarak basit ve eğlenceli animasyonlar yaratmaları

amaçlanmıştır. Bu oyunlar çocukların aşikâr oldukları tüm objeleri tanımlarına yönelik olarak hazırlanmıştır.

Tiny'nin Oyun Alanı: İki çizgi animasyon karakter farklı oyunlar oynayarak ilk kavramları keşfetmeye çalışmaktadırlar. Bu karakterler çevrelerinden edindikleri çeşitli bilgileri eğlenceli bir oyuna dönüştürerek çocuğa ilk kavramları öğretmeyi amaçlamışlardır. Çocuklar için akılda kalıcı olması bakımından öğretilmeye çalışılan ilk temel kavramlar resimleri gösterilerek tekrar edilmiştir.

Walter ile Dude: Walter and Dude isimli kukla şovda fare Walter ve köpek Dude kaybettikleri bir şeyi ararken nesnelerin fiziksel ve işlevsel özelliklerini anlatmayı öğretmektedirler. Walter bir nesnenin özelliklerini sayarken Dude de bulunmasına yardımcı olmak için o nesnenin adını tahmin etmeye çalışmaktadır. Dilsel gelişime ağırlık verilen bu programda fiziksel ve işlevsel özelliklerine dayanarak bilinen nesnelere tanımlayabilmek amacıyla hazırlanmıştır.

Kenny ile Goorie: İki çizgi animasyon karakter kanguru keselerinden çıkardıkları nesnelere maceraları anlatılmaktadır. Kenny ile Goorie keselerinden çıkardıkları farklı nesnelere bir araya getirilerek bir sürpriz oluşturmaktadırlar. Bu programda çocukların hayal güçlerini kullanmayı öğretmek amaçlanmıştır.

Pitch ile Potch ve Ses Makinesi: Programda çizgi karakter Pitch ve Potch farklı nesnelere ve hayvanların çıkardıkları farklı sesleri tanıtan bir ses makinesiyle oynamaktadır. Her nesne tanıdık bir ses çıkarmaktadır. Program farklı nesne ve hayvanları seslendiren tanıma becerisini geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Tulli: Tulli isimli çizgi animasyon karakter bebek gözüyle evde gördüğü nesnelere isimlendirmeye çalışmaktadır. Bebeklerin Tulli ile birlikte nesnelere farklı açılardan görüp ve deneme yanılma yöntemiyle nesnenin ne olduğunu bulmak ve adını öğretmek için hazırlanmıştır.

Yumurta Kuşlar: 5-6 tane yumurta kuşun yer aldığı bir giyinme programıdır. Yumurta kuşların arkadaşlarının ne giydiğini tahmin etmesi istenmektedir. Deneme-

yanılma yönteminden faydalanmanın amaçlandığı bu programda çocukların cevabı kafasında canlandırması ve tahmin etmesi için hazırlanmış bir programdır.

4.1.1.5.3.Uyku Vakti

Gece uyanmış bebekleri sakinleştirip huzurlu bir atmosfer yaratmaya yönelik bir programdır. Programda yumuşak ve sakinleştirici bir müzik eşliğinde sunulan tekrarlı hareketler ve yumuşak geçişlere yer verilmiştir.

Ay: Uyku öncesi sessiz bir atmosfer hazırlamak için sakinleştirici bir müzikle yumuşak geçişlerle hazırlanmış bir programdır. Gece kuşağında verilen bu program yatıştırıcı müzik ile dinlendirici bir atmosfer oluşturmak amaçlanmıştır.

Minik Top Ve Minik Cıvciv: Basit keşif oyunlarıyla çizgi animasyon minik cıvciv ile minik top, karşılaştıkları nesnelere karakteristik özelliklerini ayırt etmeyi öğrenmeye çalışmaktadırlar. Bu programda en küçük yaş grubundaki çocuklara uygun basit animasyonlar, canlı renkler ve yumuşak müzikler yer almaktadır.

Sihirli Fener: Atmosferik ilkelere dayanan, ses ve hareket arasındaki ilişki, bir nesnenin parçalarından oluşturulması ve yaşam döngüleri kavramı dahil olmak üzere doğal ve soyut kavramların keşfedildiği farklı bir animasyon programıdır.

Renkli animasyonlar, sesler ve hareketleri kullanarak yaşam döngülerinin gelişimini takip eden çağrışımsal ve sezgisel bir programdır. Çocuğun çevresindeki materyal ve nesnelere keşfetmesi için hazırlanmış bir programdır.

Yıldızlardan Bir Dilek Tut: Küçük bir çocuğun dileklerine kulak veren yıldızların gece vakti görsel bir hikaye canlandırıldığı programdır. Çocukların kendi kahramanlarını yaratmaya ve hayal güçlerini kullanarak bunları bir hikaye oluşturacak şekilde organize etmeye teşvik amaçlanmıştır.

Her gece yatmadan önce dilek tutmaktan ve hayatından hiç memnun olmayan bir çocuğun yer aldığı programdır.

Babynoo: Program, hafif bir müzik anlatımla çocukları imgeler ve yumuşak bir müzikle hayvanlar alemine ve doğaya keşfe çıkarmaktadır. Uyku öncesi gevşeme saatleri için hazırlanmış bir programdır.

Bu programda yer alan nesnelere oldukça yavaş ve yumuşak bir müzikle sağa ve sola doğru hareket etmektedir. Programı izleyen çocuğu adeta hipnotize edecek niteliktedir.

Rüyalar: Hafif bir müzik eşliğinde soyut nesne ve doğa görüntülerinin yer aldığı bir programdır. Gece programları uyanan bebeği sakinleştirmek ve tekrar uykuya dalmasını sağlamak için hazırlanmıştır.

4.1.2.Baby Tv'nin Yayıncılık Anlayışı

Baby TV, 0-3 yaş grubu için hazırlanmış programlar yayınlayan bir televizyon kanalıdır. 70'den fazla ülkede yayın yapan TV ayrıca, British Airways, All Nippon Airways ve Katar Havayolları'nın uçaklarında da yayınlanmaktadır. Baby TV, Türkiye'de 24 saatlik yayın akışı ile Dıgitürk 61 numaralı kanaldan yayın yapmaktadır. İlk olarak 2003 yılında yayına geçen kanal, Türkiye'de 2006 yılında yayına başlamıştır.

Kanalın program akışı gündüz ve gece şeklinde ikiye ayrılmıştır. Gündüz saatlerinde kısa programlar ve bu kısa programların arasında çocuk şarkılarıyla çekilmiş klipler yayınlanmaktadır. Gündüz yayını aktif ve katılıma açık ve etkileşimi teşvik amaçlıdır.

Geceleri ise uyanmış bebekleri sakinleştirmek için yumuşak bir müzik eşliğinde sunulan tekrarlı hareketler ve görsellere yer verilmiştir.

Kendisini çizgi film kanallarından farklı bir yere koyan Baby TV'nin, farklı tekniklerle farklı çocuk programları üreten ve yayınlayan bir çocuk kanalı olduğu vurgulanmaktadır. Kanalın yayıncılık anlayışı, çocukların en ilkel güdülerini uyarmak suretiyle duygusal travmalar yaşamalarına veya çocukların hem kendilerine hem de topluma zarar verebilecek davranış kalıpları kazanmalarına sebep olmamak

için kazanç amaçlı yayın yapmak yerine çocukların duru zihinlerini kirletmeksizin, onların saflığına yaraşır temiz ve neşeli bir ekran olarak belirtilmektedir (http://www.babytvchannel.com/turkey/view_article.aspx?l=1&i=53&si=42).

Kanalın yayınlarında, içerik danışmanları ile çocuk psikolojisi uzmanlarından yararlanılarak 3 ve 6 yaş bebeklere yönelik günün her saati bebekler için tasarlanmış özel programlara kolay erişimi mümkün kılan bir hizmet olarak düşünüldüğü ifade edilmektedir(http://www.babytvchannel.com/turkey/view_article.aspx?l=1&i=53&si=42).

Çocukların hayal güçlerini artıracak ve yeteneklerini keşfetmelerini sağlayacak yapımların yer aldığı Baby TV’de şiddet dolu çizgi filmler yerine çocukların eğlenerek öğrendiği yapımlara yer verildiği belirtilmektedir. Yayınlarla dış dünya, doğa ve objeler tanıtılırken aynı zamanda arkadaşlar ile birlikte oynayacağı oyunlar, eşlik edebileceği şarkılar sayesinde çocuklar ile aile iletişimine de katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Temel odak nokta olarak da, öğrenim, aktiviteler ve etkileşimi eğlenceli bir ortamda birleştirmek olarak vurgulanmaktadır.

4.1.3.Baby Tv’nin Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Baby TV’nin en önemli özelliği, programlarının tamamen çocuk seyircilerini hedef almasıdır. Çocuklara yönelik programlarının özelliği ve niteliği çocuk kavramından, bu kavramın niteliklerinden ve kişilik özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Baby TV’nin yayınlarına baktığımızda konulu çizgi filmler yer almamaktadır. 0-3 yaş arası İngilizce kulak yatkınlığına ve kelime öğrenimine yönelik programlar daha ağırlıktadır. Çocuklar yaklaşık 2-3 aylık dönemde her gün 1 saatlik Baby TV eğitimi sonrası birçok meyvenin, sebzenin, sayının İngilizce karşılığını doğru telaffuz edebilmektedirler. Bunun haricinde 1-3 yaş arası çocuklar için oynanabilecek pek çok oyunlara yer verilmektedir. Ayrıca bu tür programlar çocukların hayal gücünü de artırmaktadır. Burada önemli olan nokta çocukların TV izlerken yalnız bırakılmamasıdır. Baby TV’yi ailelerin çocuklarıyla beraber izlemesi çocuğun bloke olmasını önlemektedir. Ayrıca çocukların sorularını cevaplayarak,

çocuğun birçok şey öğrenmesine yardımcı olmaktadır. Kontrollü olarak izlenen Baby TV yayınları çocuklar üzerinde olumlu etkiler bırakabileceği düşünülmektedir.

Gereğinden fazla televizyon seyretmenin çocuklar üzerinde olumsuz etki bıraktığı konusunda hemfikir olan uzmanlar, televizyonun özellikle çocukların gelişim döneminde önemli bir yer tuttuğunu belirtmektedirler. Baby TV'nin tamamen çocuklar için hazırlanmış programlardan oluştuğunu belirten uzmanlar; televizyon için ayrılan sürenin çocuğun gün içindeki boş zamanına göre ayarlanması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Okul ve günlük ihtiyaçlarının karşılanması haricinde çocuğun kalan boş vaktinin dörtte birinden fazlasının televizyon ile harcanmasının uygun olmadığını da eklemektedirler. Ayrıca uzmanlar, dil ve sosyal gelişimin temellerinin atıldığı en önemli dönem olan ilk 3 yılda televizyon karşısında fazla vakit geçiren çocukların konuşma kabiliyetlerinin geciktiğini ve bu çocukların dış dünya ile iletişimde sorunlar yaşadıklarını da belirtmektedirler(<http://www.turnofftv.tuketiciler.org/200>).

Baby TV'deki renk, ses, ritm ve hareketin bir arada sunulduğu müzik klibi gibi programlar çocukların çok ilgisini çekebilmektedirler. Bu yayınlarda kullanılan bazı bilinç altı uyarıların çocukların tutum ve tavırlarını etkilediği bilinmektedir. Yani bu tür programların çocukları çok fazla etkilediği ortadadır. Bu tür klipleri kontrolsüzce izleyen çocukların verilen her tür mesajı kalıcı olarak almakta, korku, kaygı, öfke gibi duyguları yoğun yaşayabilmekte, zaman zaman şiddet eğilimlerinin arttığı ve sosyal ilişkilerde zorlandıkları bilinmektedir (<http://www.minikeller.com/>(Mavi Pedagojik ve Psikolojik Danışmanlık Merkezi Makaleleri)).

4.1.4.Baby Tv Yayınları Eğitim ve Eğlendirme Özelliklerinin Çocuk Gelişimine Etkisi

Baby TV yayınları, aslında çocukları bilgiye ulaştırmanın kolay ve eğlenceli yollarından biri olarak düşünülmüştür. Çocukların birçok nesnenin adını, harf ve sayı gibi kavramları, melodileri öğrenebilmeleri, değişik coğrafyalar ve kültürler, farklı hayvan ve bitki türleri vb. hakkında bilgi edinmeleri adına yayınlarında bunlara yer

verilmektedir. Baby TV yayınlarıyla, çocukları müzik ve resimlerle birlikte eğiterek aynı zamanda basit kelimeler eşliğinde dil eğitimine de katkı sağlamaktadır. Fakat bu tür programların aile eşliğinde çocuğa anlatılarak izlenmesi gerekmektedir. Çünkü televizyondaki soyut kavramları çocuğun o yaşlarda kavraması oldukça güçtür.

Kanalda yer alan programlar 2 ile 6 dakika arasında değişen kısa fragmanlar şeklindedir. Bu kısa fragman benzeri yayınlar belli bir bütünlükten ve ana fikirden de uzaktır. Ayrıca kanalın 24 saat yayın yapması da dikkat çekici bir unsurdur. Çünkü çocuk televizyonları bile en geç 23'de yayınlarını sona erdirmektedirler. Gecenin ilerleyen saatlerinde seyredilecek bir Baby TV bebeğin zihinsel gelişimine ne derece katkısının olacağı bu kanalların gerçek yayın sebeplerini de ortaya koymaktadır.

TV'den gönderilen mesajların çocuklar tarafından okunması hedef davranış olarak belirlenebilir fakat soyut bir beceri olduğundan sistematik olarak izlenmeli ve sadece yetişkin onayını alma çabasından ayırt edilerek çocuğun benliği tarafından benimsenmesine çalışılmalıdır. Çocuklar hep aynı hedefe, kendileri olmaya doğru yol almaktadırlar. Kendi kimliklerini bulma sürecinde olumsuz yaşantılar ve hatalara bağlı öğrenmelerle karşılaşmaktadırlar. Çocuklar evreni tanımlarken şablonlardan yararlanırlar ve karşılaştıkları yeni olayları tanımlarken öncelikle bu şablonlara uygunluğunu denetlemektedirler. Eğer yeni olay, kayıtlı olan şablonlardan birine uygun değilse, ya olaya ilişkin yeni bir şablon tanımlanacak ya da çocuğun etkilenme düzeyine bağlı olarak yeni olay eski şablonlardan birisinin tanımını değiştirmektedir. Bu nedendir ki çocuklar televizyon karşısında uzun süre bilinçsiz olarak bırakılmamalıdır. Aileler, çocukları bu tür programları izlerken onlara eşlik etmeli, zihinsel tanımlamalarına ve yaşamı tanımlama sürecine katkıda bulunmaları gerekmektedir(www.okuloncesi.gen.tr).

Fakat saatlerce televizyon başında kalan çocuklar, küçük yaşlardan itibaren televizyon izleme saatleri sınırlandırılmayarak, okul yaşlarında televizyon bağımlısı olmaya aday olmaktadır. Kontrolsüz şekilde televizyon izleyen çocukların yorum yapma ve muhakeme etme yeteneklerinin olumsuz etkilendiği bilinmektedir. Çünkü televizyon izlemek tek yönlü, pasif bir etkinliktir. Oysa en etkin öğrenme yolu deneyerek yaşayarak öğrenmedir. Televizyon, karşısında fazla kalan çocuk direkt

bilgi almaya alışır ve etkileşim içine giremez. Bu nedenle televizyonun olumlu etkileri ancak sınırlı ve seçilmiş programların izlenmesiyle sağlanabilmektedir (<http://www.minikeller.com/>(Mavi Pedagojik ve Psikolojik Danışmanlık Merkezi Makaleleri)).

4.1.5.Baby Tv'nin Çocukların Dil Eğitimine Etkisi

Yetişkinlerin hayatında önemli bir yeri olan televizyonun; çocukların hayatında etkili olmaktadır. Televizyon çocuk için zaman öldürücü olabildiği gibi eğitici ve çocuğa dünyayı tanıtmada eşsiz bir araç konumunu da üstlenmiştir. Kuşkusuz çocuğun izleyeceği programların belirlenmesi ve seçimi çok önemlidir. Ancak en kötü programların bile en azından çocuğun dil gelişimi üzerinde olumlu etkileri olduğu da gerçektir(<http://www.minikeller.com/>). Baby TV kanalında 6 yaş grubu altındaki çocuklara nesnelere İngilizcesini gösteren ve İngilizce konuşmaları içeren programlar yapılmaktadır. Bu tür programlar çocuklara, İngilizceye kulak yatkınlığını saylayarak birçok kelimeyi öğretebilmektedir. Çocuklar Baby TV karşısında renkler, sayılar ve doğadaki hayvan isimleri gibi kelimeleri İngilizce olarak öğrenmektedirler. Dolayısıyla çocuklar ekran karşısında pasif değil bir şeyler öğrenerek aktif duruma gelmektedirler. Müzik eşliğinde ve oyunlar dahilinde çocuklara birtakım şeyler okul öncesinde öğretilmektedir. Şiddet içeren filmler, diziler, çizgi filmler düşünüldüğünde bu tür programlar daha sağlıklı olmaktadır.

Baby TV aslen İngiltere temelli bir kanaldır. Bu kanalın değişik dillerde yayın yapan versiyonları bulunmaktadır. Digitürk'deki Baby TV kanalında programların isimleri İngilizce olarak korunmuştur. Fakat içeriğindeki seslendirmeler Türkçe, şarkılarda kısa ve anlamsız kelimelerle Türkçe olarak yayınlanmaktadır.

Daha okuma ve yazmayı öğrenmemiş çocuklar, televizyon dünyasının etkisinde kalarak Türkçe ve İngilizce arasında karışık bir dil konuşmaya başlamışlardır. Televizyon karşısında uzun süre kalan çocuklar televizyonun büyüülü dünyasına kapılıp kalmaktadırlar. Denetimsiz olarak izlenen yayınlar küçük yaşta basit de olsa İngilizce öğrenen çocuklarda Türkçe–İngilizce karışık bir dilin ortaya

çıkmasına neden olmaktadır. Bu nedenle bu tür programların eğitici yanı düşünülerek aileler eşliğinde izlenmesi gerekmektedir.

Baby TV sadece Türkiye’de yayın yapmamaktadır. Avrupa’daki çoğu ülkede bu ve buna benzer kanallar vardır ayrıca anaokullarında İngilizce eğitim bazı kolejlerin anaokulları dışında birçok anaokulunda yoktur. Uzmanlar bu durumda 1. sınıftan beri İngilizce dersinin dünyanın birçok ülkesinde olan bir durum olduğunu ve bunun zararlı olmadığını belirtmektedirler. Uzmanlar Türkçeye gereken değer verilerek özen gösterilip, bu dilde (ingilizce) “yabancı dil” adı altında okutulmasını önermektedirler. 0-3 yaş arası çocuklara yönelik olarak kurulmuş olan Baby TV kanalı, yayınlarının yarısını İngilizce dili ile vermektedir. Söz konusu uygulama hem kanunlara aykırı düşmekte hem de Türk millî eğitiminin genel amaçlarının, temel ilkelerinin ve millî kültürün geliştirilmesine, Türkçenin; millî birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak çağdaş kültür, eğitim ve bilim dili halinde gelişmesine engel teşkil etmektedir. Kısacası Baby TV yayınlarıyla, küçük yaşta farklı dil ve kültürlerin etkisinde kalan çocuklar, kendi benliklerinden uzaklaşıp yabancılaşmaktadır(www.Sinanoglu.net).

4.1.6. Baby Tv’nin Çocukların Hayal Dünyasına Etkisi

Baby TV’de yayınlanan programların tamamında objeler büyük ve basittir. Nesnelere oldukça büyük ve karışık olmayan fakat dikkat çekici renktedir. Çizimlerin çoğu yuvarlak kafalara iki göz ve ayakların yerleştirilmesi şeklindedir. Programlar belli bir bütünlükten yoksun başı ve sonu belli değildir. Çizgi animasyon karakterlerin kısa ve tuhaf maceraları anlatılmaktadır. Genelde nesnelere ağır müzik eşliğinde hareket eden, izleyeni hipnotize edecek niteliktedir.

Gün içerisinde serpiştirilmiş eğitici nitelikte programlarda bulunmaktadır. Örneğin her programda bir evcil hayvanın tanıtılması hayvan sevgisini aşılama için de ideal bir yol elbette; aynı zamanda bebek çiftçiler programı da çiftlik hayatında bahçe işleriyle uğraşırken öğreten bir seri olma özelliği taşımaktadır. Bir de bebeklerin ebeveynleriyle birlikte oynayabilecekleri tahmin oyununa da yer verilmiştir.

Çocuklar hayal eden bir çocukluk geçirmekten çok gerçekleştirilmiş hayallerin ortasına kolayca ulaşabilen bir dönem geçirmektedirler. Masalları çizgi film olan bu çocukların hayale kapalı oluşu televizyonla ilişkilendirilmektedir. Televizyon ortamı çocuğun hayal kurma yeteneğini engellemekle kalmamış aynı zamanda bu yeteneğini de kaybettirmiştir. Baby TV, televizyonun bu olumsuz yönünü gidermek için kahramanları hayvan olan çizgi filmlere yer vermektedir. Hayvanların dünyası çocuğun yaratıcı hayal gücünün rahatça hareket edebileceği alanlardan biri olarak düşünülmüş, çocuğun duyarlılığını ve duygularını geliştirmesi için bu tür programlara yer verilmiştir. Hayvan karakterleriyle çizgi filmlere masumiyet kazandırılmaktadır, fakat bu programları izleyen 3-4 yaşındaki çocuklar, çizgi filmlerdeki kahramanların gerçek olup olmadığını kavrayacak düzeyde değildirler.

Uzmanlara göre; okuma zihinde birtakım hayallerin oluşmasını sağlamaktadır. Televizyon ise tüm sahneyi gösterir ve hayal gücüne ve yaratıcılığa yer bırakmamaktadır. İstisnalar hariç televizyon programları, bu programları izleyen çocuklarda yeni fikirler oluşturmaya veya yaratıcılığı ortaya çıkarmaya yönelik değildir. Televizyonu çok fazla seyreden çocuklar kendi kendilerine oyalanamamakta ve bunun için motivasyon hissetmemektedirler. Televizyondan çok fazla uyarı almaya alışmış olan çocuklar oyunun gerektirdiği düşünce ve hayal gücüne sahip değildirler. Televizyon karşısında çok fazla uyarı almayan çocuklarda, geç konuşma ve iletişim sorunları olabilmektedir. Çocuğun doğduğu andan itibaren insanlar arasında olması, onunla konuşulması, sevilmesi, oyun oynanması onun gerekli çevresel uyarıları alarak konuşmasını hızlandırmaktadır. Diğer yandan etrafında fazla insan bulamayan, kendi halinde kalan çocuklarda bu gelişim geri olabilmektedir(www.cocukaile.com).

SONUÇ ve ÖNERİLER

İçinde yaşadığımız çağ iletişim çağıdır. İnsan iletişim kurmadan varlığını devam ettiremeyeceğine göre, çocuklar için iletişim olmazsa olmaz bir olgu haline gelmektedir. Bir iletişim aracı olarak televizyon büyüklerin olduğu kadar çocuğun dünyası içinde önemli bir araçtır. Zira çocuk gözünü açtığı andan itibaren kendisini televizyonunun karşısında görmektedir. Bugün hemen her evde en az bir adet televizyon bulunmakta, çocukların dünyasının şekillenmesinde anne baba, öğretmen ve okul kadar televizyonun da etkisi yadsınmamaktadır.

Ancak ne var ki televizyon çocuğun gelişimine ve öğrenme sürecine olumlu değerler katan, çocuğa özgüven aşılıyarak eğitici bir işlev gören bir araç olabileceği gibi; onu sosyal hayattan dışlayarak, asosyal bir birey olarak çevresine karşı yabancılaştıran bir araç olabilmektedir. Buradaki denge ise ancak ve ancak aile, okul, televizyon yayıncıları, eğitimden sorumlu bakanlıklar ile sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ile sağlanabilecektir.

Çocuğun televizyon izleme alışkanlığının şekillenmesinde aile büyük oranda belirleyici olmaktadır. Ailenin, çocuğun televizyon izleme davranışını kısıtlama getirmesi ya da çocuğu kendi haline bırakması izleme alışkanlığını büyük oranda belirlemektedir. Ailelerin çocuğun izleyici programların tespit edilmesinde seçici davranmasında büyük yarar vardır.

Burada diğer bir görev de yapımcılara düşmektedir. Özellikle çocuklara yönelik programlarda kime, hangi mesajların verileceği, hangi olumlu değerlerin aşılacağı ve hangi yöntemlerin kullanılacağı konusu önem taşımaktadır.

Özellikle eğitim amaçlı programlarda, bir yapımcının öğretimde istenilen hedefleri yakalayabilmek için iyi bir strateji belirlemesi şarttır. Bunun için de yapımcının çocukların dünyayı algılama biçimi ve öğrenme şekilleri üzerinde bilgi sahibi olması gerekmektedir. Verilecek mesajların, çocukların öğrenme düzeylerini göz ardı etmemesi büyük önem taşımaktadır. Program hazırlama ve sunum

aşamalarında mutlaka uzman pedagogların yardımının alınmasının çocukların ruhsal, zihinsel ve bedensel gelişmelerine olumlu katkılar sağlayacağı unutulmamalıdır.

Bu konuda sadece program yapımcılarına değil anne babalara da düşen görev ve sorumluluklar vardır: Ebeveynlere düşen en önemli görev çocukların televizyon karşısında yalnız ve savunmasız bir şekilde bırakılmamasıdır. Özellikle anneler evde ev işleriyle uğraşırken, çocukları televizyon önünde kontrolsüz bırakmak yerine resim yapma, kitap okuma, oyuncaklarıyla ya da arkadaşlarıyla oynama vb. gibi başka bir şeyle ilgilenmesi için yönlendirmelidir. Gerek okul öncesi gerekse ilk öğrenim döneminde çocukların televizyon karşısında geçirebilecekleri saatler sınırlandırılmalıdır. Bununla birlikte çocukların sadece kendi algı düzeylerine uygun programları izlemelerine izin verilmelidir. Bu arada televizyon çocuk için bir ceza aracı olarak asla kullanılmamalı, izlenmesine izin verilmeyen programların nedenleri çocuğun anlayabileceği bir dil ve üslupla anlatılmalıdır.

Çocuğun etrafında gelişen olay ve kişileri bir rol modeli olarak aldığı göz önünde bulundurulursa, ebeveynlerin kendisi iş dışındaki bütün vaktini televizyon karşısında geçirmeyerek, ruhsal, zihinsel ve fiziksel gelişmelerine katkıda bulunacak etkinlikler yaparak çocuklarına örnek bir modeli oluşturmalarının gerektiği de altı çizilmesi gereken bir noktadır.

Farklı müzikler, renkler ve dikkat çekici unsurlarla hazırlanmış Baby TV kanalın hedef kitlesi çocuklar ve bebekler, ama yayın sebebi ebeveynler olarak gözükmektedir. Ebeveynlerin “Baby TV’yi seyrettirsem de, biraz kafamı dinlesem” anlayışı ile ortaya çıkan bu kanallar çocukların eğitiminden, gelişiminden daha çok televizyon karşısında oturtulmasını, bir nevi uyuşturulmasını, yaramazlık yapmamalarını ya da ebeveynlerine rahatsızlık vermemelerini sağlamaktadır.

Unutulmamalıdır ki; televizyon izlemek tek yönlü, pasif bir etkinliktir. Oysa en etkin öğrenme yolu deneyerek yaşayarak öğrenmedir. Televizyon, karşısında fazla kalan çocuk, tam bir eğitim programı mantığıyla hazırlanmış yayınları izlese bile, direkt bilgi almaya alışır ve etkileşim içine giremez. Oysa çocuk, bebek deneyerek yaşayarak öğrenmeli; aile bireyleri, özellikle de anne babasıyla yakın olmalıdır.

Bebeğin özgüveninin, kişiliğinin gelişiminde kurulan bu iletişim; gözle, sesle, sık sık dokunarak, çocuğun geleceğini etkileyecek, şekillendirecek ana eğitimidir.

Her çocuk ve bebek kanalının tanıtımında uzman pedagoglar, eğitici programlar, çocukların anlayabileceği uygun dil gibi ifadelerle rastlanmaktadır. Bunlar daha çok çocuğun gelişimi için değil de; çocuğun ele geçirilmesi için kullanılan yardımlar olarak gözükmektedir.

Digitürk 61. kanaldan yayın yapan Baby TV 0-3 yaş arası bebeklere hitap eden bir televizyon kanalıdır. Kanal 24 saat yayın yapmaktadır. Kanalın 24 saat yayın yapması dikkat edilmesi gereken önemli bir noktadır. Çünkü çocuk televizyonları bile en geç 23'de yayınlarını sona erdirmektedirler. Gecenin ilerleyen saatlerinde seyredilecek bir Baby Tv bebeğin zihinsel gelişimine ne katkıda bulunur sorusu aslında bu kanalların gerçek yayın sebeplerini de ortaya çıkarır gibidir. Programlar 2 ile 6 dakika arasında değişen kısa fragmanlar şeklindedir. Bu kısa fragman benzeri yayınlar belli bir bütünlükten ve ana fikirden de uzaktır.

Baby Tv aslen İngiltere temelli bir kanaldır. Digitürk'deki Baby TV kanalında programların isimleri İngilizce olarak korunmuştur. Fakat içeriğindeki seslendirmeler Türkçe, şarkılarda kısa ve anlamsız kelimelerle Türkçe olarak yayınlanmaktadır.

Yayının tamamında objeler büyük ve basittir. Çizilen nesnelere oldukça büyük ve karışık olmayan ama dikkat çekici renklerle boyanmıştır. Kimi zaman bir yumurta, kimi zaman bir civciv kısa kısa tuhaf maceralar yaşamakta, başı ve sonu belli olmayan bir akış yumuşak ve yavaş geçişlerle seyredeni ekrana kilitlemektedir. Kimi çizimler çöp adamların biraz daha iyisidir. Genelde çizimler arka arkaya ve üst üste eklenmiş dairelerden oluşmaktadır. Çizilen nesnelere geneline baktığımızda düşük maliyetli bir televizyon kanalı olduğunu söyleyebiliriz.

Müzik tüm görüntülerde hiç vazgeçilmeyen bir öğedir. Fakat o da tıpkı görüntüler gibi en fazla 2 enstrümandan çıkan basit ve belli bir monotonluktur. Görüntülerde ve müzikte hiç hızlı bir geçiş yoktur. Tamamı uyuşturucu olarak nitelendirebileceğimiz bir hızdadır.

Gün içerisinde serpiştirilmiş eğitici nitelikte programlarda bulunmaktadır. Örneğin her programda bir evcil hayvanın tanıtılması, aynı zamanda bebek çiftçiler programı da çiftlik hayatında bahçe işleriyle uğraşırken öğretici olma özelliği taşımaktadır. Bir de bebeklerin ebeveynleriyle birlikte oynayabilecekleri tahmin oyunu bulunmaktadır. Bunun dışında benzer eğitici programlar da yayınlanmaktadır. Sayı saymayı öğretme, renklerin öğretilmesi, hayvanların tanıtıldığı eğitici programlar da yer almaktadır.

Baby TV'nin yayınları tamamen yabancı temele bağlıdır. Sadece bazı seslendirmeler Türkçe olarak yapılmıştır. Bu seslendirmelerde kısa ve anlamsız kelimelerle şekildedir. 0-3 yaş arası bebekleri düşündüğümüzde Türkçe ve İngilizce arasında karışık bir dile maruz kalmaktadırlar. Bu nedenle bu tür programların eğitici yanı düşünülerek aileler eşliğinde izlenmesi gerekmektedir.

Öncelikle anne babaların televizyonu bilinçli kullanabilecek, çocuklarını denetleyebilecek bir eğitime sahip olmaları gereklidir. Bu nedenle alınacak ilk ve acil tedbir ebeveynlerin biçimlendirilmesidir. Bu konuda çeşitli seminerler düzenlenebilir, televizyon programları yapılabilir.

Aileler çocuklarıyla birlikte televizyon seyrederek neyin yanlış, neyin doğru olduğu hakkında çocuklarıyla konuşmalıdır, yani çocuklar televizyonda karşısında yalnız bırakılmamalıdır.

Aileler çocukların en çok ve yoğun olarak televizyon izledikleri saatlerde yayınlanan programlara özellikle dikkat etmelidirler.

Televizyon kanallarındaki programları özellikle çocuk programları yapan kişilerin eğitimine önem verilmeli, pedagog ve psikologlar yapımın her aşamasında yer almalıdırlar. Bu noktada televizyon kanallarının yayın politikaları çocukları da göz önüne alarak hazırlamaları gerekliliği önerilebilir.

Çocuğun tüm programları değil, kendine uygun olan programları belirli sürelerde izlemesi, gelişimi için gerekli olan diğer etkinliklere de yeterince katılabilmesi yönünden önem taşımaktadır. Bu nedenle çocukların televizyon programlarını izleme süreleri ve bu programların içeriği mutlaka denetlenmelidir.

Eğitsel ocuk programlarının biçimsel içeriği (ses, müzik, konuşma, efekt) artırılarak daha ilgi çekici hale getirilmelidir. Çünkü ocuklar televizyonu izlerken hem görüntüden hem de konuşmalardan etkilenmektedirler.

Çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan araştırmalar ve öneriler dikkate alınmalı ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet Sempozyumu** (1998). Ankara: T.C. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Bilimsel Serisi 113.
- Arı, Ramazan (1999). **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, Konya: Mikro Yayınları.
- Aziz, Aysel (1996). **Elektromanyetik Yayıncılıkta Temel Bilgiler**, Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları No:5.
- Aziz, Aysel (1981). **Radyo ve Televizyona Giriş**, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları SBF Yayınları.
- Aziz, Aysel (1982). **Radyo ve Televizyonda Eğitim**, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Atabek, Erdal (1994). **Çocuklar Büyükler Tavşanlar**, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Aydın, Betül (2003). **Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Gelişim Özellikleri: Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar** (Editör: Müzeyyen Sevinç), İstanbul: Mora Kültür Yayınları.
- Batmaz, Veysel ve Aksoy, A. (1995). **Türkiye’de Televizyon ve Aile: Elektronik Hane**, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Binbaşoğlu, Cavit (1991). **Öğrenme Psikolojisi**, Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Can, Aytekin (1995). **Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Yönelik Etkileri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Can, Aytekin (1990). **Televizyonda Okulöncesi Çocuklara Yönelik Susam Sokağı Programı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Can, Aytekin (2006). **Çocuk ve Çizgi film**, Konya: Öz Eğitim Yayınları.
- Cereci, Sedat (1996). **Televizyonun Sosyolojik Boyutu**, İstanbul: Şule Yayınları.
- Çağdaş, Aysel ve Seçer, Zarife (2004). **Anne-Baba Eğitimi**, Konya: Eğitim Kitabevi.
- Çaplı, Orhan (1993). **Çocukların Gençlerin Eğitimi**, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Çaplı, Bülent (1996). “**Çocuk Ve Televizyon**” Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı: 12, 1334-1337.
- Demiriz, Serap ve Ulutaş, İlkay (2003). **Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Eğitim Ortamı Ve Donanımı**, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Digiturk Eylül Sayısı 2008.
- Erdoğan, İrfan ve Alemdar, Korkmaz (1994). **Popüler Kültür Ve İletişim**, Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Erdoğan, İrfan ve Alemdar, Korkmaz (1990). **İletişim ve Toplum Kitle İletişim Kuramları Tutucu ve Değişimci Yaklaşımlar**, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Erdoğan, İrfan ve Alemdar, Korkmaz (2001). “**Televizyon: Dünyaya Açılan Pencere**” Ankara: A. Ü. İletişim Fakültesi Yayınları.
- Erwin, Phil (2000). **Çocukta ve Ergenlikte Arkadaşlık**, (Çeviren: Osman Akınay), İstanbul: Alfa Yayınları.
- Eslin, Martin (1991). **Televizyon: Beyaz Camın Arkası**, (Çeviren: Murat Çiftkaya), İstanbul: Pınar Yayınları.
- Gönenç, Özgür (2005). “**İletişimin Çocuğa Etkisi**” 2. Uluslar Arası Çocuk Ve İletişim Kongresi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.

- Soydan, Murat ve Güllüoğlu, Özlem (2005). “Televizyonun ocuğun Toplumsallaşmasına Olan Olumlu Etkisi” 2. Uluslar Arası Çocuk Ve İletişim Kongresi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Güler, Deniz (1991). **Eğitim İletişimi Kurumu Olarak Çocuk Televizyonu ve Uygulamaları ile Bir Model Önerisi**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Güney, Salih (2000). **Davranış Bilimleri**, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Hançerlioğlu, Orhan (1997). **Felsefe Ansiklopedisi: Kavramlar ve Akımlar**, Cilt:3, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Işık, Metin (2007). **Televizyon ve Çocuk**, Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Işık, Metin (2000). **İletişimden Kitle İletişimine**, Konya: Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Işık, Metin (2002). **Kitle İletişim Teorilerine Giriş**, Konya: Eğitim Kitabevi.
- Işık, Metin (2008). “Çocuk, Televizyon ve Eğitim”, **Medya ve Çocuk Rehberi**, (Editörler: Yasemin Giritli İnceoğlu, Nurdan Akıner), Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- “İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu” (1999). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Jersild, Arthur J. (1987). **Çocuk Psikolojisi**, (Çeviren: Gülseren Günçe), Ankara: AÜEF Yayınları.
- Kapferer, Noel Jean, (1991). **Çocuk ve Reklâm**, (Çeviren: Şermin Önder), İstanbul: Afa Yayınları No:62.
- Kaplan, Yusuf (1992). **Televizyon**, İstanbul: Ağaç Yayınları.

- Kocabaşoğlu, Uygur (1980). **Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna**, Ankara: Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları No:442.
- Kocabaş, Füsun-Elden Müge-Yurdakul Nilay (1999). **Reklâm ve Hakla İlişkilerde Hedef Kitle**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Köken, Mehmet Emin (1995). **Televizyon Reklâmlarının Çocuklar Üzerindeki Etkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Medya Okuryazarlığı, Eylül 2006.
- Mutlu, Erol (1999).**Televizyon ve Toplum**, Ankara: TRT Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Mutlu, Erol (1998). **İletişim Sözlüğü**, Ankara: Ark Yayınları.
- Oktay, Ayla (2000). **Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem**, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Oskay, Ünsal (1978). **Toplumsal Gelişmede Radyo Ve Televizyon**, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:5.
- Öztürk, Hüseyin (2002). **Kişilik Gelişimi Açısından Çocuk ve Televizyon**, İstanbul: Beyan Yayınları.
- Özerkan, Şengül (2008). “Medyada Muhafazakar Rol Modelleri”, **Medya ve Çocuk Rehberi**, (Editörler: Yasemin Giritli İnceoğlu, Nurdan Akıner), Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Öcel, Nilüfer (2002). **İletişim ve Çocuk**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Pembecioğlu, Nilüfer (2006). **İletişim ve Çocuk / İletişim Ortamlarında Çocuk ve Reklâm Etkileşimi**, Ankara: Ebabil Yayınları.

- Postman, Neil (1995). **Çocukluğun Yok Oluşu**, (Çeviren: Kemal İnal), İstanbul: İmge Kitabevi.
- “Radyo ve Televizyonlarda Şiddet ve İntihar Haberlerinin Sunumunun Toplum Üzerindeki Etkileri” (2002). Sempozyumu, Ankara: RTÜK Yayını.
- Rigel, Nurdoğan (2008). “ TV, Çocuk Ve Şiddet Araştırmalarında 50 yıl”, **Medya ve Çocuk Rehberi**, (Editörler: Yasemin Giritli İnceoğlu, Nurdan Akıner), Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- “Reklâmların Çocuklar Üzerindeki Etkilerinin Fiziksel, Zihinsel Psikolojik ve Toplumsal Gelişimleri” (2004). Ankara: RtüK Yayını.
- Rigel, Nurdoğan (1995). **Haber, Çocuk ve Şiddet**, İstanbul: Der Yayınları.
- Rigel, Nurdoğan (1991). **Elektronik Rönesans**, İstanbul: Der Yayınları.
- Serhatlıoğlu, Birsen (2006). **Televizyon Programlarının Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocuklarının Zihin ve Dil Gelişimini Etkileme Biçimlerine Yönelik Öğretmen ve Veli Görüşlerinin Belirlenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Severin, J. ve Tankart W. J. (1994). **İletişim Kuramları**, (Çeviren: Ali A. Bir ve Serdar Sever), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sungur, Suat (2008). “Televizyon Yayınlarının Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri”, **Medya ve Çocuk Rehberi**, (Editörler: Yasemin Giritli İnceoğlu, Nurdan Akıner), Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Şirin, Mustafa Ruhi (1998). **Televizyon Çocuk ve Aile**, İstanbul: İz Yayınları.
- Şirin, Mustafa Ruhi (1999). **Kuşatılmış Çocukluğun Öyküsü**, İstanbul: İz Yayınları.

- Tekinalp, Şermin (2003). **Camera Obscura'dan Synopticon'a Radyo ve Televizyon**, İstanbul: Der Yayınları.
- Tokgöz, Oya (1982). **Televizyon Reklamlarının Anne-Çocuk İlişisine Etkileri**, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları 125.
- Tokgöz, Oya (1994). **Temel Gazetecilik**, Ankara: İmge Yayınevi.
- Turam, Emir (1996). **Televizyonla Yetişen Nesil Ekranaltı Çocukları**, İstanbul: İrfan Yayımcılık.
- Uyguç, Ünal ve Genç, Ali (1998). **Radyo Televizyon Haberciliği**, İstanbul: Avcıol Basım.
- Uğur, Aydın (1991). **Keşfedilmiş Kıta**, İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Ünlüer, Ayhan Oğuz (2005). **Ekranın Öte Yüzü**, Konya: Tablet Kitabevi.
- Ünver, Taner (2002). **Bir Popüler Kültür Ürünü: Çizgi Film Pokemon**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yavuzer, Haluk (2003). **Ana-Baba ve Çocuk**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, Haluk (1996). **Çocuk Psikolojisi**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, Haluk (2004). **Çocukluğun İlk Altı Yılı**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, Haluk (2005). **Ana-Baba ve Çocuk: Ailede Çocuk Eğitimi**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, Haluk (2004). **Çocuk Eğitimi El Kitabı**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yörükoğlu, Atalay (1983). **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, Ankara: Aydın Kitabevi.

Yörükoğlu, Atalay (2003). **Çocuk Ruh Sağlığı**, İstanbul: Özgür Yayınları.

Yörükoğlu, Atalay (2004). **Çocuk Ruh Sağlığı**, İstanbul: Özgür Yayınları.

Yörükoğlu, Atalay (2000). **Gençlik Çağı**, İstanbul: Özgür Yayınları.

Yumlu, Konca (1994). **Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaları**, İzmir: Nam Yayınları.

[http://www.minikeller.com/\(Mavi Pedagogik ve Psikolojik Danışmanlık Merkezi Makaleleri\) modules.php?name=News&file=article&sid=184](http://www.minikeller.com/(Mavi%20Pedagogik%20ve%20Psikolojik%20Danışmanlık%20Merkezi%20Makaleleri)%20modules.php?name=News&file=article&sid=184). (Erişim Tarihi: 23.01.2007).

<http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=272>. (Erişim Tarihi: 12.07.2008)

Atay Mesude ve E. Ç. Öncü, “Elektronik Bakıcı Televizyon”, http://www.isnet.net.tr/cahannels/egitim/okul_onesi/televizyon.asp. (Erişim Tarihi: 16.02.2008).

[http://www.istanbul.edu.tr/iletim/index.php?tm=7&sahypa=habaroka&haberno=470 &tarikh=2005-01-01&PHPSESSID=84ac50710140dbf94752oc9f02724141](http://www.istanbul.edu.tr/iletim/index.php?tm=7&sahypa=habaroka&haberno=470&tarikh=2005-01-01&PHPSESSID=84ac50710140dbf94752oc9f02724141), (Erişim Tarihi: 14.03.2008).

<http://www.soundofevil.com/cocuk-ve-televizyon-t6941.html?s=ca8b501176002b39e64b811afc78b999&amp>. (Erişim Tarihi: 21.03.2008).

Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi www.e-sosder.com ISSN:1304-0278 Kıs -2007 C.6 S.19 (106-125). (Erişim Tarihi: 23.06.2008).

<http://www.ucanbalon.com.tr/071tv.htm>;http://www.cicibebe.net/tv_cocuk.htm. (Erişim Tarihi: 18.09.2008)

<http://www.ozgurpolitika.org/2008/04/11/alltopb.html>. (Erişim Tarihi: 11.04.2008).

<http://www.tv8.com.tr/scripts/news/detail.asp?NewsID=30900&page=detail&type=news>, (Erişim Tarihi: 06.04.2008).

http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/anadoluyahaberler-yeni/_ah, (Erişim Tarihi: 15.03.2008).

“Çocukla İletişim Kurmanın Yolları”, <http://www.ogretmenlik.com/makale3.htm>. (Erişim Tarihi: 07.02.2008).

<http://ilef.ankara.edu.tr/netgorunum/yazi.php?yad=10378>(23.12.2006) (Erişim Tarihi: 19.02.2008).

<http://www.turnofftv.tuketiciler.org>.

<http://www.okuloncesi.gen.tr/modules/mysections/article.php?lid=77>.

http://www.cocukaile.com/psikoloji-psikiyatri/cocuk_aile.html.

http://www.Sinanoglu.net/fikir_meydani/archive/index.php/t-6702.

www.tumgazeteler.com, “TRT Çocuk Kanalı Yayına Başladı”, (Erişim Tarihi: 24 Kasım 2008).

Zaman (17 Haziran 2008), “Yumurcak’ta Çocuğuma İzletmeyeceğim Hiçbir Program Yayınlamıyorum”

Zaman (1 Kasım 2008), “Trt Çocuk Kanalı Yayına Başladı”

<http://www.haberaktuel.com> (8 Ekim 2008), “Çocuklarımızı Televizyondan Koruyalım”

www.tumgazeteler.com, “Zeka İçin Çocuklara Televizyon Yasağı Geldi”

<http://www.dsmart.com.tr> (Erişim Tarihi: 13.09.2008).

<http://www.digiturk.com.tr> (Erişim Tarihi: 23.07.2008).

ÖZGEÇMİŞ

Saniye ÖZTEKİN 1982 yılında Antalya’da doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Antalya’da tamamladı. Lise öğrenimini 1999 yılında Antalya Çağlayan Lisesi’nde tamamladı. 2002 yılında Konya Selçuk Üniversitesi Radyo Televizyon ve Sinema bölümünü kazandı. 2006-2007 öğretim yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Anabilim Dalı’nda yüksek lisans öğrenimine başladı.